

ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА Ч. 19.

**КАЗКИ
БЕХШТЕЙНА**

з малюнками.

Переклад з німецької мови

М. Харченка, Ф. Супруна, Д. Корзуна та інших

під редакцією

І. ТРУБИ.

Частина I.

Перше видання

Катеринославського Видавничого Товариства

„СТЕЖКА ДОДОМУ“

Катеринослав, Порохова вул. ч. 22.

Р І К 1919.

КИЇВ—ВІДЕНЬ.

Друкарня J. N. Vernay, Wien, IX. B., Canisiusgasse Nr. 8--10.

HARVARD UNIVERSITY

WIDENER LIBRARY

Важаньку
З М І С Т.

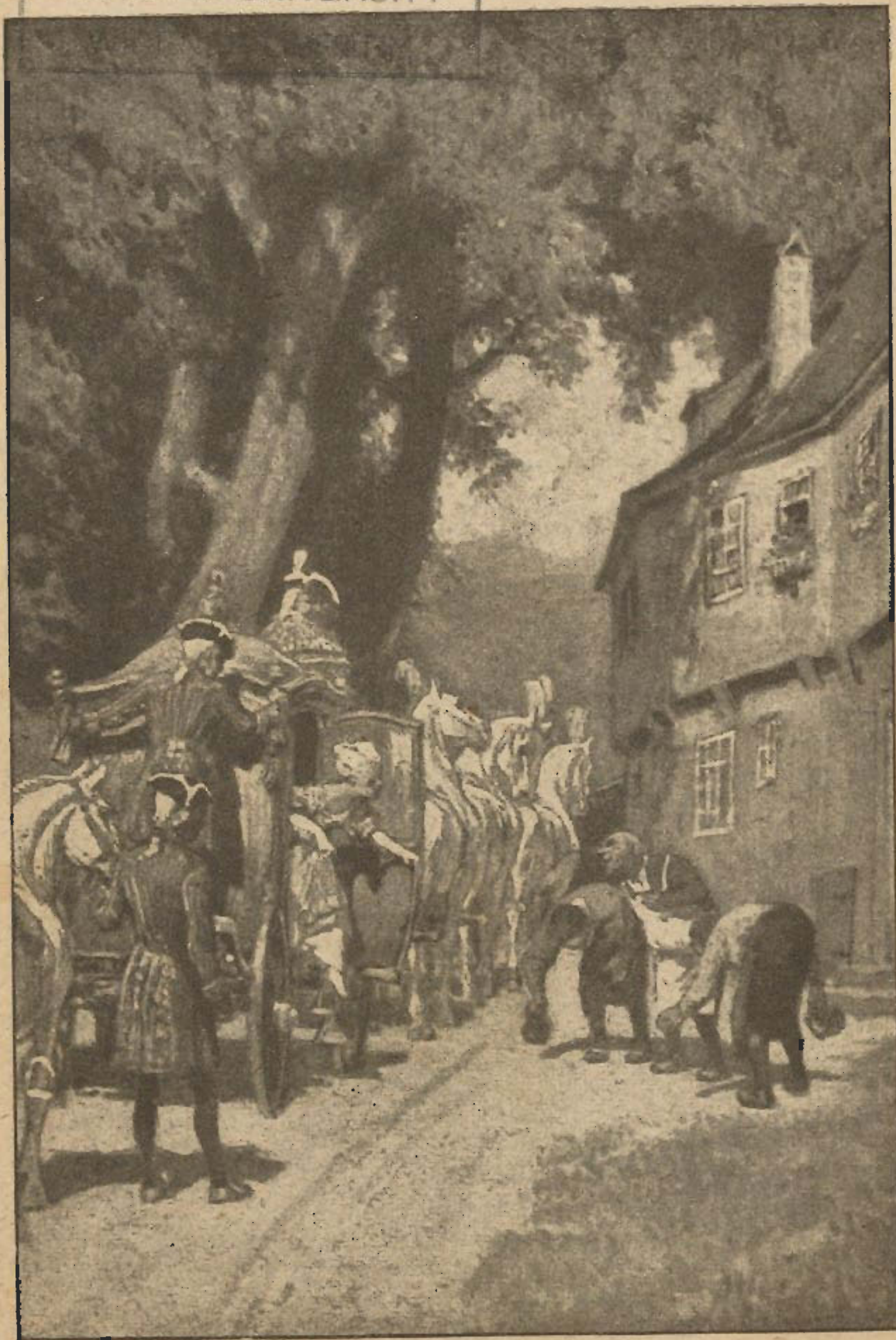
	Стор.
1. Трештяшка	3
2. Ти, столику, застилайся; малий осле, розстарайся; макогоне — із мішка!	9
3. Хлопчик-Мизинчик	15
4. Три бажання	21
5. Як ваець з їжаком бігали наввипередки	33
6. Усюди Бог	38
7. Завзятий кравчик	40
8. Трое пір	52
9. Сімразлюба	55
10. Як Іванові щастило	61
11. Глечик сліз	68
12. Про шваба, котрий з'їв печінку	69
13. Дівчинонька молода	73
14. Щасливий сон малого чабана	75
15. Золотий козлик	85
16. Горіхова гілочка	89
17. Сім лебедів	96
18. Трое весільних гостей	104
19. Сміливий музика	107
20. Семеро гайворонів	111
21. Чоловік без серця	117
22. Про курінку та півника	125
23. Старий чарівник та його діти	127
24. Шажок	131
25. Казка про Йолопову землю	133
26. Білосвіжка	138
27. Семеро козенят	149
28. Золота Марья та смолова Марья	152
29. Замазурочка	156

Тремтяшка.

Був собі на світі бідний поденщик і було в нього двойко діточок: синок на ймення Оврам і доня на ймення Христя. Обое були зовсім дрібні, як умер їх батько. Щоб бідні сирітки не загинули, бо були до краю вбогі, доглядали й допомагали їм по змові добрі люде. Сестричка, як підросла, то розцвіла дивною красою: годі було знайти де подібну їй на вроду! А Оврам удався дужим парубійкою й, за допомогою одного прихильного чоловіка, став на службу до багатого графа. Та попереду, ніж розлучитися зі своєю сестричкою, попрохав він одного свого приятеля змалювати їй портрет і взяв його з собою, бо дуже її любив. Граф був дуже вдоволений службою Оврама, от-же часто-густо примічав, як той витягав з-по-за сорочки дівочий портрет і раз-у-раз його цілував. Дуже тому дивувався граф, бо Оврам був парубок тихий та со-

HARVARD UNIVERSITY

Мамка вирушила в пишній кареті. (Стор. 5).

ром'язливий і мало коли виходив з дому. То він одного разу спитав хлопця, чи то не портрет його коханої? А як той відповів, що то його сестричка, то граф дуже пильно став дивитись на малюнок, а потім промовив: „Як що твоя сестра справді така гарна, то вона заслуговує того, щоб стати жінкою благородного пана.“

— „Вона далеко краща, ніж тут намальована, — відповів хлопець. Графові-ж дуже сподобалася дівчина, й він нищечком послав свою мамку до того міста, де жила Христя, доручивши їй привезти дівчину сюди до його палацу.

Мамка вирушила до Христіних богоданних батьків в пишній кареті, запряженій четвериком; а як спинилась біля їхньої хатини, то привітала Христю від брата й звеліла їй сідати до себе в карету та їхати до графського замку. Христя була радніша хоч на край світа їхати, бо дуже бажала бачити свого братика. Сідаючи в карету, Христя взяла з собою разом невеличкого песика. Цього песика, як ще той був малим цуценям, вона витягла з води. Цуценя дуже злюбило дівчину й так звикло до неї, що й на ступінь, було, не одстає від Христі. Звали його Тремтяшкою. Як ступила Христя в карету, то там зараз же опинилась і Тремтяшка.

Та не на добре пішла та подорож дівчині. Треба знати, що мамка надумала зробити ось яке лихе діло. Як виїхала карета за село й котилась берегом великої річки, то схотілося Христі визирнути з віконечка. І тільки то вона перехилилася через віконце, та стала дивитися на срібну рибку, що саме гралася й хлюпосталася в воді, радіючи сонечку, як підскочила до неї мамка й штовхнула її так, що дівчина впала просто в воду в глибоку ковбань. Карета собі котилася далі. В оцієї мамки та була тітка, вже добре пристаркувата дівка. От вони між собою й змовились, що тітка дождатиме карету в призначеному місті. І саме тоді, як погонич налував коні, та тітка нищечком вскочила до мамки в карету. Вона нап'яла собі на обличчя дуже густого вуаля,

а мамка взялася завірити графа, що то такий зарік дала собі дівчина — аж півроку не знімати вуаля.

Коли цю дівчину з зашнуртими обличчям привели до графа, той дуже вмовляв її зняти вуаль, однак дівчина

уперто зрікалася, а графові ще дужче закотіло на неї глянути. А як він дуже покладався на совість свого вірного Оврама й цілковито йому повірив, що його сестра справді далеко краща, ніж намальована на портреті, тому, не довгого вагаючись, зараз же засватав дівчину. Та відразу дала йому свою згоду.

Як отак одбулася пишно й урочисто при-

людні заручини, то дівчина вже перестала далі зрікатися й зняла перед графом вуаль. Ох і злякався-ж граф, коли побачив замість молоденької, мов ягідка рожевої Христі, зів'ялу й підтоптану молодицю! Він неймовірно разгнівався й звелів негайно схопити Оврама та його фальшиву сестру, стару мамчину тітку, й обох посадовив у тюрму. А фальшивий на його думку Христін портрет звелів повісити у комін.

Так минуло кілька часу. І ось одного дня довелось одному старому замковому слугі, тому, що спав у пановому передпокою, побачити дивний привид. Якась біла постать підійшла до його ліжка, стала перед ним і, брязькаючи залізними кайданами, сумно-сумно покликала: — „Тремтяшко! Тремтяшко! Де ти?“ На той поклик виповзло з-під ліжка те собачатко, що приблудилось звідкилясь до замку й звикло спати під ліжком слуги. Як було собача не настирливе, то його терпіли в замку. І те собачатко відповіло: „Ось я, моя люба Христе!“ — „Де мій братік Оврам?“ — спитала його далі біла постать. — „Він в кайданах у важкій неволі, безневинно зазнає недолі!“ відповіло собачатко. „А куди мій портрет сховано?“ — „Його в комін запровоторено!“ — „А де мамка, осоружна баба?“ — „Обдурила графа для розваги й рада!“

„Боже-ж мій Милостивий! Маю ще раз сюди прийти, і коли не визволюсь, то на той світ піду!“ Після того біла постать розійшлася, мов туман у лісі. Камердінер подумав, що те все йому уві сні приверзлося й не сказав панові ні слова за привид. Коля-ж і другої ночі було те саме. Так само знову наблизилась до його ліжка біла постать і ще дужче, чим попередю забряжчала кайданами. Погомонівши з Тремтяшкою, вона сказала, що ще раз приїде, й звикла.

Цього разу камердінер добре збагнув, що то не сон. Він все чисто переказав графові, яке то йому прилучилося побачити диво. Графа огорнули думки, й він наважився підглядіти той привид. Опівночі він став на порозі своєї опочивальні й, затушкований занавісом, став прислухатися. Аж ось враз серед темного передпокою з'явилася біла постать, забряжчала своїма кайданами й промовила: „Тремтяшко! Тремтяшко! Де ти?“ А собачатко озвалося: „Ось я, моя люба Христе!“ — „Де мій братік Оврам?“ — „Він в кайданах у важкій неволі, безневинно зазнає недолі!“ — „А куди мій портрет сховано?“ — „Його в комін запровоторено!“ —

„А де мамка, осоружна баба?“ — „Обдурила графа для розваги й рада!“ — „Ой, Боже-ж мій Милосердний!...“ І саме в цей мент граф розчинив двері, швидко кинувся до привида, простяг руки й... схопив важкі залізні кайдани, котрі в ту хвилину впали з рук привида. А сам привид перекинувся в чарівний дівочий образ. Він приязно осміхався до графа

і надзвичайно нагадував портрет Христі, тільки був без міри далеко кращий. Граф до краю був зачарований і благав дівчину роз'яснити всю потаємність

Тоді розказала Христя, як стара мамка хитрощами та лукавством зіпхнула її в річку, як її в воді впіймали у свій зелений з кошерів волок русалки і як взяли до свого підземного замку. Їй доводилося самій зро-

битися русалкою, однак вона вагалася й зрікалася, аж поки нові подруги дозволили дівчині трійчі з'явитися в графовому переднюкою. Як би за ці три рази не визволилась вона зі своїх кайданів, то вже б тоді до віку довелось їй зоставатися русалкою.

Граф і радів, і дивувався всьому тому дуже. Він негайно випустив Оврама з неволі й був до нього милостивий

та приязний. А в ту тюрму забрали й посадовили осоружну мамку. Її-ж тітку вигнали з замку батогами. Портрет витягли з коміна, й граф став його носити на грудях, а саму Христю він взяв собі, як кохану дружину. А найдивніше було те, що як Третьяшка стала лащитись до молоді графині й та їй жалуючи промовила: „Зазнаеш і ти щастя-домі“ — то вона одразу перекинулася в прекрасну принцесу і розповіла здивованій Христі про свою недолю: Одна лиха ворожка ото так її поробила, і вже через визволення Христі і вона тепер визволилась.

Ти, столику, застилайся; малий осле, розстарайся; макогоне — із мішка!

В одному невеличкому містечку жив колись кравець, і була в нього сім'я з п'яти душ: батько, мати та трое синів, не аби-яких парубків. І дома батько та мати, і в містечку між людьми ніхто ніколи не називали тих хлопців так, як їх шп похрестив, а як продражнили змалку. То вже так і до віку звали: одного — Одороблом, другого — Опудалом, а третього, то просто Дурнем. З тим вони й вік звікували. Одоробло зробився кравцем, Опудало — мірошником, а Дурень — токарем. Як кончив Одоробло свою науку в майстра, то склав свої манатки в торбинку та й подався в світа на чужину.

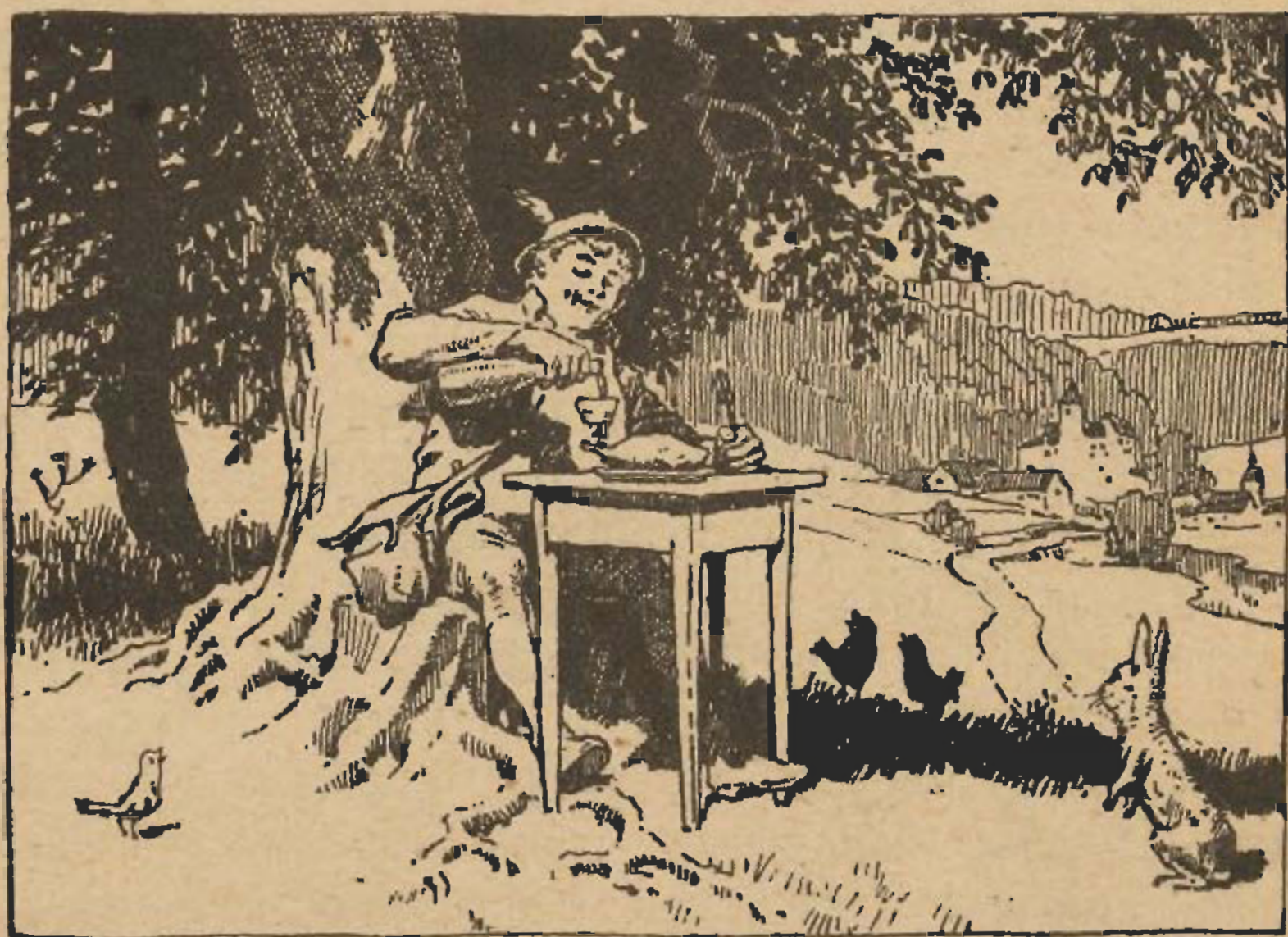
Довго мандрував він од села до села, та ніде йому не щастило знайти собі діла. Зажурився хлопець. Іде ото він одного разу тихим гаєм сумно голову похиливши. Аж ось перестрічає його там невеличкий, йому півроку, товстенький карлик. Здоровкається та допитується у парубка звідки й куди йде та чого сумний невеселий. „Та, бачте, чоловіче

добрий, я — кравець, — сказав карлику Одоробло: шукаю все собі діла, і ніяк ніде не знайду.“ — „Кравець, — зрадів малий черевань: от і гаразд! Ходім до мене, то я дам тобі діло. Одоробло звеселився й пішов з карликом. Скоро вони опинилися перед гарним будинком, а в усіх його боків росли рясні зелені сосни для холодку й краси. Зай-

шли разом в середину, й тут Одоробло швидко забув свою журбу, бо було йому що з'їсти й вишити до схочу, і роботою хазяїн не дуже гостя натискав. Та шкода, що таке гарне життя скоро минулося: по кількох місяцях сказав йому карлик-череванчик: „Козаче, мій вірний! Далі я вже не даватиму тобі діла, бо все зроблено. А як був ти щирий до роботи, і парубок з тебе совісний та пильовитий, то хочу я тобі наділити добрий дарунок. Таке тобі добро подарую,

що більше з нього матимеш користі, ніж з срібла або й з самого золота! Ось на тобі оцього столика. Як ти трійчи звелиш йому: столику, застилайся! — то на йому як з під землі вродить до схочу всього — будеш мати що з'їсти й випити.“ Одоробло подякував хазяїнові за щирий дарунок, побажав на добре здоров'я і рушив негайно до батькової хати.

Дорогою годував хлопця столик, чим тільки душа бажала, аби тільки той сказав своє чарівне примовляння. Ах, які там були їжі, які жарені гусаки, ковбаси, а вина — царські, тай годі! Та що-ж не їжа, то кожна на срібній тарільці і що разу на чистій як перший сніг скатертині.

Одного вечора прибився Одоробло до харчевні. Нічого не з'ївши, він зараз же взяв свого столика й пішов до своєї кімнати, віби спати. Хазяїнові те кинулося в вічі, і він став за ним підглядати. Старий капостник прокрався до дверей і став газирати через щилинку, що то там робитиме його

чудний постоялець. Той же промовив трійчі „столику, застилайся!“, а як з'явилися всякі найсмашніші їжі та напитки, то добре повечеряв і після того ліг в постелю та й заснув собі гарченько. У ночі харчевник нищечком прокрався в кімнату до Одоробла, підчебричив чарівного столика, а зоставив замість його такого самого, тільки-ж звичайного. Як прийшов ранок, взяв Одоробло свого стола й веселий рушив додому. А як прибув до батька, то сказав своїм: „Скличте родичів та приятелів, я хочу їх всіх почастувати добрим обідом.“ А як були всі в зборі, і родичі, і сусіде, то Одоробло поставив перед собою столика й урочисто трійчі промовив: „Столику, застилайся!“ Коли-ж нічого з того не виходило, так що всі гості прийняли його за дурня, поглумилися з парубка і пішли з хати з лайкою.

Минуло може з рік після того, кончив науку мірошник. Він так само подався в світа і потрапив як раз на той самісенький шлях, котрим ходив у мандри Одоробло. Було й з Опудалом те саме, що перестрів його в лісі карлик-черевань, набився роботою й закликав до себе в хату. Та вже тепер там стояв не будинок, а вітряк, і так лопотів крилами та гув жорнами, що роботи Опудалові було доволі. Через кілька місяців хазяїн сказав своїому робітникові: „Хлопче-молодче! Нема в мене більш зерна, то роботі край. А як був ти до роботи щирий, служив вірно й совісно, то візьми собі в дарунок оцього ослика. Він тобі буде в більшій пригоді, віж срібло й злото, бо як ти йому трійчі звелиш: малий осле, розстарайся, то він тобі щоразу сипатиме, замість кизяків, купи червінців.“ Взяв Опудало того ослика, подякував чемненько хазяїнові за ласку і вдоволенний став поспішати до рідної хати.

По дорозі він заїхав у ту саму харчевню, де спинявся його брат Одоробло. Тут він угощався на всю губу, а як приніс йому харчевник рахунок, то сказав йому: „А пождіть трохи, пане-хазяїне, ось я зараз принесу гроші.“ Тоді забіг

на стайню, де стояв його ослик, і трійчі промовив: „Малий осле, розстарайся!“ Осел розчепірів ноги та й сипонув червінцями так, що вони задзеленькотіли на всю стайню. Тим часом харчевник не був дурнем, все те підглядів у щілинку і зарубав собі на носі, що то за справа. Серед ночі він вивів золотого ослика зі стайні геть, а туди поставив другого, однакового, та тільки вже звичайного. Ранком сів Опудало на того фальшивого осла й весело потарабанився додому. А як був дома, то всім похвалився своїм щастям. Зараз же до них у двір позбігалися всі родичі та сусіде, щоб подивитись на таке нечуване диво. „Малий осле, розстарайся!“ — гукнув тоді Опудало на свою скотину. Осел справді розчепірів ноги, та тільки сипонув своїму хазяїнові щось инше, а не червінці. Ох і було ж тоді Опудалові сорому, попоглумилися з його люде, і довелося горопасі надалі заробляти собі насущного, як і Одороблові, важкою працею.

Ще поминув цілий рік, вийшов з науки вже й найменчий брат — Дурень і подався ото в світа. Нарочито й він почимчикував тим шляхом, що ходили його брати, і так само став на роботу до карлика-череванчика. Як і цей парубок був пильновитий та дбайливий, то й йому на прощання сказав хазяїн: „Не дам я тобі за службу ні срібла, ні злота. А ось візьми ти, хлопче, оцю торбину: вона тобі

добре у пригоді стане. Як складеться тобі на лихо, нападеться яка зла личина, то ти тільки гукни: макогоне — із мішка! Тоді будеш бачити чудасію.“ Дурень подякував і подався до батька. На поворотті він спинився переночувати в тій самій харчевні, де обидва його брати позбулися своїх чарівних подарунків. Тепер харчевник не жив, а роскошував і перед кожним чванився своїм столиком-самобранчиком. Як

почув про це диво Дурень, то відразу збагнув, як то доскочив харчевник того стола. Та тоді до хазяїна.

— „Ах ти, такий-сякий злодюго! — каже: Як ти не вернеш мені зараз того добра, що покрав у моїх братів, то я тебе навчу шанувати людей!“ Хазяїн на те звелів своїм наймитам вигнати хлопча в три-шиї з хати. А Дурень тоді тільки гукнув: „Макогоне — із мішка!“ Отут було на

що глянути! Як вихопився тоді з мішка важкий та дебелий макогон, та як заходився періщить харчевника по плечах, то став небога попереду червоний, як варений рак, а далі синій, аж зелений, звалився з ніг, ледве духу не випустив, то вже мусів все вернути: і столика-самобранчика і золотого ослика.

— „Макогоне, — у мішок!“ звелів тоді Дурень, забрав собі скарби і потюпав на ослі додому. От коли попораділи брати, як вернули собі свої зароблені дарунки. Вони всі

жили при купі й не знали ні журби, ні гризоти, бо було тепер у них і собі й старим батькам всякого добра до схочу, всього багато, чого тільки серцеві заманеться.

Хлопчик-Мизинчик.

Один бідний кошикарь та жив тільки з того, що заробляв за кошики свого плетива, а мав не малу сімейку — півкопи та ще й одного зверху, і всі хлопці. Всі семеро були один менче другого — такі зроду вдались невеличкі, а найменчий, як родився, то був не більш, як пучка на руці, то його й прозвали Мизинчиком. Хоч він потім і підріс, та не так багато, як би слід було, то так за ним і збереглося те ймення Мизинчика. Цей малюпусенький хлопчик проте був дуже розумний та бідовий, просто паливода. На вигадки

та витівки був такий майстер, що бувало всіх братів у шори вдягне.

Батькам цієї мільки не щастило, бо плетільне ремесло не таке легке діло, щоб на йому зароблялись дурні гроші, а тут випала дорожнеча на все, просто горе та й край. Стало обом, і батькові, й матері страшно й подумати, як то вони прогодують свою дробину, котра хоч була сама й мала, за те охота до їжи у кожного була з Божої ласки дуже велика. То старі одного вечора дорадилися собі нищечком, що їм в світі робити, та й надумали завести з собою діток в ліс, там де росте лоза та осока для їх кошків, і zostавити їх там на призволящого. А тее та почув Мизинчик, бо він ще не спав. То він цілісеньку ніч міркував, як би то йому і себе вирятувати й братів визволити з напасти.

От він схопився раненько вдосвіта, побіг до річки, назбірав собі там на березі повні кешені білих камінчиків, а братам аж нічогісенько не сказав. Як зібралися старі в дорогу, гукнули вони малечу, щоб всі йшли з ними в ліс. То Мизинчик, як найменчий та найслабший, поплентався собі позад усіх, і ніхто того не помітив, бо раз-у-раз він пас задніх, а тим часом малий нищечком все кидав додолу камінчик за камінчиком.

Коли вже були вони в гушавині, то старі, мов зненацька, десь зникли. Як огляділись діти та побачили, що зісталися самі, то счинили всі разом неймовірне ревище. Один Мизинчик помовкував та посміхався, а далі сказав братам: „Ось годі бо вам плачем заходитись та бідкатись! Ми й самі потрапимо вернутись додому.“ Та вже пішов тепер не останнім, а перед усім правив і без клопоту знаходив правдиву стежку по білим камінчикам.

Як вернулися старі додому, то несподіванно послав їм Бог Святий гроші. Їхвій сусіда та колись позичив у них гроші і так довго не вертав, що вони вже всяку надію втрапили, а тут, мов з доброго дива, взяв і заплатив. То вже

тепер було за віщо купити собі стільки їстівного, щоб аж стіл угинався. І тут взяло старих каяття, на що то вони дітей занапастили. Мати аж за голову схопилася та стала жалібно голосити: „Ой, Боже-ж мій Милосердний та Милостивий! Та на що-ж ми дітей своїх на згубу в лісі покинули! Та ми-ж їх тепер спроможні були-б не знати як до схочу нагодувати! А їх же-ж там, моїх лебедяток, вовки-сіроманці на шмаття порозносять. А коли-б же-ж мені діждатись побачити своїх діточок маленьких!...“ — „Мамо, та ми-ж ось тут!“ — спокійнісенько озвався до матері Мизинчик, що як раз саме гуртом з усіма братами підійшов до дверей і приховався, а як почув голосіння, то розчинив двері, і через поріг гулькнули в хату ... один, другий, третій, четвертий, п'ятий, шостий... всі семеро малих кошикарят. Ох, і до смаку-ж вони попоїли, посідавши за навантажений їжею стіл. Старі дуже раділи, бачучи малечу, втішались ними, і в хаті був лад і вдоволення, аж поки вистачало грошей. Це вже така доля бідного працюючого народу.

Та недовго втішались старі, бо незабаром знову прийшлося класти зуби на полицю. І як притисли злидні, то вдруге надумали старі завести дітей в ліс на згубу. А як про цю справу старі радились між собою хоч і пізнього вечора та голосно, то Мизинчик знову все підслухав.

Другого дня вдосвіта хотів Мизинчик вислизнути з хати, щоб набірати камінців, коли-ж, лишенько: двері були зацепнуті важким засовом. Що його робити? Хлопець вдався такий невеличкий, що ніяк не здужав одсунути засова. Довелося за іншу вигадку братись. Як уже були діти в лісі, то Мизинчик витяг з кешені свою лусточку хліба й кришив її потрошку по стежці, сподіваючись, що по тим кришкам він потрапить вернутись.

І цього разу все діялось, як і вперше. Тільки з тією різницею, що Мизинчику не пощастило знайти стежки, бо

горобчики чисто геть подзьобали всі кришки. Ось коли треба було дати дітям раду: діти так гірко плакали з переляку, що й скеля-б розм'якла з жалю до них. Вони вмивалися дрібними сльозами і все йшли лісом вперед, аж поки не смеркло. Тоді горопахи ще дужче поперелякувались та тремтіли з жаху. Тільки один Мизинчик і не кричав, і не жахався. Ізнемігшись, вони всі забилися під густе гілля розложистого дерева й позасинали, позаривавшись між м'який мох та сухе листя. Ранком Мизинчик зліз на самий вершечок дерева, щоб оглянути околиці. Звідтіль він побачив стріху якоїсь малої хатинки, примітив, кудюю йти до неї, а тоді спустився додолю й сміло повів братів за собою. Зазнавши немало лиха від колючок, дерези та терну, хлоп'ята кінець-кінцем побачили між деревами хатинку, зраділи і, наблизившись до дверей, чемневно постукали клямкою. До них вийшла молодиця, і Мизинчик став її дуже благати не покинути їх у біді, бо вони, мовляв, заблудились і самі не потраплять вернутись додому. Молодиця їм на те відповіла: „Ах, бідні-ж ви, дітоньки!“ і впустила в хату. Та впускаючи додала, що це ж вони зайшли до страшного людожера, котрий найбільш любить ласувати малими дітьми. Оце добре було пристановище!

Діти задріжали, мов осикове листя, як почули отаку новину: ще-б таки — то в них була думка, що ось їм добрі люде дадуть попоїсти, бо зголодніли вони не знати як, а тут навпаки — їх саміх хочять з'їсти! Коли-ж молодиця була милосердна й щира: вона дала їм де-чого попоїсти й приховала малих десь у закутку. Скоро після того почулося чиесь тупотівня, а далі хтось почав гупати в двері. А це був ніхто инший, як сам людожер. Він зараз, як увійшов у хатину, то розіклався на покуті й звелів давати йому обідати, а до їжи дати горілки. І як сидів, то зараз же почав принюхуватись, ніби щось йому почулось. А далі гукнув жінці: „Щось мені дуже пахтить людським м'ясом!“

Молодиця силкувалася забити йому баки то тим, то сим, коли-ж людожер пішов шастать по хаті й по духу знайшов дітей. Вони всі поперелякувалися до краю. Людожер уже витяг свого гострого довгого ножаку, щоб тут їх усіх порізати, мов курчат, та вже жінка його ублагала подождати з тим трохи, бо, мовляв, діти такі виснажені й сухі, мов тріски, особливо найменчий Мизинчик, що їх всіх неодмінно годилося б трохи підгодувати. То зла личина кінець-кінцем втихомирилась і одчепилась. Дітей було покладено в ліжку і в тій самій кімнаті, де на другому великому ліжку спали покотом семеро дочок людожера. І всі ті дівчатка як-раз були однолітками братам. Вони були дуже гидкі на вроду, зате кожна з них носила на голові золоту коронку. Мизинчик одразу все те примітив, тихесенько встав у ночі з ліжка, познімав з усіх своїх братиків шапочки, понадягав їх потім на дочок людожера, а їхні коронки понав'язував собі й братам.

Людожер за вечерею дуже багато випив горілки і як упився, то знову йому закортіло навітшатися дитячою смертю. Він взяв свого ножаку і пішов просто до кімнати, де спали всі діти, щоб там поперерізувати дітям горлянки. У спаленці було темно, хоч око виколи, і людожер довго помацки блукав, покиль потрапив до ліжка. Коли він налапав на головках коронки, то промовив: „Овва! Та це-ж мої дочки! От упивсь, мов дурна вівця: трохи своїх дітей не порізав!“

Після того пішов до другого ліжка; налапав там на головках шапочки й поперерізав горлянки всім своїм семерим доням. А після простягся за порогом долі й одразу заснув. Як тільки Мизинчик почув, що людожер вже хропе, тієї-ж миті порозбуджував своїх братів і разом з ними ушився з людожерового договища світ за очі. Та що з того, що вони повтікали й бігли що духу, коли не знали ні дороги, ні стежки, а товклися та блукали по лісу безпуття, як і попереду.

На ранок прокинувся людожер і звелів своїй жінці: „А йди, стара, та приведи до діла учорашніх рачків!“ Та думала, що то треба вже будити дітей, і увійшла в кімнату, тремтячи зі страху та жалощів. Та який же їй жах охопив, коли вона побачила, що саме тут скоїлося в ночі. Молодиця, як побачила те страховіття, то так і впала додолу безпритомною. Як людожерові набридло дожидати жінку, то він сам зазирнув в ту кімнату і тоді побачив на власні очі, чого накоїв в п'яних очей. З пересердя він просто сказався: лютував так, що важко переказати. Потім взувся

в семимильні чоботи, бо в нього такі були. А це такі чоботи, що коли в них ступити сім ступнів, то вже ціла миля позаду. Чоботята не аби які! Не багато минуло часу, як побачили брати здала людожера, коли той сягав ярами та кручами. Вони дуже засмутились, а Мизинчик звелів їм усім негайно поховатись в щілину великої скелі. До цієї самої скелі підійшов незабаром людожер і сів на приступку, щоб відпочити.

А як був дуже знеможений, то приліг і скоро так захроп, що аж страшно було чути. Тоді Мизинчик виліз зі своєї щілини, постягав з людожера семимильні чоботи й набув на себе. А ті чоботи на щастя та були дивної сили: хто-б не набув, то до кожної ноги саме добре прийдуться!

От після того взяв Мизинчик на кожну руку по братові, а ті теж так само взяли собі на руки менчих. Ах і кумедно було бачити, як поніс їх усіх Мизинчик додому, ступаючи семимильними чоботями!... Всі прибули додому

щасливо. Мизинчик звелів батькам надалі добре глядіти за дітьми і дбати тільки за ними, а що на прожиток він уже сам своїми чобітьми зароблятиме на всіх добрі гроші. І по тій мові негайно ступив один ступінь чоботом і . . . був уже геть-геть далеко; за другим — то вже зайшов на десять гонів аж у гори; а за третім, то й зовсім зник з очу всіх.

Згодом чарівними чобітьми доскочив Мизинчик свого щастя-долі. Він багато зробив дивних подорожів, служив ріжним великим панам та князям, і як де йому не по смаку приходилося, то бувало накиває п'ятами й подається кудись далі. То вже ні скороход, ні верховий не міг його наздогнати. А скільки то йому траплялося всяких пригод у світах, то годі й силкуватися списати їх тут у цій книзі!..

Три бажання.

В стародавні часи, як ще Бог Милосердний часто-густо спускався на землю й ходив між людьми видимо, прийшов він одного разу бідним обідраним та немічним старцем на поріг до заможнього селянина і став прохати, чи не дасть йому той трохи попоїсти й випити та чи не пустить в хату перебути ніч, бо вже ніч близько й година на дворі пагана: слота та вітер.

Багатир вийшов з своєї рубленої хати на ганок і став говорити Богові: „Ти ж наче, діду, не дурень! Може ти й

в університеті вчився? Мабуть ти думаєш, що тут харчевня, а я куховар при ній або-що? А може тобі здається, що тут шпиталь? Або думаєш, що багадільня? Ні, чоловіче! Я тобі кажу: звідціль в швию женуть старців. Геть, щоб і духу твого тут не було! Ноги на плечі і гайда з двору, як не хочеш, щоб я нацькував на тебе своїх псів. Ах ти старий ледащо, нікчемний злодюжко, лодарю! Ти вдруге сюди не

заглядай, бо я тебе так прийму, що тобі ніколи не захочеться більш!“

Глибоко зітхнувши, повернувся старець і вийшов з двору скупого, немилосердного й скнарного багатиря й потелінався по селу далі. Аж ось наче хтось його гукнув з маленької непоказної хатинки: „Діду, гу! Куди йдете?“ — питав його хазяїн старої хатинки таким голосом, що в йому було відразу чути спочуття й добре серце. „Ех, чоловіче добрий, — озвався старець: йду світ за очі, бо ніде не маю приста-

новища! А між тим їсти хочу, пити прагну й стомився до краю — просто виснажився на смерть!”

„Ну, то йдіть, дудусю, до мене в хату!, — гукнув його хазяїн хатинки: Я, звичайно, чоловік незаможній, сам старець, а проте шматок хліба, ложка борщу та, питунчик квасу у мене знайдуться. Так само знайдеться оберемок сіна й постялка, щоб було на чому вам, діду, переночувати. Ходіть сюди, коли цього з вас вистачить!” І жінка теж запрошує.

„Спасибі, чоловіче добрий! Дай тобі, Боже, щастя й здоров'я“, — промовив Господь Милосердний і тихенько увійшов у хатинку. Там сів з хазяїнами за стіл, їв з ними разом і пив гуртом. Спати вони не полягали зараз же після вечері, бо ще не час був, а вийшли за поріг, посідали на призьбі. Господь звелів розпогодитись, і лиха слота та негода відразу щезла, а замість неї засвітив ясний місяць, засяли над землею зорі й додолу з неба стало спускатися в розкішному вбранню Боже воїнство.

А на призьбі сиділо два чоловіка, — старий та молодий, Всесильний Бог та бідний халупник, — і любенько розмовляли між собою.

Трохи віддаля з сусіднього двору дивився на них з вікна багатий сусіда; він примостився на ослоні, наладнав велику, мов мокітря, люльку, покурював собі тютюнець і все лютував та сварився: „Ач, мій сусіда, голоштанько, як розквоктався! Прийняв собі на квартиру голоту, старого хріна, а в самого злидні: нема нічого ві з'їсти ні в печі витопити. От дурна голота! Ну, та я раз-у-раз казав: „голота та босота любі родичі; однакові торбі, однакові лати! А між тим зовсім негодяще діло приймати в селі отакого старого прибуду, бо що йому? Хіба йому довго, чи мо' шкода підпалити село? Або гукнути отаких, як сам, голодрабців з лісу, та заходитися чухрати все, що під руку попаде!

А проте, про щоб ото тії лодарі могли говорити між собою? Треба прислухатись до них.“

— „Ти добрий богобоязний чоловік — говорив Господь своєму хазяїнові: слід було б, що і тобі те трапилось, що бувало в старі роки з ріжними добрими людьми, котрим Бог вдоволяв три їхніх бажання. Ти заслуговуєш того, щоб справдились твої жадання, котрі йдуть на добре тобі й твоїй душі. Тільки не слід забувати про останню, щоб часом не понасти в таку пригоду, яка прилучилася одному ковалеві з Ютербога.“

— „А що-ж саме з ним трапилось?“ — спитав халупник.

„Хіба ти не знаєш цієї казки? — спитав Бог: ну то слухай. До того коваля приїхав одного разу святий апостол Петро та й попрохав, щоб той перекував наново його осла, а за те він вдоволить всякі його три бажання. То коваль і побажав: перше, щоб ніколи не була порожня його торільчана чарка; друге, щоб хто сяде на його ослончика, ніяк не міг встати, аж покиль він, коваль, сам його не пустить; а третє, щоб ніхто не міг без його дозволу заходити в його хату, хіба тільки, як проскочить через замкову щілинку. Ціма бажаннями коваль виграв собі дуже довге життя, бо перехитрував саму смерть, посадовивши її на свого ослончика; так само він завдав великого прочухрана чортові, котрий вліз до коваля в хату через замкову щілинку. Та найбільшого людського бажання, — вічного Царства Божого, — коваль не придбав: бо як він після смерти прийшов до райської брами, то Святий Петро не пустив його на небо; а як пішов до чорта, то той так був ним наляканий, що замкнув перед носом коваля двері пекла, позаціпав усе й взяв на залізні засови й завертки... Так і досі тиняється коваль, не маючи собі пристановища ні у праведників, ні у грішників.“

„Ах Боже-ж мій, — зітхнув халупник, не знаючи з ким він розмовляє: Справді ковалеві прийшлося пагано... багато втратив... ну, то я б розумнійше побажав би собі

добра, коли-б до мене прийшов чи праведник від Бога, чи апостол! Тільки ж цього не може бути!“

— „Хто-ж наперед знає? — перепинив гість: а тільки не слід бажати по дурному, як це було раз з одним подружжям, до котрого Бог прислав свого ангела, щоб спитати, які вони мають три бажання.“

— „А що-ж таке було з ними?“ спитав халупник.

— „Були собі чоловік та жінка, — почав оповідати подорожній дід: і жили вони в великій нужді та злиднях. Ті злидні їм дуже надокучили, то вони і день і ніч благали Бога, щоб зглянувся на них та зм'ягчив би їм недолю. Як вони були люде чесні й богобоязні, то Господь Милосердний зглянувся на їх неугавні молитви й послав до них свого ангела. Ангел їм сказав: „Три бажання вам дозволяється сказати Богові й Він їх всі вдовольить, коли вони не будуть шкідливі. Тільки не прохайте ні грошей, ні худоби, бо як би вам було те дозволено, то ви б схотіли ним довго користуватись, а цього Господ Свою великою премудростію вам не дозволяє.“ То чоловік на те зараз же відповів: „Що мені толку з тих трьох бажань, коли я не можу побажати собі того, що дасть мені щастя? Що значить людина без грошей? Про такого чоловіка говорять, як про фальшивого злота: він не вартий нічогосьенько!“ Тоді ангел промовив: „Ну, то бажай же від Бога всього, що тобі тільки хочеться, та вже сам на себе нарікай, коли твої бажання тобі-ж і нашкодять!“ То чоловік і жінка почали між собою радитись, які-ж їм бажання сказати Богові, бо треба вигадати їх спільно.

— „Щоб же нам забажати?“ — спитала жінка: що нам найпотрібніше?“ — „Мені здається, сказав чоловік, що треба-б нам прохати цілу гору золота і щоб навколо неї стояли високі мури, такі високі, яких не пересягне ніяка скотина й ніякий злодій; або, знаєш, ще краще попрохати такий гаманчик, з якого можна раз-у-раз виймати стільки грошей,

скільки ти забажаєш.“ — „А мені здається, — промовила чоловікові жінка: ти зробиш мені таку ласку, що одно бажання подаруєш мені, а після можеш собі вигадати обидва другі бажання, які тільки схочеш.“

— „Гаразд, — відповів чоловік: жінки часто бувають розумніші чоловіків! Ну, то бажай.“

— „Я бажаю, — промовила жінка: щоб на мені була найкраща в світі одежа, якої ще ні одна жінка в світі ніколи не носила. Краща, ніж одежа самої найславнішої королеви!“ Ледве вона вимовила оте своє бажання, як справді на ній була надзвичайно гарна одежа, неймовірно багато сяло на ній діамантів, перлів, золота й срібла.“

— „Ну, хіба не дурне, непотрібне бажання?“ — закричав гнівно чоловік. „Ти могла б побажати всім жінкам одежу, то на тебе б посипались звідусіль подяки та благословення тисячами від тих, кому справді потрібна одежа, а ти занапастила бажання, зажадавши непотрібного, аби тільки вдоволити свою жадобу до слави, хвастощів та піхи!“

„Ей, годі! — закричала жінка: Соромся, чоловіче, мене лаяти та гризти. Як я тобі не подобаюся в цьому розкішному вбранні, то як собі хочеш, а я думаю, що иншим тим більше сподобаюсь. Ти за мною не дуже, а я про тебе — байдуже!“

„Ах ти, нікчемна бабо! — закричав несамовито розгніваний чоловік: бодай-би тобі зараз оця вся одежа в печінки в'їлася!“

— „Ой, горенько мені! — заголосила молодиця: бо в той самий мент зникла та одежина, що була на ній, в'їлася їй в печінки, так що бідолаха аж по землі качалася від страшного болю. Потім схопившись, побігла по всьому селу розказувати, які то їй доводиться терпіти муки з ласки свого чоловіка. То селяне всі позбігалися до того чоловіка й сказали йому, як він не допоможе своїй жінці визво-

литись з пекельних мук, то вони його тут на місті ростягнуть на шматки.

Як побачив той чоловік великий натовп селян та зважив, що всі вони розлютовані, мов пси; як збагнув, які то муки має його бідна жінка, то промовив: „Я бажаю, в ім'я Господа Бога, щоб моя жінка знову одужала.“

Зараз після того жінці помоглося, всю хворобу мов рукою зняло, бо третє бажання справдилось. А тільки вже одежа не з'явилася знову на жінці, і вже після того чоловікові не було добра ні на одну годину, бо всі йому дошкали, глухом та реготом, так що він незабаром після того помер від досади та горя. Ото-ж, друже, примічай добре, як що доведеться тобі чого бажати, то щоб бажання не були дурні та безглузді, щоб не загнали тебе на склизьке.“

— „А що ти вважаєш за склизьке?“ — спитав хазяїн.

— „Звичай перозумних, — відповідав гість: бажати не по праву, домогатись проти права, шкодити й жалкувати за втраченим, котре в них було не по праву. Дурні бувають трьох сортів. Одні, котрі нічого не знають і нічого не вміють; другі, котрі нічого не хочуть знати й на всі знання та вміння дивляться з призирством; і ще в треті дурні, котрі знають і вміють, а проте роблять не те, що слід їм робити по праву.“

— „Як би мені довелося бажати, — промовив бідний халупник: то я-б побажав собі перш за все Царства Божого на тому світові; потім собі доброго здоров'я до самої моєї смерті; і ще... як що те не буде проти Божої волі, я-б хотів побажати, щоб моя хатина, котра не сьогодні-завтра зовсім завалиться, бо дуже стара, щоб вона була немов нова.“

— „Такі твої бажання Бог прийме, — промовив гість: і я зі свого боку як найдужче бажаю й допоможу, щоб всі ті твої три бажання швидко справдилися!“

Після такої розмови повставали обидва чоловіка — і бідний старець, і бідний халупник, — з призьби й пішли в хатину, помолилися там перед сном Богові й лягли відпочивати.

Багатирь, сидячи біля свого вікна чув кожне слово їхньої розмови. Він сам собі міркував над тим, що чув: „Подумайте собі — отакий старий чоловік, а верзе таку несінітницю, такі дурні дитячі казки. Ну, та щож, хоч і старий: старість робить людей дурними, мов діти, вона не захищає від нерозуму. Ох, оці мені дурисвіти!“

Вже багач хотів лягати спати, як помітив, що хатина його вбогого сусіди вся ніби світиться якимсь особливим сяйвом, тоді як усі хати поруч були темні. А то був не світ від каганця, чи вогню, навіть, не місячне сяйво, а справжнє сяйво Божої слави, бо навколо хатини можна було бачити багато сяючих ангелів, котрі майоріли в повітрі, і число їх що хвилини збільшувалося. Вони дивно то спускалися вниз, то здіймалися знову вгору, ніби по невидимій драбині, і було всюди урочисто тихо, як опівночі на Великдень.

Багачеві ввижалося, — це так він думав, — що вся халупка огорнута чарівними привидами. Він перехрестив собі лоба, перехрестив ліжку й ліг, однак не міг заснути цілісеньку ніч. Рано вдосвіта, як тільки стало розвиднятися, йому закортіло подивитися у вікно. Він схопився, ніби яка стороння сила штовхала його подивитися, й побачив, як поуз ворота його двора пройшов бідний старець, котрий вже вправився встати й зібратися в дорогу.

„Дивно! — пробубонів багатирь: цей уже на ногах, це не зроста. І несе в руці торбину... а вчора ніякої торбини в нього не було. Мабуть щось поцупив і тікає, покиль дурний сусіда спить. От буде мати собі добрий барин! Та що мені до того? Байдуже — нехай!“

Покиль він так міркував, на дворі добре розвиднилось, вже встала багачева жінка й поралась по хазяйству. Вона

визирнула з вікна, щоб побачити, яка буде в день година. Туман розійшовся й обидва, чоловік і жінка, ледве вірили своїм очам, коли побачили, що навпроти їхньої хати, там де була завалена халупка сусіди, стояв гарненький новий будиночок. Він хоч і був того самого кшталту, що й старий, от же був в усіх частинах більший того й далеко гарнійший.

„Чи то справді так, чи мені ввижається? — промовив до себе багач: Чи не справдилися вже всі бажання мого сусіди... Хто ж то є той старий? Може Святий апостол Петро, або може сам Бог... Ох і дурень же я був: як я його вчора нечемно випроводив!“

— „Ну, безперечно, дурень! — гукнула йому жінка: ось збирайся, сідай верхи, наздожени його, накажи йому всяких солодких річей. Ох, лишенько! Як то важко жити на світі, коли маєш дурного чоловіка!“

„Ей, хлопче! — гукнув багач на робітника: сідлай мені коня — я зараз їду!“ Схопив гаман з грошима, набрав істинного в торбину, скочив на коня й подався через усе село, а далі шляхом... і незабаром наздогнав старця. Однак він не подав знаку, що вже бачив старого вчора в своєму дворі.

Зовсім приязно він озвався з коня: „Здоровенькі були, дідусю! Як вас Бог милує? Чи все гаразд? Здається, вам нівроку, силку ще маєте! Чого то ви так рано мандруєте? — А що то несете в торбинці?“

— „Спасибі. Нехай і вам Бог помагає! До якого часу, хвалити Бога, не покидає Він мене в нужді!“ — відповідав старий.

— „А ти такі справді бідний безпритула! Чи є в тебе хоч гроші? Ось на, візьми!“

— „Спасибі, спасибі!“

— „А що то в тебе в торбині, дїду, хотів би я знати?“

— „Ет, аби-що, — ніби пошуткував старий: це торбина з журбою та клопотом, мій паночку, як раз старому безпритулі до речі.“

— „Так, так! — засміявся багач: я, властиво, не хочу знати, що в ній є... я-б тільки бажав би...“

— „Ага! То й ви охотник до бажань, — перепинив старий того: оце дуже добре, бо в цій торбинці як раз сховано три бажання, котрі всі справдяться, хто їх забажає. А тільки треба, щоб він взяв з собою цю торбинку.“

— „Давай, давай її сюди, старче!“ зажадав ненажерливий багачирь та й простяг довгу руку до торбинки. „Ось бери ще собі оцей пакунок: тут добрий окраець хліба, шматок сала й ціла ковбаса! Ти бачиш — я ж зовсім не такий скупий, як про мене кричать мої славні сусіде з заздрости. Я — справедливої вдачі чоловік, обстоюю порядок і свого аби-як не роскидаю, і щоб ти знав, я охоче подаю бідним людям, тим звичайно, хто з них того заслуговує. Всім, сам здоров знаєш, не допоможеш.“

— „Всім? — ні, цього й Бог не може зробити!“
відповів старий.

— „А я чув, — сказав на те багач, котрий уже вправився взяти в руки торбину: що для Бога нема неможливого, і в Його волі й силі полягає змога всім допомогти. Як же то?“

— „То, мій паночку, — сказав старець: треба розуміти, як духовну поміч, а не матеріяльну.“

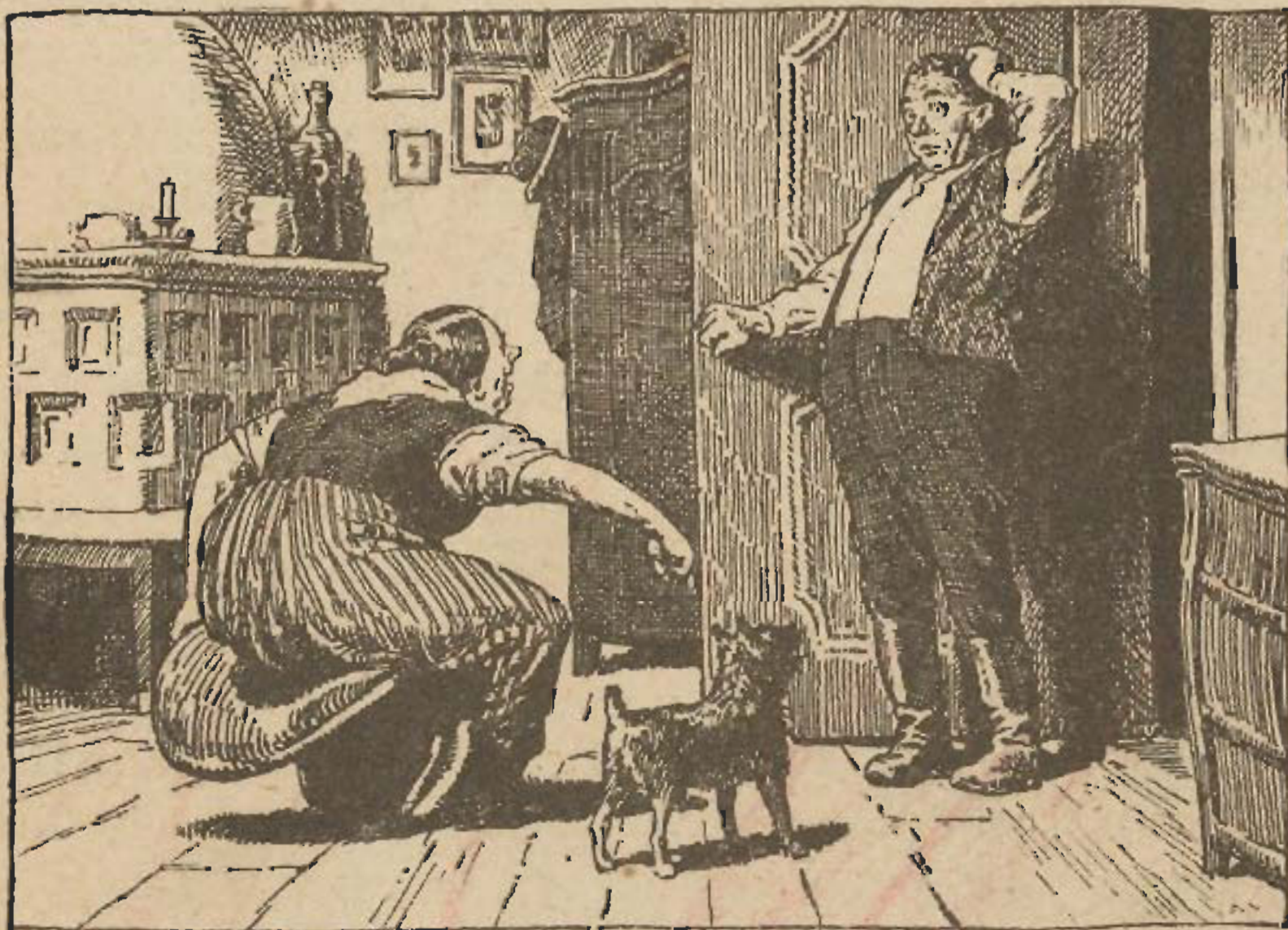
Та багач вже не прислухався. Він повернув коня назад і поскакав додому. В голові в нього кружилися бажання одно принадній другого. Що-ж би то йому побажати? Грошей наче в його й без того доволі і здоров'я — теж ущерть; вдоволення... Ех, бажати вдоволення — безнадійна справа, бо людина ніколи не буває вдоволеною, — так йому здавалося... І він їхав і їхав далі й все дужче й дужче гнав вперед коня, хоч той вже добре засапався, а тепер навіть спіткнувся, так що їздець трохи не перекинувся з сідла додолу.

— „Ет, ледача худоба! Бодай ти так спіткнулась, щоб і шию собі зломил!“ — крикнув він на свого коня з пересердя. Аж ось і маєш: тут, на рівному коняка за щось зачепилась, впала й зломил собі шию! Одно бажання було вже вволене, і багатирь аж казився з досади. Він зняв з дохлого коня сідло й уздечку й повіс їх на собі. Та небагато пройшов, як вони йому здалися такими важкими, мов п'ятипудовий чувал, аж піт з нього котився, і він побажав: „А бодай це проклятуще причиндалля опинилось дома. Та нехай би на нього камінем сіла моя жінка, що дала мені цю дурну раду!“

І друге бажання справдилось: сідло з уздечкою, з шпорами, пугою, чапраком зірвалися зі спини й майнули через кущі додому. Скупердяга зітхнув вільнійше. А як прийшов додому, то побачив свою жінку в сідлі з пугою в руці — вона сама не знала, як опинилася в йому й сиділа, мов

прикипіла, і не знати як кляла свого чоловіка, його коня, сідло, і всіх посилала під три чорти.

Прийшлося багачеві, чи хотів, чи не хотів він того, а визволити свою жінку з біди. Так марно пішло й третє бажання.

А новісенький будиночок сусіди стояв навпроти, поблискував шибками на сонечку й був найкращий на все село.

Багачеві закортіло зазирнути в Божу торбинку. Краще-б він того не робив. Бо в торбині лежала сусідова бідність... Вона перейшла тепер до багача, і він звівся на пси.

Як заєць з їжаком бігали наввипередки.

Все це оповідання, дітки, здається мало ймовірним, а проте воно все-ж таки правдиве, бо мій старий дідусь, від якого я його не раз чував, бувало, раз-у-раз розказуючи, додає: „Розказую вам, мої си-ночки, як щирю правду, бо як би то була брехня, то хто-б те став розказувати?!“ А історія, про яку йде мова, ось у чім: Діло було в осени, у неділю рано вранці, як раз саме тоді, як красувалася пізня пшениця. Сонечко зійшло усе в золотому сяйві, ранішній вітрець пові-вав над стернею жнитва, а високо в блакитньому небі виспі-вували жайворонки, тут же внизу між пшеницею гули бжолки, проходили до церкви люде, одягнуті в празникову одежину, словом, всі великі й дрібні тварі були вдоволені своїм життям. То так само почував себе добре й їжак.

Він стояв на порозі своєї хатини, склавши навхрест руки на грудях, простягав свою мордочку навпроти раніш-нього вітру і муркавав собі під ніс якусь пісеньку. Його спів був не лішний, та й не гірший, як і кожного їжака, коли він починає співати у неділю вранці для розваги. Як му-рикавав отак він собі щось тихенько під ніс, спало йому на думку, чи не пройтись полем, та чи не подивитись, як там спіє його городина, покуль в хаті жінка має та вдягає ма-лих діток. Зараз за його хатою на полі була посажена всяка немудра городина: ріпа, гарбузи, то-що, і як звик їжак що-дня її їсти разом з цілою родиною, то вже так і ди-вився на неї, мов на своє власне добро.

Їжак переступив через поріг, хазяйстливо зашешнув за собою двері і потюпав собі помалу в поле. Небагато він відійшов від хати, тільки ото досяг до куща глоду, що ріс обіч стежки, і хотів завернути по-за той кущ, коли зустрічає там

зайця. Цей так само вийшов з хати подивитись на свою ярину, а саме на капусту.

Як їжак примітив зайця, то зараз же чемненько привітався до нього, побажав приятельски доброго ранку й поздоровив з неділею. Та заєць, котрий був в своєму коді великим паном, а крім того з роду дуже зарозумілим та пишним, удав ніби не помітив того їжакового привітання, а просто за-

гомонів до їжака, скрививши надзвичайно великопанську пику: „Щось велике в лісі здохло, що ти так рано уже нишпориш по полю!“ — „Та то я вийшов трохи прогулятись на свіжому повітрі,“ — промовив їжак. — „Прогулятись? — засміявся заєць: мені здається, що тобі треба берегти ноги на щось більш путяще, чим гульня.“ Така зайцева увага до краю роздосадувала їжака, бо хоч який він був терплячий, а глумитися з своїх ніг нікому не дозволяв,

бо були вони в нього зроду косі й криві. — „Ти собі уявляєш, — сказав їжак: що твої ноги більш придатні для ходи?“ — „А як

бі
розв'яз
вже мо
ловікові
мною.“ —
було йти, з
Як уже
таке: — „С
тому. Дивись,

...се :
...туди
... так що
...ка зо'та-
...на горбок,
... Як почув
... : „А ну, ще
...байдуже, —
...покидь тобі

не набридне." То так бігав заєць туди та назад аж сімдесять і три рази, і кожного разу опережав його їжак. Кожного разу, як наближався заєць до межі чи вгорі, чи вниз, то або сам їжак, або його жінка раз-у-раз стрічали зайця своїм вигуком: „А я вже тут!“

За сімдесять і четвертим разом прийшов зайцеві край. Упав він серед степу, поодкидав лапи, побігла в нього кров з горлянки і вже з того міста не зійшов він живим. А їжак взяв собі його червінця, й пляшку горілки, гукнув жівку

з ріллі, і обидва пішли собі додому веселі та вдоволені. Та коли ще не померли, то живуть і досі.

Отаке, бачте, трапилося на наших степах: заганяв їжак зайця на смерть! І з того часу вже ніколи ні один заєць не зважувався бігати з степовим їжаком наввипередки.

Яка-ж наука з усієї цієї історії? А ось яка: кожний, який би він не був великий та славнозвісний пан, нехай буде обережним і не глузує з самого невеличкого й незначного чоловічка, хоч би то був якийсь там їжак. Бо колись

у старовину люде склали приповідку, котра рідко коли була не до ладу: Унадився гличик по воду ходити, аж покиль йому вухо зломил!

Усюди Бог.

Було двоє діток: хлопчик та дівчинка. Хлопчика звали Горгелем, а дівчину Лізою, обое дуже втішні дітки. Одного разу вони zostалися самі дома: їхни тато й мама понесли в місто на продаж кошики та корзини, що самі плели, збираючи лозу в лузі. Добрі батьки, йдучи з дому, подбали про те, щоб діти без них не мерли з голоду, і zostавили кожній дитині по добрій лустці хліба, щоб стало на увесь день. Тільки-ж Горгель дуже швидко з'їв увесь свій хліб, а проте йому ще хотілось, та вже нічого було їсти. То вже Ліза дала йому трошки свого. Коли-ж той малий шматочок не вдовольнив хлопця, і він став спокушати свою менчу сестрицю хитрими вмовляннями: „Ось ходім, люба Лізочко, зо мною. Дістанемо онде в шахві трошки медку та поласуємо: там мама приховала повну макітерку, і коли ми трохи візьмемо звідтіль, та вона ніяк того не помітиль, та й ніхто в світі того не побачить!“

А Ліза на те відповіла: „О, який же ти, Горгелю, недобрий, коли збираєшся таке зробити. Подивись, хіба то на шахві не промінь сонечка грає? То люба Бозя загадала йому дивитись за нами, і вона буде зараз же знати, як тільки ми поласуем.“

Тоді злову сказав Горгель: „Ну, то ходімо на горище, туди, де мама поклала сушені груші: ми трошки з'їмо їх. Там на горищі нема віконечка, туди сонечко не світить, туди не зазирає його промінь. Туди Бозінька так само не дивиться!“

Ліза попереду не хотіла, а потім діти пішли на горище. Коли-ж тут через щілини між побитою дахівкою

щедро лилося проміння й світило, мов у день, граючи по сухих грушах веселими зайчиками. Ліза знову почала говорити: „О, Горгелю, і тут на нас дивиться Бозя, і тут нам не можна нічим ласувати.“

Вони знову вернулися з горища додолу, і вже на драбині Горгель напав на нову думку: „А знаєш що, Лізо? У льоху мама ставляє в глечиках вершки... А там зовсім темно, туди вже Бозінька ніяк не може зазирнути. Ось ходімо, давай спустимося по драбині, Лізо. Ну, ходім-бо та швидче, швидче!“

Горгель схопив свою боязку састричку за руку й потяг за собою аж у самий льох. Як спустились вони по драбині вниз, то Горгель обережненько щільно причинив за собою двері, щоб ніде ніяк не світив день і щоб Бозінька не побачила, як вони будуть ласувати вершками. Коли перебули діти кілька хвилин у льоху, стало їм наче виднійше. Ліза побачила, як туди до них зазирнуло промінем сонечко через мишачу щілину в стелі і як раз освітило гладшечку з вершками. Славна Ліза не знати як того злякалася й побігла геть з льоху назад у кімнату, а Горгель зостався сам, сердито зашпарував щілину землею та мохом і потім заходився поратись коло вершків. І саме тоді як хлопець смашно облизував намоченого у вершки пальчика, саме тоді прогуркотів страшний удар грому, а блискавка так заблищала полум'ям, що пройшла навіть через зашпаровану мишачу щілину. І тоді у льоху одразу стало ясно, і Горгель побачив, як з кутка льоху вийшов якийсь чорний чоловічок, підійшов до нього і сів як раз навпроти. У того чорного чоловічка очі світилися так, мов би у kota, аж іскри сипалися. І він так став придивлятися і сипати іскрами на глечик з вершками, що Горгель з переляку не

міг поворухнути ні однією пучкою і сидів, мов скам'янілий.

Тим часом до Лізи в хату влетів з неба гарний чопурненький янгол. В нього в руках був цілий кошачок всякої всячини: гарних цукрок, всякої одежі, ласощів, цукерок, солодкого молока. Він доти грався з малою Лізою, аж покиль не вернулись додому тато з мамою. Вони дуже втішались тими дарунками, що приніс янгол Лізі.

Коли батько й мати спитали Лізу про Горгеля, то вона злякалася, бо, задивившись на гарні дарунки янгелочка, зовсім забулася про свого братика, котрий zostався в льоху. — „Боже-ж мій, — скрикнула вона: він же-ж zostався в льоху ще й досі. Треба йому швидче допомогти, бо, мабуть, він не може сам відчинити дверей!“

То всі швиденько спустилися в льох, відчинили двері, дивляться, аж там сидить Горгель, неначе окопуб, а в руках у нього макітерка з вершками. Як він почув розмову та побачив матір, то дуже церелякався, закрився долонями й дуже плакав. А мати забрала у нього з рук на половину спорожнілу макітерку, вивела хлопця з льоху і дала йому заробленого прочухрана, як слід.

І вже після того Горгель ніколи більше не ласував, а як хто инший спокушав його на таке недобре діло, котре треба робити нищечком, як хотів його призвести, то він раз-у-раз відповідав: „Я цього не зроблю, я не піду на таке діло, бо Бозінька все бачить. Нехай Бог боронить від такого!“ І згодом зробився дуже совісним і бравим чоловіком.

Завзятий кравчик.

В одному місті, по йменню Ромадія, жив колись один кравчина. Він мав звичку, як сідав за шитво, класти біля себе яблучко. Як було літо, то звичайно на те яблучко, чуючи

Його запашний гарний дух, понасідало цілим роем багато мух. Кравчикові такі гості зовсім не сподобались, от він гнівно схопив шматок якоїсь матерії і так нею ляснув по яблукові, віби хотів загнати своїх ворогів у самісеньке пекло. І що-ж? Одним своїм замахом він звів зі світу семеро мух. „Еге, — похвалився сам собі кравчик: он який з тебе, хлопче, завзятий лицар!“ Негайно звелів собі зробити блискучий панцир і на щитові своєму написав великими золотими літерами: „Сімох одним замахом.“ Після того, нарядившись у свого нового панциря, потяг кравчик по всіх вулицях міста, щоб його люде побачили. Всі, дивлячись та читаючи такий голосний напис, думали, що справді бачать не аби-якого лицаря, бо міркували, що то він сімох чоловіка одним замахом і подужав і вклав, і просто тремтіли перед таким воякою.

А в тім краю та царював тоді такий король, що про нього слава бігла на всі боки, то до нього й подався наш кравчина, повішавши на гвіздк зараз після свого лицарського вчинку все своє кравецьке причиндалля: голки, ножниці, утюги. Як дійшов він до королівського подвір'я, то вишукав там горбок, де м'якийший мурожок ріс, та й заважився спати перед королівськими вікнами. От побачили кравця королівські послугачі, що все сповігали поуз нього вповодж двору, подивились на його новеньку блискучу броню, на золотий напис і дуже дивувалися, чого-б то цьому чоловікові треба тут в королівському дворі в такий час повного миру та спокою? Він їм здався дуже великим паном, на всю губу!

Королівські радники теж побачили сплячого кравця; вони не минули нагоди сповістити про те Його Величність, свого ласкавого й милостивого короля, додавши від себе патріотичні уваги. Вони міркували, що коли-б повстала ворожнеча або й війна між їхньою державою та котрою сусідською, то такий лицарь був би дуже в пригоді для цілого краю. Королеві припала та рада до вподоби, й він негайно послав спитати озброєного кравця, чи не хоче той поступити

до нього на службу. Кравчик відповів, що саме для того він і прибув сюди, себ-то, щоб прохати Його Королівську Величність взяти його на якусь військову посаду. То король прийняв кравця на службу, поклав йому добрі гроші, гарну їжу й розкішну кімнату. А через те, що час був спокійний, то міг собі кравчик втішатися веселим та дозвольним життям, нічого не роблячи.

Та не довгий час мав кравець спокій. Всі лицарі, що служили в королівському війську і брали від короля зовсім

мізерну платню, заздрили славному кравцеві, були дуже на нього люті й бажали, щоб його чорти десь ухопили. А як знали, що він одним замахом сімох ворогів уклав, то боялися в них зчепитися сам-на-сам, щоб не загинути ні за цапову душу. І ото всі вони день-у-день і година-в-годину міркували та вигадували, як би то злихатися такого небезпечного вояки. А через те, що розуму та кебети було в них не бозна як багато, то ніяк не могли вони вигадати таку хитрощ, щоб спекатися ненавидного кравчика. То, порадившись добре між собою, надумали вони піти гуртом до короля та прохати усім разом розщоту та одставки. Як надумали, так ото й зробили.

Як уздрів король, що всі його вірні слуги хочуть його покидати через одного чоловіка, дуже він тим зажурився й васмутився, чого ніколи досі з ним не траплялося, і вже раднійший був би до віку не бачити того могутнього кравця-лицаря. Та коли-ж його брав переляк, а що як лицарь почне бити усіх разом, нікого не минаючи, і його в тому числі? Що, як одніме всю державу і сам в ній запанує? Став король гадку гадати, як визволитися з скрутних обставин, як всю справу повернути на добре, і таки надумав кінець-кінцем таку хитрощ, від якої ніщо не врятує цього великого вояки, — бо, бачте, ніхто не приймав того лицаря за кравця, — що прийдеться йому дуже туго, і тим заходом вони здихаються небажаної людини. Що-ж звелів зробити король? А от що. Він послав до кравця свого посланця, а тому загадав так сказати, що як король не міркував, а вже більшого лицаря, йому, то-б-то королю, ніде в світі не зустріти. І як має король велику рахубу з двома велетнями, котрі осілися поблизу замка в лісі та роблять державі всяку шкоду й наругу, нівечать людей, плюндрують та палять всякі добра, грабують та вбивають всіх, кого перестрінуть, і ніхто не може піти збройно проти них, бо кожного вони, шуткуючи, дужають та вбивають.

То чи не схоче такий, як він, то-б-то кравець, великий вояка, упоратись з обома тими велетнями? Як що-ж

схоче і впорається, зведе обох їх зі світу, то обіщає король віддати за нього свою дочку й дати їй віно — півкоролівства. А в допомогу дає йому зараз же сотню липарів.

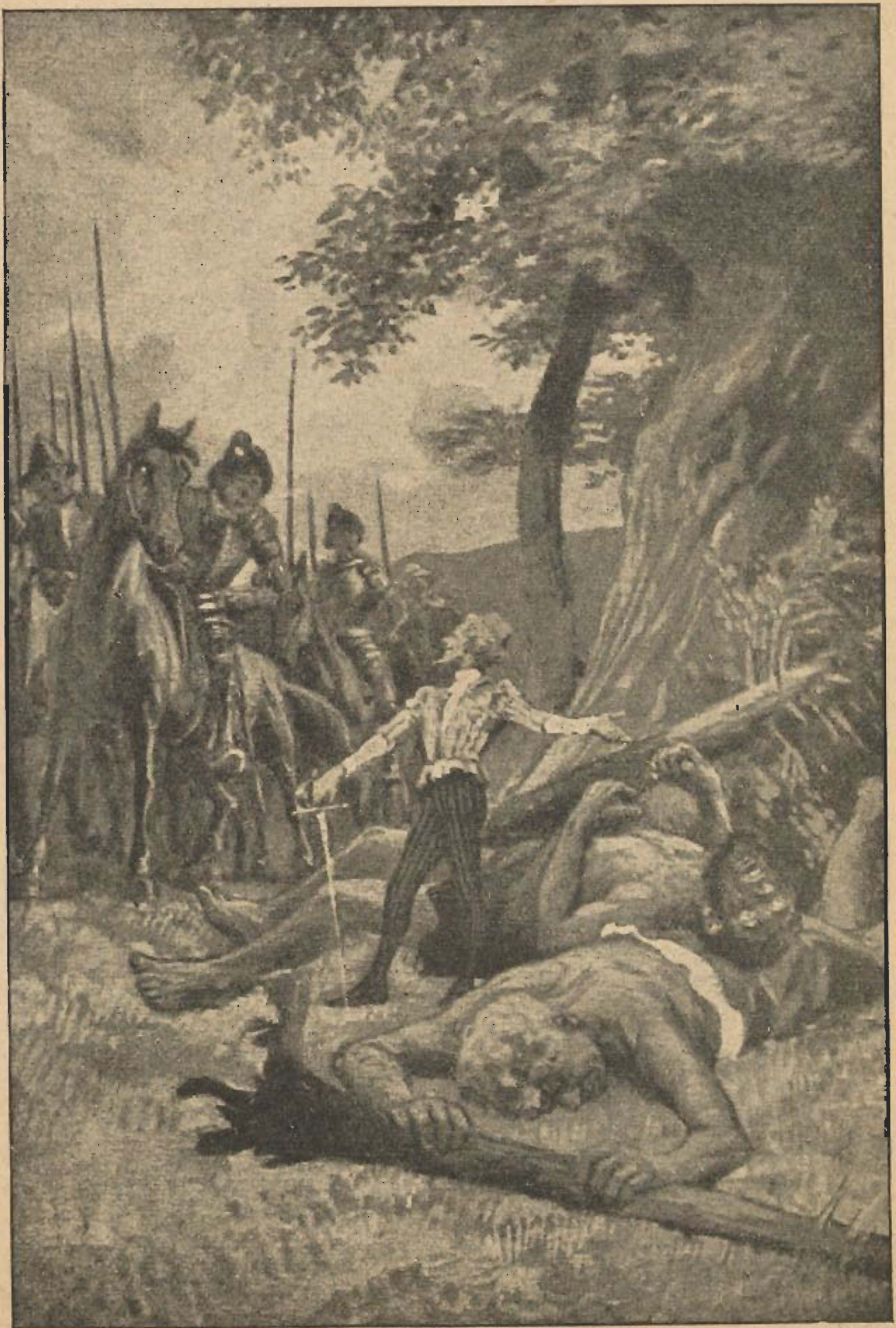
Почувши таку мову, кравчик дуже тим втішався і йому вже увижалося, як то він стане королівським зятем, як візьме за жінкою аж півдержави в посаг. Тому він завзято обіщався, що неодмінно хоче стати у помочі королю, своєму ласкавому панові-господареві, що піде

битися з обома матими велетнями сам-на-сам, і що не треба йому, навіть, помочі сотні отих лицарів. Не ддяючись рушив він до того лісу, де жили велетні, звелів тим лицарям, що все-ж таки по королівському призволенню їхали за ним усід, дожидати його тут на возліссі, а сам подався в гущавину, поглядаючи на всі боки, чи не вгледить де тих велетнів. Після довгого шукання, таки побачив кравчик обох велетнів під деревами: вони кріпко спали, розкидавшись на траві, і так хропли, що кругом них гілля на деревах так шелестіло та гнулося, мов би їх тріпав дужий ураган.

Кравець довго не розмірковував, а напхав собі повні кешені камінням та й зліз на саму маківку того дерева, під яким спали велетні, а звідтіль пошпурив в груди одному з них д'белою камінюкою раз і вдруге, аж покиль той не прокинувся й роздратований став питати товариша: чого той до нього чипляється? Другий велетень став вибачатися як найдужче, як тільки вмів, звичайно, кажучи, що навмисне того ніяк не зробив би, а що хіба у ві сні може як незаршно зачепив сусіду. Після того обидва знову погнули, а кравчина знову витяг д'белу камінюку й оперезав нею другого велетня та так, що той схопився, мов опечений, і напався на сусіду, чого то він в'язне? Коли-ж товариш і слухати про те не схотів. Обидва трохи посперечались, а потім знову заплющили очі й поснули втретє. То тепер кравчина вибрав таку камінюку, щоб як найдошкульніше вдарити нею, й пошпурив в першого з усієї сили. Той не міг витерпіти такого стусана від свого, як він думав, сусіди, й дав доброї тому здачі. Коли й другий не схотів того дарувати першому, і обидва вони посхоплювались на рівні ноги, понасмикували собі з землі по добрій деревині просто в корінням, — та добре, що хоч не зайняли того, де сидів кравчик, — і почали тими окоренками гатити та частувати один одного доти, покиль не повбивались на смерть.

Як побачив кравчик з маківки дерева, що обидва його вороги повбивали сами себе на смерть, то так радів, як ніколи досі. Хутенько зліз додолу і кожного велетня став прохромлювати своєю шаблюкою, щоб видно було рани від його руки. Як отак навітшався доволі, тоді побіг з лісу до своєї сотні лицарів. Ті стали його питати, чи стрів де велетнів, чи може догадується, де-б їх можна було побачити? — „А як же! — похвалився кравчик: і стрів, і бачив, і обом віку вкоротив, так що обидва лежать онде під деревом мертві.“ Дуже дивно було чути те лицарям, вони аж віри довго тому не няли, бо як то-б могла одна людина битися з двома велетнями, не бути ними рапеною, і обох повбивати на смерть?... Поїхали самі в ліс, щоб подивитися на таке чудо, і побачили, що таки справді кравець не збрехав їм. Дуже вони тим дивувались, і такий їх тоді жах охопив, що й сказати важко: кожен з них тремтів. Така думка: а що як такий вояка та довідається про їхні ворожі заміри, та стане до них неприязний, то він же-ж передусить всіх їх, мов щенят. Хутенько поїхали вони звідтіль додому й розповіли королю, що бачили.

Як після того прийшов до короля сам кравчина й зажадав від нього за зроблене діло дочку жінкою і піддержави в посаг, то короля вже брало каяття: на віщо то він так вихопився зі своєю обіцянкою? Бо тепер уже не було більш велетнів, і вони вже не могли йому нічим шкодити. Король і в думці не мав того, щоб справді віддавати за невідомого йому чужинця-лицаря свою дочку. Став він міркувати, чи не можна-б як спекатись такого зятя дешевим коштом. Тому став знову жалітися кравцеві, нарікаючи на те, що в другому лісі він має инше страховіття — однорога, — котрий нівечить і переводить йому і людей і рибу. Тож нехай лицарь визволить державу ще й з цієї біди, нехай зловить того однорога, то вже тоді король віддасть за нього свою дочку. Кравець, почувши таке нове бажання короля, тим не журився, а, на-

Дуже вони тим дивувались, і такий їх тоді жах охопив... (Стор. 46).

паки, радів роботі, взяв доброго мотуза й пішов до того лісу, де отаборався дикий однорог.

Тут він звелів усім своїм супровідникам зостатися на возліссі, бо, мовляв, робити діло він має замір самотужки. так, як це було з обома велетнями, коли він обійшовся без нічєї допомоги. Пошвендявши трохи по лісу, побачив кравчик однорога, котрий просто біг на його, простягнувши вперед свого гострого рога, і очевидячки хотів прохромити непрошеного гостя. Та кравчик удався, йому нівроку, не з жахливих, не тікав, а дождав покиль однорог наблизиться. І вже як той був зовсім від нього недалечко, то в один мент він приховався за тим деревом, біля котрого увесь час стояв досі. Однорог тим часом летів що сили навпроти кравця і, звичайно, не міг ні спинитися, ні звернути на бік, а так просто і втопився своїм рогом в середину того дерева, перед котрим стояв кравець попереду і за котрим тепер приховався. Дарма що дерево було не дуже м'яке, от же звір так люто ударився в нього головою, що ріг пройшов наскрізь і зав'яз там, так що звірь тепер сам упіймався, бо вже не міг ні витягти рога, ні поворохнути головою. Як побачив кравець, що однорог цупко угруз у стовбур, вийшов він тоді зі своєї схови, налігав йому на шию свого мотуза й прикрутив потім до дерева, а сам пішов до свого товариства, що зоставив на возліссі і там похвалився, що вже подолав дикого однорога. Після того пішов кравчина до короля, склав йому без ніхи та хвастошів звіт свій про перемогу й нагалав чемненько про двійчи зароблену ним королівську обіцянку-цяцянку. Почувши все тее, вельми-вельми засмутився король, бо й сам не знав, що йому в світі божому робити тепер, коли кравець в одну душу намагається взяти його дочку, а йому-ж, старому, зовсім не хочеться віддати дівчину за невідомого лицаря. То надумався ще раз дати завзятому парубкові своє небезпечне доручення. А саме от чого він зажадав від кравця.

Жив тут в третьому королівському лісі дикий кабан-иклань. Він гасав по всьому гаю та все, що хотів, те й нівечив там. Такий звірь дуже всім упікса, то король жалав, щоб кравчик спіймав дикого кабана, а як і це діло буде зроблене до ладу, то вже тоді король не длаючись віддасть за нього свою доню. Щоб кравцеві було легше впоратися з диким звірем, то король дав йому в допомогу усю свою королівську охотницьку залогу.

Кравець зараз же й подався в третій ліс, мало чому навчений попередніми королівськими забаганками. Доїхавши до лісу, кравець звелів своїм супровідникам зістатися покиль-що тут, а тим часом сам він піде роздивитися в лісі. Всі егеря тому раділи, бо їм уже доводилося не один раз бачити, як дикий кабан зустрічає своїх гостей, то в них всяке бажання вдруге з ним бачитись на віки зникло. Тому то вони були дуже вдячні кравцеві, що той одинцем наважується йти проти дикого вепря, а їх зоставляє безпечно погуляти в корчмі. Не багато вправився кравець пройти лісом, як уже побачив і почув його дикий кабан. Роззявивши своє замінене рило, вискаливши свої гострі икла, кабан кинувся на кравця, щоб звалити того додолу. Бідний кравець не мало злякався, аж серце в нього затремтіло, й він швиденько озирнувся, д-б то йому шукати рятунку. Недалечко звідтіль на щастя кравцеві стояла стара розваляна капличка в лісі, де колись спасались богобоязні люде. Туди, в ту каплицю, й кинувся кравчина; одним скоком він уже був в середині, а ще скакнув, то був біля того вікна з розбитими шибамі, що виходило навпроти дверей. Підстрибнувши вгору, кравець легким вігrom вилетів через вікно на двір і швиденько оббіг каплицю навкруги. Тим часом дикий иклань ускочив за кравцем в середину каплиці, і як був там, то кравець, забігши знадвору до дверей, причинив їх швиденько, защеппув ще й дрючком підпер, так що півнявий кабан опинився в церквичі, мов миша в пастці. Після того

кравець пішов до свого товариства й розповів там, що діло вже зроблене й показав як. Ті всі егеря сходили до капліці подивитись. Коли, справді, все так, як казав кравчик. Дуже вони тому дивувалися й поїхали додому, що-б сповістити про цю новину короля. То вже чи радів король, чи смутився, як почув і цю нову звістку про свого могутнього лицаря, — це кожен сам добре збагне, який би не був малий розум у нього :

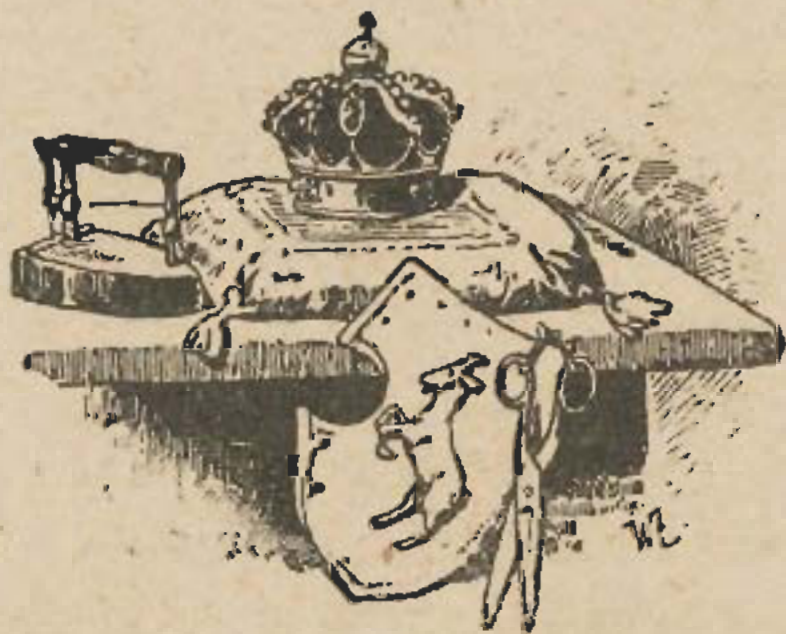
бо-ж королю доводилось або віддавати за кравця дочку заміж, або дожидати, щоб такий завзятий лицарь, котрий упорався з трьома не аби-якими важкими стравами. напався всією своєю велетенською силою проти його самого. Нема ніякого сумніву, що, коли-б король знав, якого він має перед собою лицаря, коли-б знав, що віддає дочку за кравця, то дав би йому залюбки замість доні шворку на шибеницю! Та сам кравець мало на те потурав, чи то охоче, чи неохоче віддає король свою дочку за чоловіка незначного роду, не з родовитого панства. Йому було те байдужісенько, він собі радів і пишався тим, що доскочив королівну, що став королівським зятем. Та хоч весілля гулялось не зовсім на велику втіху короля, а проте, чи так, чи инак, а став кравчик королівським зятем, а потім вилюдняв і сам в королі . . .

Минуло скількись там часу. Раз і чує королева, як говорить скрізь сон її чоловік, і так виразно, що кожен

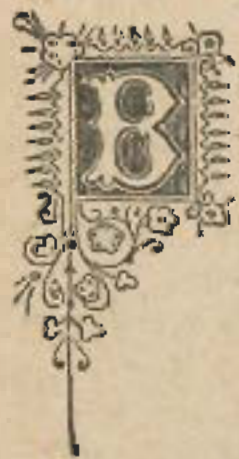
слово можна розібрати: „Хлопче, ший мені жилетку . . . полатай штани . . . та не лілуйся . . . бо я тебе так одлатаю аршином, що довго свербітиме у тебе потилиця!“ Дуже те дивним стало молодій королеві, стало їй в думку западати, чи не кравець, часом, її чоловік? І ото стала вона прохати свого батька, чи не pomoже він їй відкараскатись від такого чоловіка. Такі речі дочини крaяли на шматки серце старого короля. Як же то він так попустив, що єдину доню занапастив, віддавши за бозна якогось там пройдисвіта-кравця. То він став розважати дочку, кажучи, що нехай вона цієї ночі не заціпає дверей в опочівальню, а покине непричиненими, поставивши за порогом кілька душ вірних послугачів. Як що знову почне її чоловік верзикати такі неподобні слова, то всі вони кинуться в опочівальню і там на місті заллють йому сала за шкуру. Така думка сподобалася молодій королеві й вона послухалась батька. А треба знати, що в короля при дворці та був один юнак-меченосець, котрий щиро був прихильний до кравця. Він чув нелюдські речі старого короля, як той напучував дочку, та, не гаючись, зараз же кинувся до молодого короля і розповів тому все чисто, які то проти його робляться недобрі заміри й заходи. Він радив кравцеві не длатись та рятувати життя, покиль ще не пізно, а крім того казав, що раднійший покласти своє життя йому в оборону. Кравчик-король дуже дякував юнакові за попередливу звістку і сказав, що вже знає, як то треба зробити, щоб все гаразд вийшло. Як звечоріло й полягали всі спати, пішли в звичайну годину відпочивати король і молода королева. Кравець скоро удав, ніби вже заснув, ніби розмовляє крізь сон та так голосно, що його розмову чути було аж за дверима, де поприховувалась сторожа: „Хлопче, зроби мені штани . . . вигладь жилетку . . . а то я тебе так вишмагаю аршином, що в тебе шкура з потилиці злізе . . . Я . . . сімох одним замахом уклав, двох велетнів убив,

однорога спіймав, дикого кабана зловив... Так невже-ж я злякаюся отих невігласів, що приховалися ондечки за дверима?"

Як почули ті, що стояли у схові, таку мову, то так звітіть дременули, піби за ними по п'ятах сто кіп чортів погналося, і вже ні єдиного чоловіка не знаходилося такого, щоб відважився піти проти кравця. То так і зостався, як і був, завзятий кравчина королем і жив собі без журби й горя увесь свій довгий вік до останнього дня.

Троє пір.

Водного чоловіка та вродився синочок. То батько пішов з дому, щоб когось погукати в хрещені батьки, і тільки одійшов він трохи від двору, як зустрів надзвичайно гарного молодого зовсім хлопчика. Так йому той хлопчик уподобався, що став він його прохати до себе на хрещення. Гарний хлопчик охоче на те пристав, пішов в тим чоловіком в його господу, охрестив дитину і подарував йому, як годиться хрещеному батькові, — гарного молодого білого коня. А цей хлопчик був ніхто інший, як Спаситель наш, Ісус Христос.

Мала дитина, що була найменована в купелі Генрихом, росла на втіху батькові та матері, а як дійшла юнальких літ, то вже ніщо не могло вдержати її дома, бо хлопцеві бажалося пуститися в широкі світа пошукати пригод та діла, натрапити на своє щастя. Він випрохав дзвіла від своїх батьків, сів на свого чудового коня, що був подарований невідомим хлопчиком, його хрещеним батьком, і, не знаючи гаразд, якої то ціни незлічимої той його кінь рушив з дому й весело подався в далекі світа. Якось одного дня їхав він густим лісом і побачив — лежить на дорозі павине перо, — і так на йому гарно сонечко грає, що всі коліри блищать мов намальовані. Тоді парубок спинив коня й хотів злізти на землю, підняти те перо й устроїти собі в бриля. Коли-ж таке сталося диво: коняка розкрила свого рота й промовила людським голосом: „Не займай того пера, нехай воно зостанеться долі!“ Здивований іздець аж у жах увійшов, почувши, як коняка загомоніла людською мовою. Проте не встав з сідла, не спустився додолу, не брав пера, а поїхав далі. Через якийсь там час доїхав хлопчина до струмочка. Аж дивиться, лежить на березі, на зеленій травичці, перо богато ьраще, ніж те, що він поперед бачив у лісі. І так заманулось хлопцеві підняти те перо й ним прикрасити свого бриля, що й сказати важко, бо такого чудового пера він ще зроду ні разу не бачив. То коли Генрих хотів злізти додолу, кінь йому вдруге промовив: „Не займай, хлопче, пера, нехай воно лежить долі!“ І цього разу дуже був здивований парубок коневою мовою, проте не зліз додолу, не підняв пера, а поїхав далі своєю дорогою.

Ще минуло кілька часу. Ось підїхав Генрих до височенної гори і хотів скочити з коня на мурожок, бо

бачив долі під погами таке чудове, таке розкішне перо, якого ніде в світі не видано ще. Воно так блищало, так переливало всіма колірами веселки, що парубкові несила була обминути таке диво, і йому дуже схотілося взяти те перо собі. Коли-ж і цього разу знову коняка промовила: „Ах, не займай ти того пера, нехай воно застається долі!“ Та вже тепер не міг Генрих перебороти в собі бажання взяти таку гарну, таку привабливу оздобу. Він не послухався коня, не прийняв його ради, а скочив на землю, схопив те перо й застромив його собі в бриля. Тоді промовила коняка: „Ох і шкода! На віщо ти робиш мені наперекір? Ти ще в тому каятимешся!“ Більше нічого вона не сказала. Як поїхав парубок далі, то досяг одного гарного багатого міста. Там він побачив силу по празниковому вдягнутих громадян, всі вони цілим ватовпом, пишним цугом, йшли йому на зустріч, виграваючи на трубах та сурмах, вибиваючи на бубонах і розмахуючи численними піднятими вгору й широко розгорнутими прапорами. Так було любо дивитися на ту пишну велелюдну процесію. Спереду процесії йшли молоді гарненькі панночки. Вони несли в приколах свіжі квітки й розсипали їх по дорозі, обсипали ними Генриха. А чотирьох найгарніших з них несли на подушечці королівську корону. Як уже процесія перестріла Генриха, тоді виступили старі найповажніші городяне міста й промовили до парубка: „Спинись, юначе! Тебе прислав до нас сам Господь. Ти мусиш зостатися у нас королем. Да святиться ім'я Господнє нині, присно й во віки віків!“ А увесь наряд вигукував навколо: „Слава нашому королеві!“ Генрих не розумів, як це так склалося, що опинилась у нього на голові корона. Він став навколяшки, молився і дякував Богові за милість Його.

А як би він підняв перше перо, то зробився-б графом; як би друге, — то був би герцогом; а як би не брав третього пера, а поїхав би дали на самий вершечок гори і взяв би там четверте перо, то тоді б коняка промовила:

„Оце перо підвіми з долу й візьми!“ Тоді-б він став могутнім імператором величезної держави всього світа, і сонце ніколи-б не заходило в його землях.

Однак Генрих був дуже вдоволений тим, чого досяг, і був добрим, мудрим, справедливим і богобоязним королем свого краю.

Сімразлюба.

В одному селі жило колись двойко бідних людей. Була у них своя халупка на курчих ланках, а діточок — тільки одна допя. Та щож бо за хороша дівчина вдялася: як зоря ясна, а що вже добра, то й міри не скласти! Вона було й коло печі порасться, й вимітає хату, пере білизну, пряде й шие за сімох одразу, і була така гарнюсенька, як всі семеро вкупі, тому то її й прозвали С і м р а з л ю б о ю. Через те, що на її надзвичайну красу люде раз-у-раз дивувалися, дівчина соромилася виходити на люде, і ото бувало, як прийде неділя і треба йти до церкви, — бо Сімразлюба була дуже богобоязливою дитиною, більш як сім інших разом, і це була її найбільша краса, — то вона запинала своє вродливе личенько кисейним вуалем. Там у церкві побачив її вперше королівський син, і дуже вона йому припала до серця своєю стрункою постатю, гарним зростом: чопурнюсенька та рясна, мов молода ялинка в лісі. Дуже жалкував парубок, що не може бачити її личенька через густий вуаль і тому спитав одного зі своїх послугачів: „На віщо то Сімразлюба запинає своє личенько?“ — „А це того, — відповідав королівський слуга: що та дівчина дуже сором'язлива й набожна.“ Після того сказав королевич: „Як що Сімразлюба така сором'язлива через свою

красу, то я хочу її покохати на все своє життя, хочу з нею побратись. Йди до неї, віднеси від мене оцей золотий перстень і перекажи, що я хочу з нею поговорити, то нехай прийде увечорі до великого дуба." Послугач так і зробив, як було йому зведено.

Сімразлюба думала, що може то королевич хоче їй яку роботу замовити, і пішла увечорі під великий дуб. Там їй сказав принц, що вірно кохає за добрі її звичаї та любов вдачу і хоче її взяти собі дружиною. А Сімразлюба й каже принцеві: „Я — дівчина зовсім убога, а ти — багатий принц. Твій тато буде дуже гніватися, коли ти схочеш взяти мене дружиною.“ Проте принц в одну душу намагався, щоб дівчина дала свою згоду. То Сімразлюба кінець-кінцем сказала йому, що їй треба над цим ділом поміркувати, і нехай принц дозволить їй дати відповідь через два дні. Та принц не міг і двох днів дождити і вже другого дня прислав дівчинонці пару срібних черевичків і прохав, щоб вона ще раз вийшла до нього під великого дуба. Як тільки вона прийшла, то принц зараз же став її питати, чи вже вона надумала свою відповідь. А вона йому стала говорити, що зовсім не мала часу подумати, бо в хазяйстві дуже багато діла; що вона дівчина зовсім убога, а він багатий принц, що його тато буде дуже гніватися, як тільки довідається, що син та хоче одружитися з такою бідною дівчиною. Коли ж принц став вельми її прохати та умовляти, все дужче та дужче, то вже Сімразлюба мусіла йому обіцяти, що вже неодомінно і сама рішить справу, і своїм старим батькам скаже про бажання принца.

Другого дня прислав дівчині принц ціле вбрання, все з золотої тканини, і знову прохав прийти до великого дуба. Та коли вони стрілися вечером біля дуба і спитав знову принц Сімразлюбу, то знову вона стала нарікати та журитися, що й сьогодні у неї так багато було діла й так мало вільного часу, що ніяк не могла подумати. Так само

вона ще нічого не сказала про справу своїм батькам. І цього разу сказала принцеві те саме, що казала в ті обидві зустрічі, а саме, що вона бідна, а він багатий, що його батенько, довідавшись, буде дуже гніватись.

Та принц сказав їй що то все мовляв, дробниці, не має ніякої ваги, став перед нею навколяшки і благав Сімразлюбу дати свою згоду одружитися з ним. А як стане вона йому жінкою, то згодом буде королевою. Як побачила дівчина, що принц справді дуже шанує її й має на мислі жити з нею у згоді й любови, то кінець-кінцем сказала: „Добре, та тільки сюди під дуба я прийду вдруге не раніше, як твій батько не перечитиме твоєї волі.“

Та на лихо при королівському дворі жила одна гидка й недобра статс-пані. Вона чатувала й стежила за принцем, довідалась про його потаємне кохання і все чисто розказала королю. Король неймовірно розгнівався, негайно послав своїх послугачів і звелів, щоб вони підпалили з усіх боків ту хагінку, де жила з батьками Сімразлюба, думаючи, що тоді згорить дівчинонька з хатою разом. Та так не сталося. Як тільки Сімразлюба помітила полум'я, вихопилася вона з хатки й зараз же приховалася в порожній криничці. А її бідні старенькі батьки не вправились опам'ятатись від сну й обидва згоріли там живцем разом з хатинкою.

Посиділа чи довго, чи коротко Сімразлюба в сухій криничці, поплакала й пожурилася до втоми, а далі — нічого робити, треба було вилазити та раду собі давати. То дівчина вилізла з кринички, перебрала попіл на згарищі, познаходила де-що з хатнього причиндалля, що можна було продати, спрдалася і надумала ось що зробити. За вторговані гроші вона купила собі парубоцьку одержу, передя-

глася хлопцем і пішла на королівський двір прохатися на службу. Як побачив її король, то спитав: „А як тебе, хлопче, звуть?“ — „Недолею!“ — відповіла Сімразлюба. І так цей хлопець Недоля сподобався з одного погляду королю, що той зараз же його прийняв до себе й був до нього приязний, як ні до кого иншого з своїх наймитів.

Коли довідався королевич про те, що хатинка Сімразлюби вже згоріла уцень, дуже він засмутився, бо думав, що мабуть дівчинонька там згоріла разом з старими. А король так само думав, що вже Сімразлюби нема на світі, що тепер він може без клопоту оженати свого сина на справжній принцесі і став ото сватати синові дочку сусіднього короля та й висватав. Мусів син коритися батьковій волі. Як уже починалось весілля, то всім королівським урядовцям і послугачам було дозволено прийти подивитися на молодих. То разом з иншими пішов і Недоля туди, і було в нього на серці так тяжко, мов би там лежало важке жорно. Як посідали всі на весільний поїзд, то сів і Недоля в самому кінці, на останній підводі, і заспівав сумної пісні гарним гучним голосом:

Як жила я колись в свого батечка,
Сімразлюбою звали тоді, —
А тепер, як зісталась без затишку,
То Недолею звуся в біді...

Цей спів здалеку почув принц, спинився й спитав: „Хто то так гарно виспіває?“ — „А це мій послугач, на ймення Недоля, — сказав синові король: я його зовсім недавнечко взяв до себе на службу.“ Трохи перегода вони знову почули ті самі слова пісні:

Як жила я колись в свого батечка,
Сімразлюбою звали тоді, —
А тепер, як зісталась без затишку,
То Недолею звуся в біді...

То принц знову став питати, чи не співає, часом, це хтось инший, а не королівський послугач. Коли-ж король

відповів, що він не знає нікого иншого, хто-б міг спі-вати.

Як уже весільний поїзд наблизився до брами коро-лівського замку нової нареченої, та втретє залунав гарний спів ясного дужого голоса:

Як жила я колись в свого бетечка,
Сімразлюбою звали тоді, —
А тепер, як зісталась без затишку,
То Недолею звуся в біді...

То вже принц не міг більше зтерпуватися ні єдиної хвилинки, він настрєнчив свого коня й полетів що духу, мов отаман козацький вповдовж своїх лав, аж до самого того міста, де співав Недоля, й одразу пізнав свою Сімразлюбу дівчиноньку-сироту. Принц їй любенько вклонився й знову подався наперед поїзду, щоб в'їхати в замок. Як уже позбіралися в великій весільній світлиці всі гості й королівський почот, і вже збиралися зробити заручини, то промовив тоді принц до свого майбутнього тестя: „Пре-світлий пане цисарю! Поперед ніж будуть наші заручини з вашою допею королівною, я хочу прохати Вашу Велич-ність дати мені невеличку раду. Єсть у мене чудова дорого-цінна шаховка. Не так давно я загубив від тої шаховки ключа і мусів справити до нього нового. Як тільки новий ключик був придбаний, то знайшовся мій старий. То ска-жіть мені, ясний королю, яким же тепер мені ключем ко-риститись?“ — „Ну звичайно, старим! — відповів король: старого треба шанувати і з ним не можна рівняти нового!“ — „Дуже добре, спасибі Вашій Величності за раду, — вів далі свою мову принц: то-ж не гнівайтесь на мене, коли я мушу зрєктися заручин з принцесою, вашою донею, бо вона — новий ключик, а онде стоїть старий!“ І тоді принц взяв Сімразлюбу за рученьку й підвів її до свого батька, промовивши: „Глянь, тату, це моя наречена!“ Ста-рий король дуже здивувався, навіть, йому страшно чогось

стало, і він скрикнув: „Любий синочку, та це-ж мій послугач Недоля!...“ А навколо усі гості й челядь і собі стала завіряти: „Боже, Милостивий: та це-ж Недоля!“ — „Ні, — промовив королевич: ніякої Недолі тут немає, а це

ніхто инший, як Сіразлюба, моя кохана наречена.“ І тоді відпросився королевич з того весільного зібрання, попрошався з ним і повіз свою славу дівчиноньку Сіразлюбу до свого чудового розкішного замку, як свою господиню, свою дорогу дружину.

Як Іванові щастило.

Був собі селянський хлопець на ймення Іван. Хлопець куди не глянь, то не паганій: і при здоров'ї, і з лица хоч воду пий, і на розум меткий. Служив він робітником в одного великого багатого пана рік за роком, вірно й совістно, аж покиль нудьга за рідним краєм, та бажання одвідати стару матір не потягло його додому. То він пішов до свого пана й став прохати розчоту. Пан дав Іванові за службу великий шматок золота, такий здоровий, як Іванова голова завбільшки. А треба сказати, що Іванова голова була не з маленьких! Парубок був тим задоволений, загорнув своє золото в хустку, зав'язав вузлом, настромив на дрючка і перекинув за плечі важку ношу. Та йти було дуже важко: сонце пекло, з хлопця біг піт, мов з ринви, ноги дубіли, і Іван побачив, що його кавалок золота страшенно важкий. Як уже він не брався за нього — і ніс на голові, і вішав за плечима, — однаково важко.

Тут поуз парубка хтось проїхав верхи на баскому коневі і так легко, так зручно, і такий під ним кінь блискучий, мов стьоклушко, що Іван аж зазіхнув на подорожнього: „Оце так! — сказав він: Добре діло їздити верхи, як хто вміє та й до того свого коня має!“ Іздець, почувши Іванову розмову, спинив коня й спитав парубка, й що то він несе таке важке, що ледве чвалає?

— „Ах, — відповів Іван: маю шмат злота, чистого щирого і важкого, як камінь. Чи хто так навантажує коня, як оце я себе?“ і за тими словами скинув свій клунок з плечей додолу, кречучи та зітхаючи. — „Он як! — промовив верховий: як що ти, хлопче, любиш їздити верхи, то давай змінюємсь. Давай мені свій клунок, і бери собі мого коня за те!“ Іванові не треба було казати те вдруге. Він зрадів і зараз же гукнув. „Гаразд, по руках!“ Так торг і склався. Прогжачий забрав золото і дав з ним хода, бо боявся,

коли-б Іван не пожалкував та не вернувся назад. А Іван здряпався на коня і поїхав звідтіль, тільки курява за ним стовбом слалася. Поїхав та тільки недалєко. Десь по дорозі коняка скакнула через стовпчик, то Іван, не вмючи

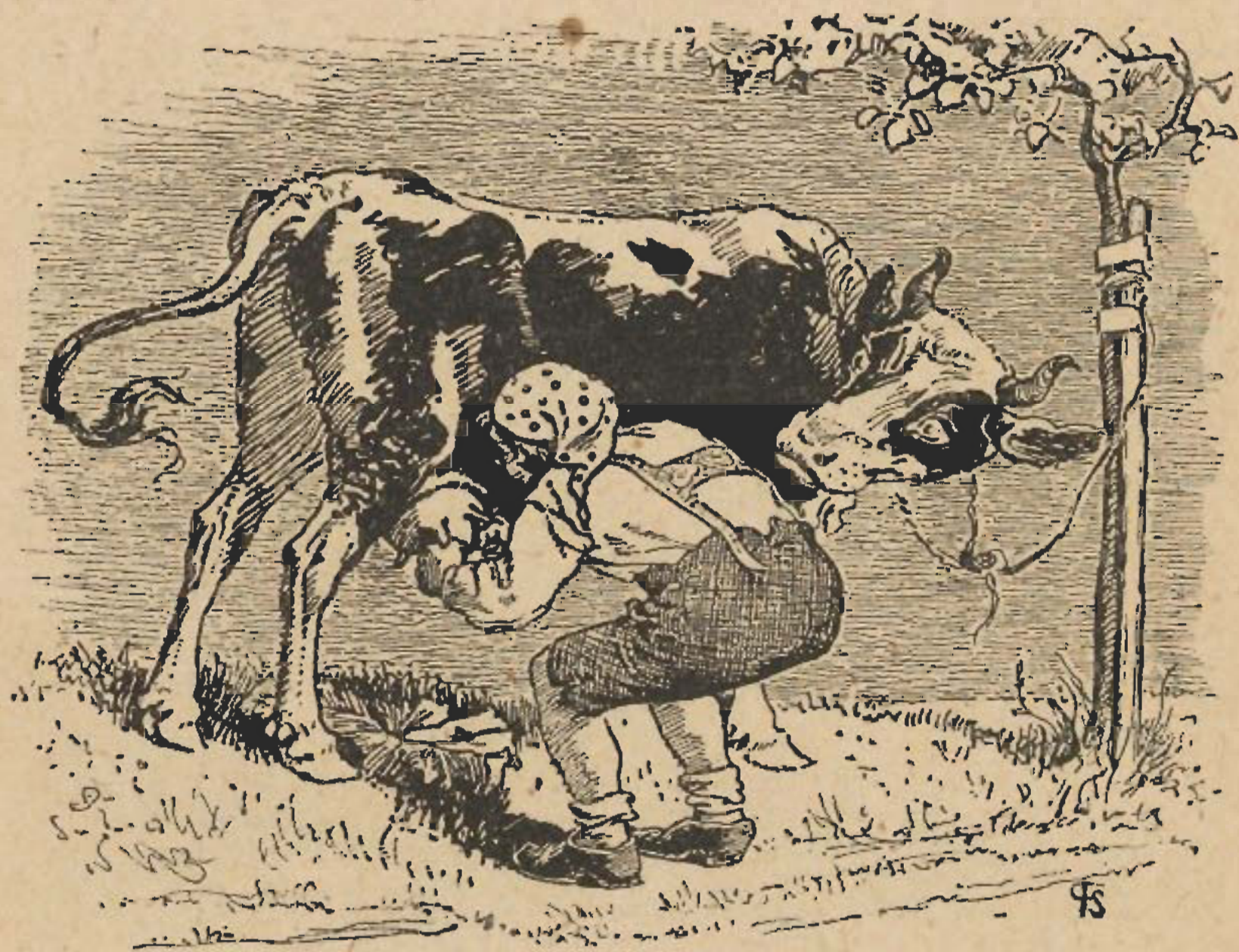
гаразд їздити верхи, скотився з жеребця, мов чувал з борошном, і так гепнувся об землю, що ледве тілом міг поворухнути. На зустріч ішов якийсь дядько і гнав на продаж корову. Побачив він коня порожнем, перейняв його і довів туди, де лежав бідний Івашко. Цей плакав і тер позбиваті

колїна. — „Нїколи в світі бїльше не поїду верхи. Хай йому всячина! От як би мати отаку гарну коровчину, як оце у вас, земляче, то ото дїло! Добро: що дня чоловік питиме свїже молоко, їстиме сир і масло, і не доведеться йому вбиватись об землю.“ — „Он як! — сказав хитрий дядечко: як що вам моя корова довподобї, то так само менї подобається ваш баский кїнь. Як що хочете, то я дам вам корову за коня!“

— „Це буде добра змїна, вона менї по мислї,“ — сказав Іван, взяв корову й погнав її перед собою, а дядько скочив на коня, та гайда звідтїль, та так швидко, мов би татари за ним погнались.

Як прийшов над вечір Іван в харчевню, то проїв свої останні два шаги, бо був такої думки, що надалї йому нічого вже не треба: корова, мовляв, годуватиме. З тим пішов далї. Та день удався дуже паркий, а до села, звідки Іван був родом і де жила його мати, зоставався ще чималенький шматок дороги, а тим часом пити Івановї схотїлося до перерви. То він примостився коло корови, щоб її подоїти. Коли-ж так за те дїло взявся Іван невдало, що

ніяк молоко не бігло. Мордувався хлопець біля корови аж доти, покиль вона роздрятована невдялим доїнням так гупнула його копитом, що у парубка в ушах залящало й в очах жовті колеса закрутились і він загубив усяку тямку, чи він хлопець, чи може дівчина? Тут тією самою стежкою проходив різник і віз підсвинка. Цей чоловік спочутливо став питати парубка, що то з ним трапилося, чого то він простягся долі і дав йому ковтонуть водички з своєї пляшки. Як Іван

трохи очуняв, став він розказувати різникові про свою пригодоньку гірку з коровою. А різник йому на те сказав, що такі старі корови, як його, не дають вже молока, що вони йдуть тільки на м'ясо. — „Овва, — подумав Іван: навіть не буде в неї путящого жаркого, а бовпа яка стара воловина. Ой, як би в чоловіка було отаке молоденьке та гладеньке поросся, то він би поласував салом і ковбасками у смак!“

„Щож, дорогий земляче! — промовив різник: як що вам до вподоби моя свинка, то давайте поміняймося з вами: я дам вам свинку, а візьму собі коровку! Чи так?“ — „Гаразд!“ — відповів Іван, дуже радий такому сприятливому для себе торгу. Взяв хлудину й погнав свою свинку, а дорогою думав: „Ну й щастить же тобі, Йване, як собаці на ярмарку! З усякої пригоди й шкоди маєш порятунок. О, вже-ж і поласую я свининкою!“

По дорозі перестрів Івана якийсь парубійка, що ніс в оберемку гладкого, здорового гусака. Він поздоровкався з Іваном, далі розбалакався, і скоро між ними розпочалася приятельська розмова. Цей парубійка похвалився Іванові, що несе гусака на продаж, на заріз. І що то вже за смашна буде з нього страва, коли зжарити як слід, на підливі та з яблуками, то що. О, такої страви треба добре пошукати, щоб знайти! При цьому він дав Іванові гусака в руки, щоб

той спробував, який справді важкий гусак, та скільки в нього жиру під крилами.

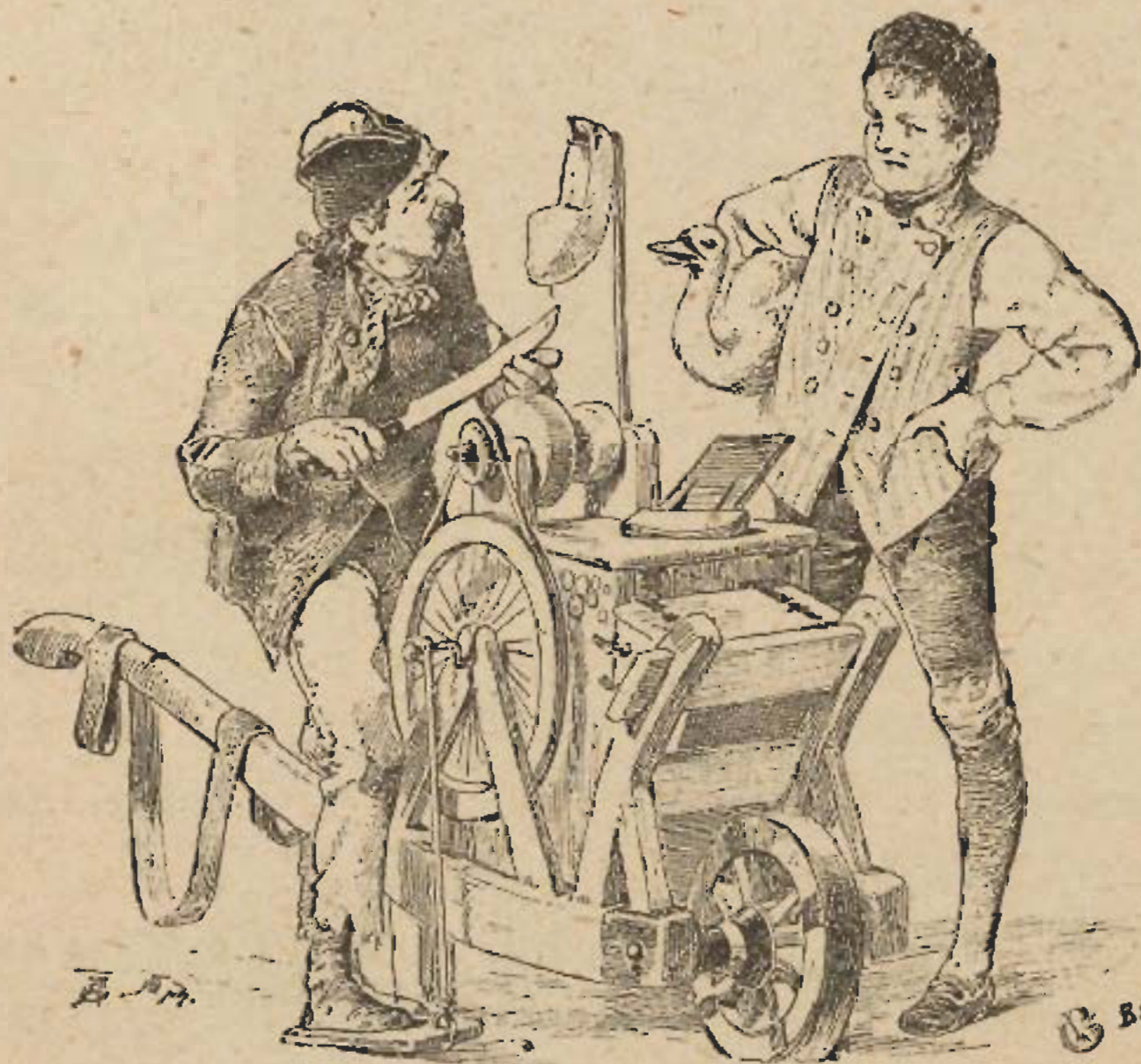
— „Що й казати, гусак гарний, — зауважив Іван: а тільки-ж і моя свинка — не собака!“ — „А де ти її добув, свою свинку?“ — спитав парубійка. Іван розказав, як була справа, нічого не потаївши. Тоді землячок подивився на свинку, мов жалкуючи її хазяїна, та й промовив: „Ось слухай сюди: хочу тобі сказати щось нищечком! Там позад нас в одному селі украдена як раз така свинка в одного чоловіка. Злодій, як розказують, то дуже на тебе скидається, і як що нас наздожене отут поліція, — а мені здається, що ондечки між житами щось на неї схоже майорить, — то вони тебе згребуть, як злодія, і попадеш ти разом з свинкою не до мами в кухню, а до чорта в пекло!“ — „Ой, лишенько! Що за нещасна моя головонька! — став журитися Іван: то поможи-ж мені, друже! Визволь мене з напасті, земляче!“

— „А знаєш що? — промовив парубійка: давай мені швиденько свинку, а бери цього гусака! Я знаю тут поблизу потайну стежку, то я так зашиюсь, що ніяка поліція мене не спіймає!“

Сказано й зроблено. Справу уладнали хлопці за пару хвилин, і свинка зникла з Іванових очей. — „Ото щастить мені!“ — радів хлопець про себе і ніс гусака може гонів зо три. Та віде йому ніякої поліції не стрічалось. Іван же, йдучи, вів рахубу, скільки то буде з гусака м'яса, жиру, пір'я і як то радітиме мати, коли він їй подарує отаке добро. Так дійшов він до останнього села, що за ним уже зараз і його рідне буде. Тут він побачив майстра, що гострив ножі та ножниці. Той весело крутив своє точило, гострив та посвистував, посвистував та гострив аж іскри сипались, і горя йому мало. А потім так розходився, що розпочав веселої пісеньки співати:

Ой був собі майстер щирий, —
 Гострив ножі ще й сокири!
 Зялюбки робив,
 Все тупе гострив,
 Чого-ж тобі тим смутитись?
 Нема зовсім чим журитись —
 Вдарь лихом об землю!...

Іван зовсім остовпів з дива і, роззявивши рота та витріщивши очі, дивився на веселого майстра, потім гарненько

з ним поздоровкався, сказав на добри-день і питає:
 „Мабуть добре вам живеться на світі, земляче, що ви такої
 веселої вдачі? Як би то кожному так жити!“

— „А так, твоя правда, славний товаришу, — відізвався майстер: я що-божого-дня такий веселий та розважливий, бо щодня у мене свіжа копійка бряжчить у кешені. Та й ти міг би те саме придбати за свого гусака. А де ти його добув?“ — „А я його виміняв за свинку!“ — відповів Іван. — „А свинку де взяв?“ — „Виміняв за

корову!“ — „А корову?“ — „За коня!“ — „А коня?“ —
— „А коня виміняв за такий шмат золота, як оце моя
голова завбільшки!“ — „О, розумна голова! А де-ж то ти
те золото добув?“ — „Сім років панові служив, то заробив
у нього!“ — „Овва, хлопче! То тобі саме як раз взятись
за моє діло, гострить ножі та сокири. Тоді в тебе бряж-
чатимуть гроші в усіх кешенях он як! А для того тобі
тільки й треба, що придбати один гарненький круглий
брусочок. І як раз у мене є зайвий при собі. Правда,
він трохи потертий... А ну, ось ходім зо мною, подивись,
чи піднесеш! Я тобі зміняю його на гусака. Хочеш?“

— „Ну, ще-б таки! З дорогою душею! — скрикнув
весело Іван: мать повні кешені грошей, хіба то не най-
гарнійше ремесло?“

Недобрий майстер дав щирому хлопцеві старе нік-
чемне точило та шматок дикого каменю, що валявся тут
же на дорозі. Пішов Іван з новим придбанням не знати
який радий тому, що йому так пощастило, наче він родився
у щасливій хагі.

Де далі сонечко піднімалося вгору й так пекло та
парило, що Іван совсім ізнемігся, зголоднів і пропадав від
спраги. То вже йому те каміння таким
важким здалося, як колись шмат золота.
І він подумав: „Як би то добре було
здихатись оцього каміння.“ Тут побачив
він криницю при дорозі та й нахилився,
щоб напитись. Та ото як нахилився, то
каміння й попадало на дно криниці. То чи
й був хто такий радий, як Іван тоді, за одним
заходом здихавшись важкого каміння. Весело
скочив він на рівні ноги, вільний від усякого
клопоту та турбот, величав себе вголос най-
щасливою людиною в світі і прийшов до своєї любої неньки
ущерть радий. Отак то Іванові щастило!

Глечик сліз.

У матері була одна дитина, єдине її щастя і втіха, котру вона любила всім серцем і душею й не могла без неї ні жити, ні на світ дивитись. І послав тоді Всемогучий Господь на землю велику й страшну пошесть, котра ходила по дітях і не минула тієї єдиної в матері дитини. Мале захворіло, звалилося з ніг і лежало безпритомним. Три дні і три ночі не відходячи сиділа мати біля дитини, плакала над нею і благала Бога не відбирати її останньої втіхи. Та все дарма — дитина вмерла. Тоді огорнув бідну матір, котра зосталася самотньою на всім білим світі, тяжкий не-

вимовний біль в серці; вона не пила і не їла, а все плакала й плакала невгаваючи ще три дні і три ночі, і все гукала свою любу, дорогу дитину. Як сиділа вона отак у великому жалю й тузі третю ніч на тому самому місті, де вмерла її дитинка, як умлівала від сліз й без краю глибокої туги, тоді ринули тихесенько двері, і перелякана мати побачила на порозі свою кохану померлу дитину.

Вона зробилася святим янголятком і була така гарнюсенька, мов осяяна сонечком, і любо осміхалася, як безневинне немовлятко. У своїх рученятках вона принесла глечик, котрий був ущерть налитий. І дитина промовила до матері. „Мамочко моя люба! Не [плач-бо більше за мною! Дивись, в оцім глечику зібрані всі твої сльози, котрі ти виплакала за мною. Ангел суму позбірив їх всі в цей посуд. Як ти ще упустиш одну сльозу, журячись за мною, то буде цей глечик переповнений, і тоді я не матиму собі спокою а ні в домовині, ні на небі. Тому-то, моя люба ненько, не плач більш за своєю дитиною... Бо твоїй дитині добре, вона ща-

слива й весела, вона грається на небі з божими ангелами.“ Після того янголятко зникло, а мати більше не плакала, більше не впустила ні єдиної сльози, щоб не руйнувати любій дитині спокою в домовині, щоб не скаламутити її радості на небі.

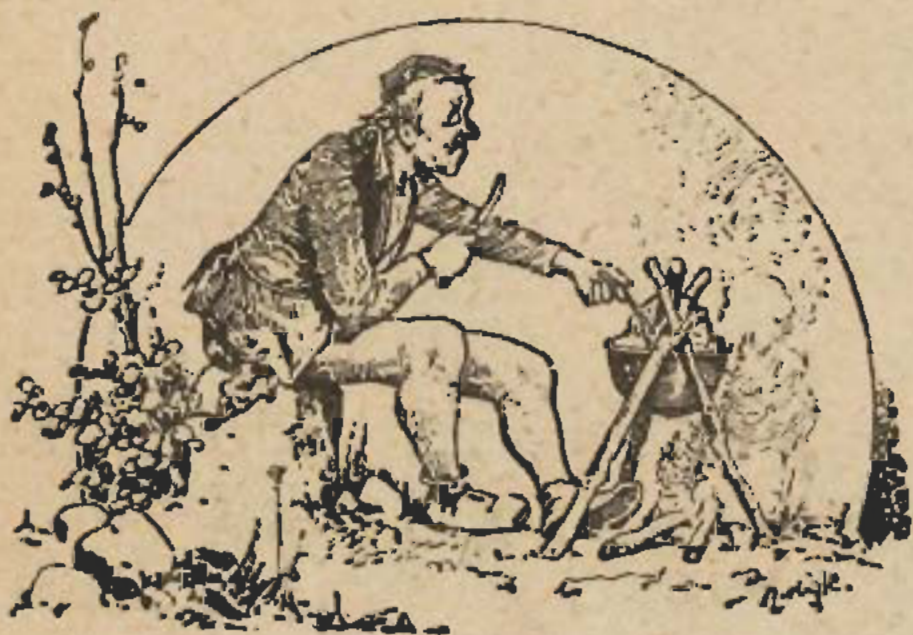
Про шваба, котрий з'їв печінку.

Як ще наш Господь Милосердний і Спаситель ходив по землі з одного міста в друге, проповідував святе Євангеліє і творив великі чуда, прийшов до нього якось простий немудрий шваб і спитав: „Що ти робиш тут, небого?“ То йому відповів Спаситель: „Хожу між люди й навчаю їх бути милосердними.“ — „Он як, — промовив шваб: а мені-б можна було піти з тобою?“ — „Можна, — відповів Спаситель: як що ти чоловік богобоязний і хочеш щиро молитися Богові.“ Шваб завірив, що так. Пішли вони. От як проходили між двома селами, то чути було, як в обох їх по церквах дзвонять. Швабові дуже кортіло погомоніти, то він і спитав Христа: „Чи не знаєш, небого, чого там дзвонять?“ А Спаситель, котрому все було відомо, відповів: „Знаю: в оцім селі дзвонять на весілля, а в отім — на похорон по покійникові.“ — „Як що ти йдеш на похорон, — промовив шваб: то я піду на весілля!“

Після того пішов Спаситель в село і там воскресив мертвого, і йому було подаровано за те сто червінців. А шваб проскочив на весілля, заходився там помагати наливати гостям чарки — то тому, то иншому й собі разом, — і як уже було весілля скінчене, йому подарували шажка. Шваб тим був дуже вдоволений, наладнався в дорогу й знову прийшов до Спасителя. Ще здалеку, як побачив він Христа, то підняв свого шага вгору й гукнув: „Дивись, небого! Я маю гроші, а що ти маєш?“ І став неймовірно чванити-

ся тим своїм шагом. Христос на те осміхнувся й промовив: „Ех, земляче! Маю я, щоб ти знав, далеко більше, чим ти!“ — вийняв гаманця, розчинив його й показав швабові свою сотню червінців. Той був такий проворний, що в один мент вкинув в гаманця свого шага між червінці й крикнув: „Вкупі! Вкупі! Все у нас буде спільне, гуртове!“ Спаситель сказав, що гаразд, нехай так...

Як пішли вони вдвох далі, то перестріли цілу череду овечат. От Спаситель і каже: „Піди, швабе, до вівчаря та візьми в нього ягнятко, распатрай його та звари м'ясну юшку на обід.“ — „Добре!“ — сказав шваб, пішов до вівчаря, взяв там ягнятко, зідрав з нього шкуру, распатрав і нарубав м'яса до юшки. Як юшка укипала, то в окроші

все піднімалася вгору печінка та й плавала. Шваб пхнув її раз і два ополоником на спід, коли-ж вона знову випурнула і роздосадувала тим куховара вище всякої міри. То він вийняв ножа, порізав печінку на шматочки, а як вона вже уцріла, то й поїв її любенько.

Як посідали обидва до столу й стали обідати, то спитав Спаситель, де то ділася печінка? А шваб був швидкий на відповідь: „Не було, — каже: в цього ягнятї печінки зовсім!“ — „Ет, — сказав Спаситель: ти-ж подумай, чи-б могло ягня жити на світі, коли-б у нього не було печінки?“ Коли-ж шваб клявся й божився, що не було: „Присягаюся, — каже: богом і всіма його святими праведниками, що ніякої печінки не було!“ Що було діяти Христові? Коли він хотів, щоб шваб замовк, то треба було попустити.

Трохи перегода знову так трапилось, що обидва вони проходили між тими самими селами і знову дзвонили в обох

церквах. Шваб спитав: „Друже, а чого то там бовкають?“ — „В одному селі дзвонять по мертвому, а в другому — на весілля,“ — сказав Спаситель. „Гаразд, — рішив шваб: тепер же ти йди на весілля, а я піду на похорон.“ Він собі митикував, що може розживеться там на сотню червінців. Тому спитав Спасителя: „Друже! Скажи, як ти робив, коли воскресив мертвого?“ — „А так, — відповів Спаситель: я йому сказав: во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа — встань! То він і встав.“ — „Дуже добре! Дуже добре!“ — і пішов у село, де як-раз проти нього несли на марах небіжчика. Як тільки побачив шваб натовп, то зараз же гукнув дзвінким голосом: „Стійте! Стійте! Я хочу воскресити мертвого! А як що я його не оживлю, то повісьте мене на шибениці без позови й суду.“

Добрі люде, звичайно, зраділи, дали швабові зараз же сто червінців і спустили мари з плеч додолу. Шваб підняв віко на труні вгору, й промовив: „Вставай в ім'я Святої Тройці!“ Мертв'як не вставав і не ворухився. Швабові стало страшно; він

вдруге й втретє сказав своє примовляння, а як мертв'як, звичайно, не хотів ніяк уставати, то він гнів-но йому крикнув: „Коли так, то й зоставайся собі лежати!“ Як почули люде таку мову та побачили, що цей невіглас просто їх одурив, то вони покинули труну серед шляху, а самі схопили шваба за комір і потягли раба божого до шибениці, приставили там драбину й потягли шваба в налігач.

Спаситель тим часом вернувся й пішов тією самою стежкою, якою повели шваба, бо він наперед уже знав, що то буде з ним, і хотів тепер подивитися, як поводитиметься шваб

на суді. Як був коло шибениці, то гукнув: „Товаришу любий, а що ти там робиш? У якій я тебе пригоді бачу?“ Шваб був скажепно поздратований і почав лаяти Спасителя, що той віби неправдиво навчив його примовляню. — „Я тебе добре навчив, — сказав Христос: а то ти не добре вивчив і не так зробив; а проте, як собі знаєш, так і думай. Як що-ж признаєшся, де поділася ягняча печінка, то я тебе визволю з біди!..“ „Ох, горенько, — промовив шваб: у ягняті, мабуть, зовсім не було печінки! На віщо ти мене обвинувачуєш?“ — „То ти таки не хочеш признатися! — сказав Спаситель: Слухай, признайся, то я тоді воскресну мертвого!“ А шваб замість відповіді став кричати: „Вішайте, вішайте мене швидче! Буде з мене муки! Цей мене замордує тією проклятушою печінкою. А все ж таки я кажу, що у ягняті не було зовсім печінки! Вішайте мене негайно й край!“

Як почув таке Спаситель і побачив, що шваб швидче почепиться на шибениці, ніж признається в брехні, звелів його пустити, а сам воскресив мертвого.

Як знову пішли вони звідтіля удвох, то Христос сказав швабові: „Йди сюди! Ми поділимося грішми і розійдемося, бо як доведеться мені всюди і раз-у-раз визволяти тебе з налігача, то то вже буде для мене дуже тяжко.“ Вийняв усі двісті червінців і розіклав їх на три купки.

Бачучи тее, шваб спитав: „Послухай, друже! На віщо ти розкладаєш гроші на три частини, адже-ж нас тільки двоє?“

— „А от для чого, — відповів Спаситель: одна частина мені, друга — тобі, а третя — тому, хто з'їв ягнячу печінку!“

Як тільки почув таке шваб, то дуже зрадів. „Ну, то побий мене Господь: кажу, як совісний шваб, правдиво й

нелукаво — я її зв'їв!" Сказав це, забрав дві часточки грошей собі, а після того попрохав Спасителя пустити його від себе.

Дівчинонька молода.

Одного разу пішла гарнесенька селяночка-дівчина в ліс, щоб нажати зілля коровам на січку. Як вона там любенько собі жала, ні про що лихе не маючи думки в голові, напали на неї розбішаки, оточили її з усіх боків, схопили й одвели до свого вертепу без жалю й милости. Скільки вона не кричала, скільки не благала, як вже там не рвалася з рук, ніщо не допомогло. Дуже далеко від того села, звідкиль була дівчина, у густому темному лісі, в самих нетрях знаходилася хатина-пристановище цієї банди розбішак. Там вони її стерегли, і коли йшли на розбій, то хтось з них зостався дома, щоб наглядати за дівчиною. Вони їй не робили нічого лихого, як тільки те, що завели далеко від дому й держали в неволі в своїй хатині, припоручивши їй доглядати їхнього немудрого господарства, варити, пекти, прати. Вона робила їм те діло, не лінуючись, а ті, хоч були до неї приятні, проте очей з неї не спускали. Між собою вони дали їй імення: Дівчинонька молода.

Отак прожила та дівчина в неволі у отих розбійників може кілька літ. Аж ось трапилося так, що надумалися

вони зробити такий великий грабунок, з котрим могло їм пощастити тільки в тому разі, коли вся банда братиме участь.

Як дівчина, здавалося, вже зовсім звикла до життя в розбійницькому вертепі й ні разу не робила спроби втікти від них, а крім того знайти стежку з того темного великого лісу було дуже важко, хто його не знав, то, поміркувавши отак, рішив отаман zostавити дівчину саму в їхній хатині, щоб ще вона й доглядала хазяйства. Як розбійники одійшли вже далеченько, то дівчинонька молода зараз же стала надумувати, як би то їй передягтися, щоб ніхто не міг познати. Швиденько вона зробила з соломн опудало, нап'яла на нього свою одежину, зашнула на йому свою хустку, а сама геть чисто роздяглася до голого тіла, намастилася медом і вкачалася пір'ям з голови до п'ят. Такою тоді зробилася мацапурою, що годі було її познати. Опудало в своїй одежі вона посадовила на горнищі біля вікна над дверима й вистромила його голову на двір, мов би то вона визирає своїх. Тільки так повернула голову, що трудно було впізнати лице. А як те зробила, то мерщій подалася з хати.

Треба-ж було так скластися, що отаман, — чи то вже він передбачав її втьоби, чи що забувся дома, — а тільки послав своїх людей до хати, а ті як раз і перестріли на дорозі таке диво в пір'ї. Вони подумали, що то, мабуть, хтось з їхньої славної кумпанії і нарочито так нарядився, щоб ніхто не впізнав, та й озвалися, сніючися, до тієї пташки :

„Куди диблеш, мацапура? Що за куряча хода?

Як без нас там порядкує дівчинонька молода?“

А дівчина, бо то вона сама була, хоч і дуже злякалася, проте зібралася з духом і товстим голосом їм відповіла :

„Вже упоралася в хаті — наварила й напекла :

Нас з віконця виглядає дівчинонька молода!“

Тим вона досягла того, що розбійники більш не допитувались і звикли з очу. Після того втікачці пощастило

якось вийти з великого лісу й добратися до села. Там вона купила собі одежину, добре викупалася в річці й, поредягшись, пішла далі. Сяк-так, довгенько попомандрувавши, прибилася вона кінець-кінцем додому в своє рідне село. А як не була дурною, то втікаючи від розбійників, не покинула там нічого доброго, а взяла собі грошенят чималенько, бо-ж за кілька літ служби їй припадала добра платня, і тепер на ті гроші могла добре жити. А як була при грошах, то скоро й одружилася з бравим парубком.

Коли ті розбійники, що перестрічались з дівчиною в лісі, прийшли до хати, то побачили її постать у вікні. Вони ще здалеку поздоровкалися з нею й гукнули:

„Щасти Боже! Добри-вечір, дівчинонько молода!
Мабуть нас ти дожидавш, визираючи з вікна?“

Та на їхнє здоровкання дівчина не озвалася й не кивнула головою на зустріч. Розбійники здивувалися, а як наблизилися, то подумали, що заснула їхня дівчинонька молода, занудившись самотою. Однак даремно вони гукали їй, вона не озвалася а ні словом; даремно вони загадували їй відчиняти двері. Як уже їм набридло стукотіти та гукати, кричати та лаятись, вони, лютіючи гнівом, розбили на тріски двері, збігли по драбини на горище й схопили, мов кігтями, дівчину за плечі. Аж тут упало їм на руки солом'яне опудало. То всі вони тоді вигукнули:

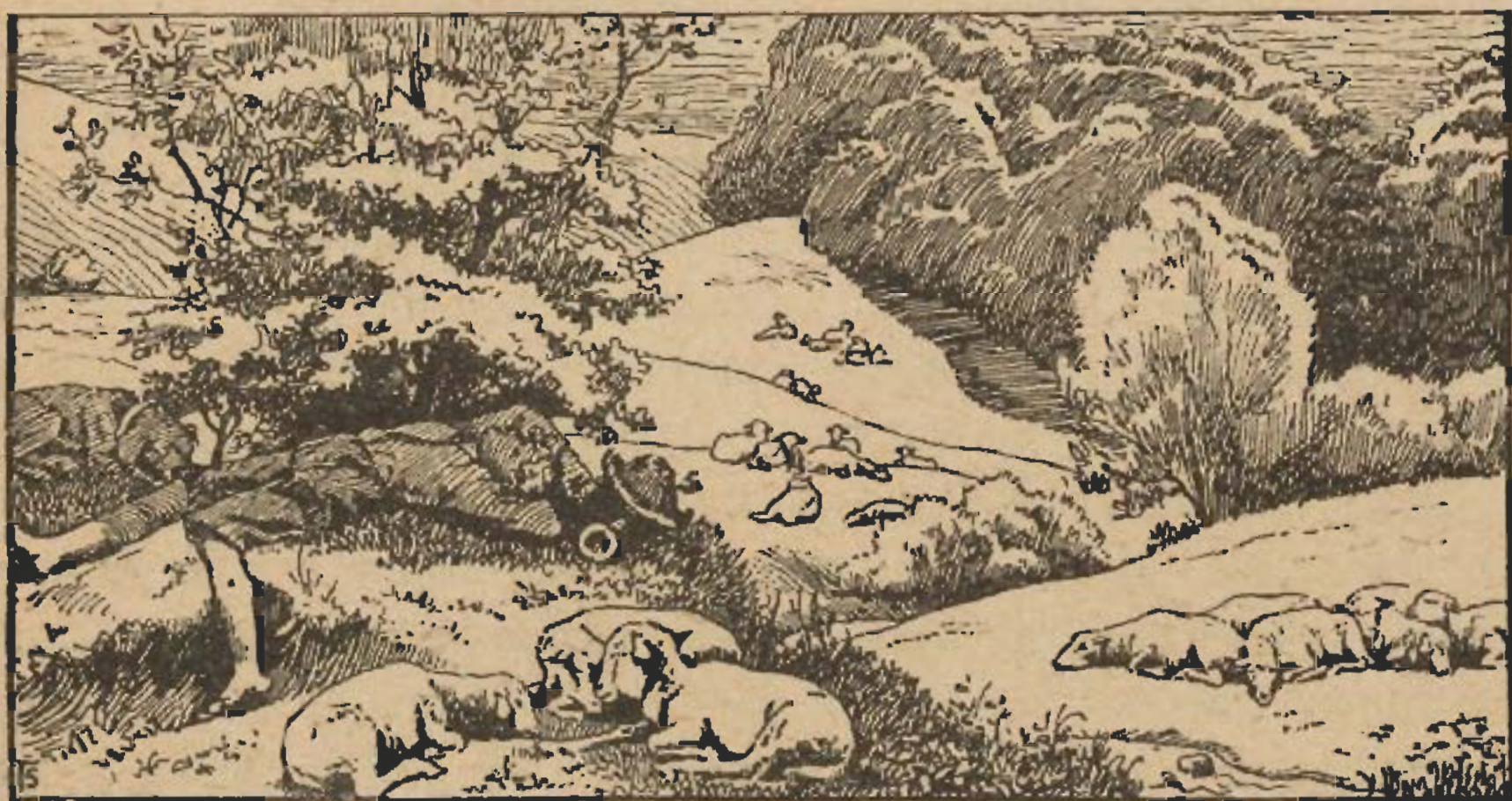
„Дурень той, хто бранцю вірить: не мине його біда!
Утікла від нас любенько дівчинонька молода!“ ...

Щасливий сон малого чабана.

Сотні зо дві роки назад жив в одному селі біля Гішпанії дуже вбогий селянин, котрий був там громадським чабаном і випасав у степу овечат багато літ підряд. Сім'ю він мав невеличку: жінку та одну дитину — хлопця. А проте

був такий бідний, що забрав сина зовсім малим до себе на степ у підпасачі, а далі став доручати йому цілу череду; як же-ж підріс хлопець і був підпарубком, то й зовсім став на нього покладатись в усьому своїому ділі. То син бувало пасе череду, а батько тим часом заробить дома кошовик тим, що наплете кошиків та козубок на продаж.

Малий підпасач бувало вижене свою череду на степок або на пастовник, співає веселих пісень, виграває на сопілці та поляскує втішно довгою пугою, то йому й день

малим здається. У полудень любенько простягнеться собі коло овечат, з'їсть окраець хліба, зап'є водою з криниці, а там ще й засне з часинку, то так і надійде вечір, треба вже й додому череду гнати.

Якось одного літнього дня простягся підпарубок під густим гіллястим деревом подрімати й побачив дуже дивний сон. Йому здалося, ніби він поїхав далеко-далеко з дому — йому причувся дзвінкий брязькіт та дзеленкотіння, ніби посилалися додолу неймовірно багато золотих червінців... лящав безугавно в ушах гуркіт гармат... проходили без-

конешними лавами козаки й салдати з повною зброєю при собі... все це крутилося, метушилося й миготіло навколо його. А він ніби все йшов вперед та вперед, ніби піднімався на якусь кручу і кінець-кінцем здряпався на самий вершечок, де стояв королівський трон. Він сів на того трона і побачив, що біля нього є ще порожнє місце, на котре несподіванно сіла, невідомо звідкиль взявшись, чарівна чудова дівчина-королівна. Тоді піднявся сонний підпасач на рівні ноги й голосно, урочисто та серіозно вигукнув: „Я — король Гішпанії!“ І тієї-ж хвилини прокинувся. Міркуючи про свій чудернацький сон, погнав чабан свою отару далі, а увечорі, як був дома, розказав своїм батькам, яке то диво йому сьогодні привезлося на степу. Старі сиділи на лаві перед дверима й нарізали та обдирали лозу, а син їм помагав. Як розказав він їм свій сон, то наприкінці додав: „Як що вдруге приверзеться мені такий сон, то, мабуть, я піду від вас до Гішпанії, та спробую свого щастя-долі, чи не зроблюся там королем!..“

„Дурноверхий ти, хлопче! — пробубонів йому старий батько: тебе таким королем зроблять, що ніде проходу не даватимуть, регочучи та глумлячись з твоєї вигадки!“ А його мати любенько осміхнулася, вдарилася об поли руками й дуже здивовано промовила: „Королем Гішпанії, королем Гішпанії, чи ба!“

Другого дня ополудні знову ліг підпасач під тим самим деревом трохи подрімати по обіді і, що-б ви думали: таке диво, що вдруге йому приверзся той самісенський сон. Ледве він діждався вечора, бо так йому хотілося побігти додому й зараз же негайно вирядитись в подорож до Гішпанії! Як уже був він з чередою дома, то сказав старим, що й удруге він бачив того самого сна й додав: „Як що й утрете бачитиму цей самий сон, то неодмінно піду в Гішпанію, отак, як стою, так враз і рушу.“

Як третього дня ліг він спочити під те саме гіллясте дерево й задрімав, то було так само, як учора й позавчора: точнісінько той самий сон знову приверзся. Хлопець уві сні схопився на ноги й вигукнув: „Я король Гішпанії“, а вже після того прокинувся. Цього разу він не став дожидати вечора, взяв пугу й погнав у село свою

череду серед дня, не випасши її, як слід.

Люде, як побачили, що череда вертається серед дня голодна додому, то почали лаяти хлопця за байдикування, та парубок був так проїнятий своїма мріями, що не чув тієї лайки та нарікання сусідів і не прислухався, як його всовіщають старі батьки. Він швиденько поскладав до куши в один клуночок свою празничкову одежинку, настромив його на свій подорожній дрючок, перекинув за плече і, нікому нічого не кажучи, пішов собі геть з села. Він трохи не біг, так поспішався, наче йому хотілося ще до смерку дійти до Гішпанії. Та за цей день він тільки виправився дійти до великого лісу. Тут поблизу не було ні села, ні хуторка, навіть самотнього куріня віде не можна було зустріти. Хлопець надумався заночувати в лісі: з тією думкою нашукав собі густі гіллясті кущі, забився між них і там з листу та моху нагорнув собі ліжко. Ледве він ліг та заплющив очі й почав трохи дримати, як його розбудило шарудіння та гомін. То йшла ціла валка людей через кущі й голосно між собою розмовляла. Вони проходили як раз поуз хлопцевого пристановища. Парубок тихенько підвівся вгору й пішов здаля нищечком та назирцем за тими людьми, сам собі думаючи, що, мабуть, він там знайде собі пристановище, де спиняться ці люте, і спатиме там, де ночуватимуть ці подорожні.

Отак щось там пройшовши, вже можна було побачити спереду доволі показний будиночок; він стояв серед самого темного лісу. Тут люде стали стукати в двері, їм було відчинено, а як вони увіходили, то якось у гурті проскочив і наш парубійка з ними в хату. З першої кімнати знову треба було йти через двері до другої. То була велика дуже скупо освітлена одним каганцем кімната-озія; тут домі було навалено багато кулів соломи, наташовано всюди ліжок, розіслано багато постялок та ковдр, що-б було де спати всім тим людям. Парубійка-чабан швиденько зашився між кулі соломи в кутку біля порогу і став прислухуватися до всього, що тут говорилося серед цієї лісової братви. З тих балачок, які він почув, йому було легко збагнути, що ця купанія — просто розбійницька банда, отаманом котрої є пан-хазяїн цього будинку. Як були всі в зборі й росташувалися кожний в своїому договищі, то отаман зійшов на височенького осла на посеред хати й став шитати новопринятих до банди братчиків, загомонівши низьким басом: „Мої браві товариші! А ну те, складіть мені свій звіт, як годиться, про те, що ви сьогодні вчинили, де вештались і чого доскочили доброго?“ Першим до нього озвався довготелесий дядько з чорною, як смола-живиця, бородою: „Пане-отомане і ви, славне товариство! Сьогодні ранком пограбував я в одного шляхетного пана шкурятяні штани з двома кешенями. Як хто виверне ті кешені й добре їх трусоне, то з них кожного разу випадає добра купка червінців додолу.“ — „Оце ти до діла зробив!“ похвалив його отаман. Після того виступив другий чоловік і сповістив: „А я сьогодні в одного генерала вкрав його трохкутного бриля. Цей бриль має велику таємну силу: як його крутити на голові, то з усіх його трьох ріжків починається шалена гарматна стрілянина.“ — „Добре слово гарно почути!“ — похвалив і цього пан-отаман. Далі став говорити третій розбійник. „А я, — казав він: одібрав сьогодні

в одного лицаря таку шаблюку, котру аби тільки хто встро-
мив кінцем у землю, як зараз до нього прибуде, мов з-під
землі, цілий полк салдатів.“ — „Не аби-яке ти діло зро-
бив!“ —

похвалив
отаман і
цього. Че-
твертий
розбійник
так само
про дивну
річ роска-
зав: „Я з

одного подорожнього, як він спав, стяг чоботи,
там такі, що як їх набути та шти, то за кож-
ним ступнем чоловік сягає на шісотні верст.“
„Хвалю за таке браве діло!“ — промовив отаман

дуже вдо-
волений з
такого при-
дбання, а
далі додав:
„Ну, хло-
п'ята, пові-
шайте-ж
ваші здо-
бутки на
гвіздки на
стінку, а
самі йдіть

вечеряйте та випивайте, а по тому спати лягайте та відпо-
чиньте собі на добре здоров'я!“ Після того отаман вийшов
зі спальні розбійників, а ті любенько повечеряли й полягали
спати покотом і відразу кріпко поснули всі.

Як стало в хаті тихо, як послули всі розбійники, тільки храпіння всюди розлягалось, тоді парубійка-чабан виліз з своєї схови, надяг на себе шкурятяні штани, нап'яв бриля, почепив з боку шаблюку, взувся в чоботи й майнув з тим добром вищечком з хати на двір. Уже за порогом чоботи показали своє мистецтво на превелику втіху чабана. За недовгий час його ходні в тих чоботях так він далеко зайшов, що ранком був уже в стольному місті всієї Гішпанії — в Мадриді.

Першого, кого він перестрів тут на вулиці, парубійка спитав, чи не скаже той йому, де тут кращий готель. Коли-ж відповідь була не дуже чемна: „Мілко ти, хлопче, плаваєш: краще йди туди, де такі, як ти, харпаки спляються, а не туди, де розкошують великі пани.“ Однак один блискучий червінець зробив зраз його приятним і догодливим: він сам, навіть, набився провести молодого чабана до найліпшого Мадридського готелю. Як опинився там юнак, то зараз же найняв собі чудову кімнату й по приятельськи спитав хазяїна: „А що, пане-господарю, що тут у вас діється в місті цікавого? Може чути щось нового, несподіванного?“ Хазяїн скривив обличчя, мов середа на п'ятницю, й промовив: „Ех, паничику! Ви мабуть не тутешній? Бо як бачу я, ви-ж зовсім не знаєте, що Його Величність, наш славний король, лагодить двадцять тисяч війська. Збагніть: ми маємо ворога настирливого й меткого. Ох, біда та й годі: чи були коли гірші часи!.. А ви-ж самі, паничу, чи не збіраєтеся до війська? — „А як же, звичайно! — промовив безусий парубійка і аж зачервонівся з радощів.

Як хазяїн вийшов з кімнати, то молодий чабан зараз же скинув з себе штани, повивертав і повітрушував кешені, насинав собі добру купу грошей, а потім посправляв за них добру одежину, зброю й усякі прикраси. Все це він потім надяг, причопурився, мов князь який, і пішов

до самого короля в його палац, прохати аудієнції. Як він був уже в палаці та проходив з двома камердінерами через велику розкішну світлицю, то перестрів там надзвичайної краси молоду панночку, котра дуже мило й приязно кивнула головою бравому юнакові, коли той привітався до неї, йдучи поруч з двома придворними. А ті йому прошепотіли: „Це панна-принцеса, дочка нашого короля!“ Хлопчині дуже припала до вподоби ясна панна-принцеса, а те його зачаровання та втіха спонукали молодого вояку сміло й завзято говорити з королем. Він таке йому промовив: „Ваша Королівська Величність. Я прохаю Вас уклінно прийняти мої послуги, як вояка. Мое військо, котре я веду до Вас, забезпечить Вам перемогу. Мое військо звоює кожного ворога, на котрого вкаже Ваша Величність! От же собі в нагороду, вже коли я поб'ю ворогів і вернуся сюди переможцем, я мушу здобути собі дружиною Вашу любов дою! Чи Ви на те дасте свою згоду, Пресвітлий Королю, чи ні?“ Король дуже здивувався сміливій мові юнака й промовив: „Гаразд, я приймаю твою умову. Як вернешся ти сюди переможцем моїх ворогів, то я призначу тебе моїм наслідником і віддам за тебе мою єдину дитину-дочку.“

По тій мові колишній чабан подався геть з палацу, вийшов сам один у широкий степ, вийняв свою шаблюку з пихви й почав нею стромляти в землю. За кілька хвилин побіля нього навколо вже громадилися великі тисячі вимуштрованих, добре озброєних, готових до бою солдатів. А сам він сів на баского коня, був вдягнутий і закрашений всякими військовими прикрасам і виступав попереду війська, як гетьман. Його кінь пишню стунав, красуючись без ціни дорогою зброєю, усіяною золотом попоною та оздобленими дорогоцінним камінням уздечкою й сідельцем.

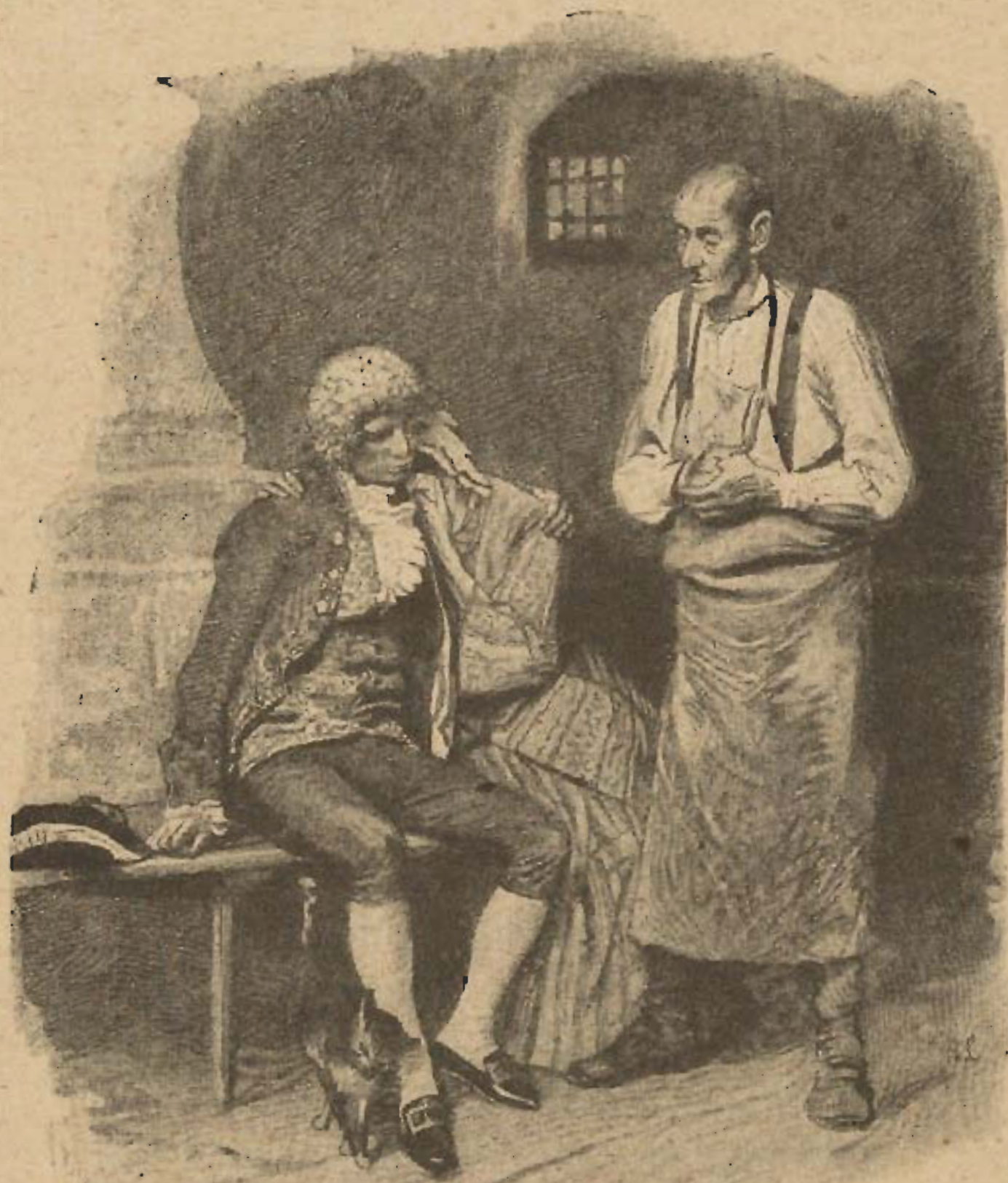
Завзятий юнак-гетьман вийшов ворогові на зустріч і дав великий кривавий бій серед широкого степу. З його бриля безугавно греміли гармати, сиплючи смертоносні гра-

нати й кулі, а його шаблюка викликала з-під землі все нові й нові полки свіжого війська. За дві-три години ворог був у пень розбитий і розвіяний по всьому степу, мов полова вітром, і побідні прапори молодого гетьмана славно вигравали, поблискуючи шовком на сонці. А сам він не схилявся й гнав все далі й далі ворога й відібрав у нього більшу частину його держави. Побідно й славно вернувся наш лицарь-юнак назад до Гішпанії, де його дожидало принаadne щастя. Королівна не менш, чим він, була зачарована вродливим юнаком ще тоді, як стрілася з ним в королівській світлиці. Король схотів подякувати лицареві за його велику послугу, як годиться, додержав свого слова; віддав за нього свою дочку й зробив своїм спадкоємцем трона й держави.

Весілля одсвяткували бучно й розкішно, і тепер колишній чабан був оточений розкошами й щасливою долею. Незабаром після вінчання старий король передав своєму зятеві і корону і скипетр — свої царські клейноди, — і той гордо та пишно сів на троні, а поруч його сиділа його чарівна дружина. І йому, як новому королеві держави, увесь наряд присягав і показував свою вірність та приязнь.

Тоді згадався йому давній сон, котрий тепер так дивно здійснився, згадалися старі батьки-бідолахи, і він так сказав своїй коханій дружині: „Моя любо! Щоб ти знала, є у мене старі батьки. Вони дуже бідні: мій батько сільський чабан в сусідній державі далеко-далеко звідділь. І сам я колись малим пас худобу й ягнят, аж покиль не приснився мені дивний сон, що я маю зробитися королем Гішпанії. Щастя-доля мені всіхнулися, ти бачиш сама, що я — король! А між тим мої старі увесь вік бідують. Я хотів би їх бачити щасливими, тому, як буде на те твоя добра згода й ласка, то я поїду до них і візьму обох старих до себе.“ Королева була дуже вдоволена, пустила свого чоловіка до його рідні, а він швиденько вже й повернувся назад, бо

ходив туди в чоботях-скороходах. По дорозі молодий король вернув всі свої чарівні річі, котрі відобрав колись у розбійників, їхнім справжнім хазяїнам, а чоботи дав своїм ста-

рим, заплативши за них їхньому хазяїнові тим, що дав йому титул герцога. А після жив собі тихо й щасливо, зостаючись королем Гішпанії до самої смерти.

Золотий козлик.

ці малі дітки —
 Маргарита та Ганс
 zostалися на світі
 сирітками, бо їхні
 батьки рано обоє
 повмірали. А як
 небіжчики були
 бідні й нічого ді-
 тям не zostавили
 у спадщину, то до-
 велось малим хо-
 дити попід вікон-
 ням з довгою ру-
 кою, бо до роботи
 вони ще були не-
 придатні — малі.
 Старшенькому Ган-
 сові минав тільки
 дванадцятий, а се-
 стричка Маргарита

й того менче була. Бувало виходять цілісенький день від порогу до порогу, а увечорі постукаються в першу хату й просяться, щоб пустили люде добрі переночувати. То, правда, не можна нарікати, раз-у-раз їм траплялися милосердні люде, котрі, бувало, і в хату пустять, і нагодують, і напоять сиріток, а то ще й старі недоноски з одежі подарують.

Якось, отак ходячи по людях, зайшли діти в ліс, побачили там самотню хатину й постукалися туди у віконечко. Тільки постукали, як звідтіль визирнула стара молодиця. От вони стали її прохати, чи не можна б було їм тут перебути одну ніч. Молодиця їм на те так відповіла: „По

мені, то заходьте й ночуйте!" А як уже діти були в хаті, то вона тоді таке їм сказала: „Я вас покладу в себе спати, тільки, як мій чоловік довідається про вас, то погинете обое, бо він людожер і дуже любить дитяче печене м'ясце. Він сам убиває всіх дітей, котрі попадають йому в руки!" Діти після такої новини дуже поперелякувалися, та вже нікуди було йти далі, бо на дворі стояла темна ніч. То вони нищечком від баби сховалися в порожню діжу і сиділи собі там тихенько. Заснути вони, звичайно, не могли, тим паче, що через годину почули важку ходу якогось чоловіка, мабуть, людожера. І це було як раз так, бо діти незабаром почули, як він сердитим голосом лаяв та докоряв свою жінку, чому вона не спрягла йому чоловічого м'яса на вечерю. Ранком він знову пішов з дому і так тупотів та грюкав дверима, що діти, котрі були поснули під ранок, попрокидалися обое.

Як їм де що перепало на сніданок від старої, й діти трохи покріпили сили, то та їм сказала: „Я вам, діти, дала дві паляниці на їжу, то йдіть же мені, та поробіть за те діло: повімітайте всі мої кімнати, котрих дванадцять. Одинадцять вимітіть, а дванадцятої не займайте й не зазирайте в середину. А я оце зараз піду на часинку з дому по справах. Пильнуйте-ж, не лінуйтеся: покиль я вернуся, щоб усе вже було зроблене.“ Діти гарненько повімітали увесь смітнік з кімнат, і тоді Маргариті закортіло подивитись, що то там сховане в дванадцятій кімнаті, куди їм заборонила стара заходити й зазирати. Вона припала оком до замкової шпинки й побачила в середині гарненьку невеличку каретку, запряжену золотим козликом. Мерщій вона гукнула до себе Ганса, щоб і він туди глянув. Як вони огляділись навколо й побачили, що стара не може помітити нічого, а самої її не видно було й здалеку, то вони швиденько відчинили ті двері, викотили каретку разом з козликом на двір, сіли собі гарненько в середину й подались геть з двору. Та

небагато діти від'їхали від хатини, як побачили зовсім недалечко на дорозі людожера: він ішов разом зі своєю старою навпроти них. Ганс снітав: „Сестричко, голубонько! Що його робити? Як побачать нас ці баба та дід, то ми погинемо.“ „Цить, — сказала Маргарита: я знаю коротеньку чарівничу примовочку, якої навчилася від нашої покійної бабусі:

„Колюча шепшино! сховай мене так,
Щоб ніхто не бачив аж ніяк!“

І в той мент вони всі перекинулися в кущ шепшини: Маргарита була квіточками, Ганс колючками, ковлик — гілками, а каретка листом.

Як проходили старі поуз куща, то жінка людожера хотіла наламати квіток, та її так вкололи гострі колючки, що аж пучки закрівавились, і вона пішла, покинувши ламати гілки з квітками, вилаявши куща. Коли старі були вже далеченько, то діти швиденько перевернулися назад у людей і поїхали далі. По дорозі вони побачили піч, в котрій лежав на черені свіжий винечений хліб. З челюстів печі почувся глухий голос: „Вийміть мій хліб, вийміть мій хліб!“ Маргарита спинилася, пішла до печі, повиймала звідтіля паляниці й поклала їх в карету до себе, і тоді вони рушили далі.

Тут побачили коло стежки грушу. На ній рясно росли зовсім дозрілі великі жовті груші. Дерево зашелестіло листом: „Потрусіть мої груші, потрусіть мої груші!“ Маргарита потрусила деревце, а Ганс позбирав долі груші й поскладав їх в золоту карету. Потім вони стріли виноградну лозу, котра гукнула їх приятним голосочком: „Позривайте мої кетяги! позривайте мої кетяги!“ То й тут Маргарита позривала кетяги й поскладала їх у свою карету.

Тим часом людожер та його жінка вернулись до дому й відразу побачили, що діти украли в них каретку з золотим козликом. Вони дуже сердилися на злодіїв, дарма що колись людожер сам її вкрав та ще й до того вбив справжнього хазяїна цього добра. Ця золота каретка, запряжена золотим козликом були коштовні не тільки, як золоті, самі по собі, а більш того тим, що мали чудову чарівну силу: там, де проїздила каретка, всякі дарунки давали каретці дарева, кущі, печі, лози, то-що. То оці люде, людожер та його жінка, багато літ маючи ту каретку своєю, хоч і не мали на те права, дуже нею покористувалися, збираючи всякі істинні та харчові товари, і жили собі з того, гадки не маючи. Як вони побачили, що вже тієї каретки в них немає, то зараз же одним духом зібралися й побігли наздоганяти дітей, щоб відібрати у них ту здобич. А старий людожер, як біг, то вже слиню ковтав, ласуючи в думці дитячим м'ясцем, бо він думав, як тільки наздожене їх, так зараз повбиває й попече в печі. Старі так швидко бігли за втікачами, що скоро стали їх здалеку бачити, як ті їхали перед ними й спинилися на березі великого ставка. Через той ставок ніде не видно було ні перевозу, ні мосту, тільки качки плавали по воді та ловили ряску, весело хлопостаючи крильми по воді. Маргарита стала їх гукати до беріжка, манити хлібцем та примовляти до них:

„Збірайтеся качки любі до купки щільненько,
Зробіть місток через ставок, щоб їхать гарненько!“

То всі качки зараз же, справді, поспливалися до гурту, зробили довгий місток через ставок, і дітки з золотим козличком і з кареткою щасливо перехопилися на той бік.

Тільки вони були на тому боці, як уже до води підбігли старі, і людожер залопотів товстим гідким голосом:

„Збирайтеся вражі качки всі до купи щільно,
Зробіть місток через ставок, бо нам іти пильно!“

Качки швиденько поспливалися вдруге до гурту і пустили по собі обох старих, думаєте, через увесь став на той беріг? Авже-ж! Тільки до середини, де вода була така глибока, що аж чорна. А як були лихі люде на середині, то качки попливли уростіч, а людожер зі своєю бабою пішов, мов сокира на дно ставу. Ганс і Маргарита, як прибули в своє село, то зробилися заможними людьми, бо каретка з козличком давала їм багато всякого добра. Діти ж тим користувалися не тільки, аби собі було, а щедро наділяли тим бідних людей. Вони ніколи не забувалися про те гірке лихо, якого багато зазнали в малих літ, встаючи сиротами та поневіряючись під віконням, коли доля їх була злиденна, й треба було жити на світі Божому старцями.

Горіхова гілочка.

Одному багатому купцеві та доводилося по своїх гандльових справах раз-у-раз їздити в чужі краї. Як виїздив він одного разу з дому, то сказав своїм трьом дочкам: „Любі донечки! Я хочу, як вернуся додому, звеселити вас чим-небудь. То скажіть мені, кохані, що ви хочете, щоб я привіз вам?“ Найстарша сказала на те: „Тату, любий! Привези мені гарне намисто з щирих перлів!“ Друга попрохала: „А я, таточку, хочу, щоб

ти мені привіз перстень на руку зі справжнім діамантом.“ А найменча пригорнулася до батькового серця й прошепотіла йому: „А мені, рідний, привези гарну, зелену горіхову гілочку.“ — „Гаразд, гаразд, мої славні діточки! — пообіцяв купець: я це все добре пам'ятатиму, а тепер бувайте здоровенькі!“ —

Далеко-далеко їздив купець по світах і зробив великі торговельні справи й закупки, а проте не забувся про бажання своїх донечок. Одній він купив і вже запакував в своїй подорожній скринці дуже коштовне перлове намисто, радіючи, що ним звеселить свою старшу дочку; другій купив без ціни дорогий перстень з діамантом; тільки ніде не міг дістати для меншої доні зеленої горіхової гілочки, хоч як роспитувався й силкувався добути. То як був він уже на поворотті додому, то нарочито для того величенький шматок дороги пішов пішим, думаючи, чи не побачить де в лісі горішини, бо в тих лісах, через які лежав його шлях, росло багатенько того дерева. Йшов він та йшов, а горіхового дерева ніяк не знаходить ніде. Так йому то стало шкода та жаль, що такого немудрого бажання своєї найменшої доні він не може вдовольнити, а він же ж любив її найдужче за всіх.

Як ішов він так смутний та невеселий лісовою стежкою, то проходив через темну гущавину між деревами та високими кущами і тут зачепився своїм брилем за горішину, труснув її і з неї посипались дозрілі горіхи. Коли купець подивився, звідки то вони попадали, то й побачив те дерево, котре так довго задарма досі шукав: воно було рясне та зелене, а на йому цілими кетягами висіли золоті горішки. Дуже тому зрадів купець, простяг руку вгору й зірвав собі одну гілочку. Ледве він те вправився зробити, як в гущавині кинувся на нього великий ведмідь. Він зіп'явся на задні лапи, загарчав так грізно, мов от-от-от хоче розірвати бідного подорожнього на дрібні шматки. Страшним голосом він заревів: „На віщо ти

ламаєш та нівечиш мої дерева? Ти! На віщо? Я тебе зараз же розірву!" Тремтячи від переляку купець відповів йому: „Славний ведмедику, не рви мене і дозволь взяти оцю горіхову гілочку з собою. Я тобі за те дам великого окорока та цілу копу ковбас у додачу!" Та ведмідь на те

загарчав: „Зостав собі свого окорока й свої ковбаси! Тільки, як що ти обіщаєш мені подарувати того, хто перший тебе зустріне дома, тільки тоді я не їстиму тебе." Купець дав охоче на те свою згоду, бо подумав, що його, як звичайно, стрне дома поперед усіх його пудель, а втеряти собаку за рятунок свого життя він був готовий. Як ударили вони по руках, посунув ведмідь спокійно знову в гущавину, а купець побіг, що було духу, додому, радіючи, що здихався наглої біди.

Як він підходив до своєї господи, то золота горіхова гілочка чудово пишалася на його брилі. Побачивши її здалеку, найменча дочка вибігла першою з кімнати й кинулася батькові на шию. За нею несамовито стрибаючи від радощів біг пудель, а старші дочки й мати вийшли з дверей трохи пізніше й не так швидко, теж щоб привітатися з прибувшим батьком. Як же ж перелякався купець, що його найменча доня зустріла його першою. Засмучений та зажурений вирвався він з обійм любої дитини й розказав після перших привітань з своїми рідними, яка то йому пригодонька прилучилася з горіховою гілочкою. Всі були дуже тим приголомшені й засмучені, вельми плакали, тільки найменча дочка виявила тверду вдачу й сказала, що батькова обіцянка має бути виконана. Та скоро мати вигадала щось инше і дала таку раду: „Ось не журіться й не лякайтеся, мої любі, як прийде сюди ведмідь і нагадає тобі, мій до-

рогий чоловіче, про обіцянку, то ми дамо йому замість нашої найменшої дочки пастухову, то він і нею задовольниться.“
Всім сподобалась така рада, й знову всі стали веселими та бадьорими, і сестри раділи своїм коштовним дарункам, котрі привіз їм батько з чужих країв. Найменча раз-у-раз носила на собі горіхову гілочку, а про ведмідя вона швидко зовсім забула думати, навіть забулася про батькову обіцянку.

Аж ось одного дня заторохтіла по дорозі темна карета й підкотилася до воріт купцевого дворища; з тієї карети виліз страшний ведмідь. Він увійшов просто до купця в кімнати, і став вимагати, щоб той додержав своєї обіцянки. Швидесенько та скоресенько привели сюди нищечком пастухову дочку, котра була дуже гидка з себе, причопурили її гарнесенько в добру одежу й посадили до ведмідя в карету. Коні рушили й ведмідь повіз до себе дівчину. Тільки вони трохи відіхали, зараз же ведмідь поклав свою страшну волохату голову в припіл до пастушки й промовив товстим голосом, аж карета задрижала:

„Погладь мене за ушима обома руками,
Бо розірву інак тебе на шмаття зубами!“

Дівчина почала гладити, та ведмедеві те не сподобалося і він помітив, що його обдурено. Він вже хотів розірвати й з'їсти нечопурну пастушку, та вона з великого передяку так швидко стрибнула з карети й побігла, що тільки вітер за нею загув.

А ведмідь негайно завернувся знову до купця додому і, страшенно погрожуючи голосним ревищем, звелів дати йому справжню свою молоду. Нічого було робити, прийшлося любій дові швидко попрощатися з усіма рідними та їхати не знати куди зі своїм страшним нареченим. Як були вони в лісі, то ведмідь удруге заревів, поклавши свою страшну волохату голову до дівчини на коліна:

„Погладь мене за ушима обома руками,
Бо з'їм тебе, як не любиш, з усіма кістками!“

Дівчинонька почала його гладити і так ніжно, так любо, що ведмедеві те дуже сподобалося, й він став на неї де-далі то все приязнійше та щирійше поглядати. Бідна ведмежа молода й собі почала до нього почувати потроху приязнь та довірря. Подорож їх не довго тяглася, бо карета їхала неймовірно швидко, аж вітер гув з боків, мов у бурю, а позаду курява стовбом уставала. Незабаром вони в'їхали в дуже

густий та темний старий ліс, і там враз спинилася карета перед темною зіяючою печерею. Там була ведмежа берлога. Боже ж мій, як тремтіла дівчина! І там вперше обняв її ведмідь своїми страшними кігтистими лапами й, приязно ревучи, промовив: „Отут ми будемо жити, серденько. Усе буде гаразд: ніхто з мого гаду, того що в печері, не займе тебе й не рватиме, як що ти сміло йтимеш.“ Як пройшли вони кілька ступнів по темній печері, то відімкнув ведмідь залізні двері й увійшов туди разом з дівчиною. Там, в тій кімнаті за

порогом, була сила всякого отрутного гаду, котрий роззявляв свої страшні пащеки, шкирив гострі зуби навпроти дівчини. А ведмідь їй тихенько загарчав на вухо:

„Іди, серце, собі просто, та не дивись в боки,
Тоді гад тебе не займе: такі, бач, навроки!“

То дівчина пішла, не озираючись і не повертаючи голови ні праворуч, ні ліворуч, пройшла вповдовж усієї кімнати, і ві один гад не поворухнувся проти неї. Як переступила поріг далі, то побачила в другій кімнаті ще страшніші потвори, а проте йшла та йшла й пройшла аж десять таких кімнат. В останній були неймовірно одворотні створіння: ящурки, змії, дракони, гадюки, жаби з отрутою на шкіурі, василиски й саламандри. А ведмідь на порозі кожної кімнати шепотів їй нищечком на вушко:

„Іди, серце, сміло вперед, не дивись у боки,
Тебе пагань ця не займе: такі, бач, навроки!“

Бідолашня дівчина дріжала й тремтіла всім тілом з великого жаху та переляку, мов листок на осиці, а проте зоставалася твердою, не озиравлось нікуди — ні назад, ні на боки. Як була відчинена дванадцята кімната, то на зустріч їм обом линуло веселим промінем блискуче сяйво й залунала гарна приваблива музика й співи, всюди чулись урочисті вибухи, ніби хтось їх радіючи зустрічав, як бажаних. Попереду, чим управилась молода трохи оговтатись та прийти до пам'яті, бо все ще тремтіла після тих страшних потвор, що набачилася перед тим, попереду, чим звикла до нової приваблюючої обстанови, шарахнув страшений гуркіт грому, так що їй здавалося, ніби земля розбилася на дрібні шматочки. Потім одразу всюди стало дуже тихо. Коли озирнулася дівчина, то побачила, що ліс, печеря, гадя, ведмідь — все зникло; замість них стояв чудовий розкішний замок з роззолоченими кімнатами, а спереду перед нею стояв цілий тиск гарно вбраних в блискучі лівреї всяких слуг. А ведмідь тепер перекинувся на молодого вродливого й стрункого юнака

— він був князем цього замку й, підійшовши до своєї нареченої, гаряче пригорнув її до свого серця й тисячі разів дякував, що вона визволила і його й усіх замкових людей з лихих чарів, бо всі вони були перекинуті, хто в звірів, а хто в паганих гадів. Тепер купцева доня стала великою панією-княгинею, проте вона раз-у-раз носила на собі зелену горіхову гілочку на грудях, бо мала та гілочка дивну прикмету ніколи не клякнуги. Дівчина-княгиня тим паче не хотіла з нею розлучатися, тим любійша вона їй була, бо це був ключ її великого щастя. Скоро після того вона сповістила про свою долю батьків та сестер і забрала їх жити в свій розкішний замок, де всім їм жилося дуже гарно.

Сім лебедів.

В одній далекій землі жив колись багатий і вродливий лицарь, у котрого був свій чудовий замок. Він лю-

бив часто їздити в ліс на полювання. Раз полюючи, побачив він серну білу, мов сніг, котра все бігла перед ним і зникла з очу, сховавшись між горбочками серед дикої колючої дерези та терну. Лицарь однак не попускав свого й подався за нею через ту гущавину й виїхав кінець-кінцем в темний дикий яр і тут загубив її слід, бо й собаки зникли разом з серною не знати куди. Лицарь їздив туди й сюди, гукав до себе

псів, та нічого з того не виходило. Проїхавши трохи вперед, він натрапив на річку й побачив на березі дуже гарну дівчину, котра купалася й держала в руці золотий лан-

цюжок. Юнакові дуже сподобалася та дівчина, а через те він тихенько скочив з коня додолю й нищечком, непомітно для дівчини, наблизився до неї і взяв у неї з рук золотий ланцюжок. А в тім ланцюжку та була особлива сила й і чари на зорях ним робилися, бо та дівчина була русалкою. За-ворожений її красою, лицарь забувся про все на світі, не згадав ні серни, ві псів своїх, а тільки й було в його думки взяти ту дівчину собі дружиною. Так він і зробив, повівши її з собою до замку.

А в лицаря була стара мати й жила вона з ним. І та мати не сподобала невістки, бо досі сама порадкувала всім господарством, була дома в силі та шані, а тепер не хотіла того втратити. Вона була раз-у-раз лиха до невістки, ненавидила її, часто умовляла сина не кохати її, користувалася кожною дрібницею, щоб викликати між чоловіком та жікою сварку та невдоволення. Тільки нічого з того не виходило, як старій хотілося: син ніяк не потурав на її намовляння й кожного разу сердився на стару за її заходи. Як вона це помітила, то стала робити по іншому: стала до сина й невістки лагідною та попередливою, ніби всім хотіла догодити, та тільки робила все те не від щирого серця, а з лихою думкою загодіти лихо невістці, дарма, що на очах перед усіма показувала, ніби дуже шанує молодицю. Так сталося, що однієї ночі молода пані подарувала чоловікові одразу сім близняток: одну доню й шістьох синів; всі вони були надзвичайно прекрасні, і в кожного з них був на шиї золотий ланцюжок. Як невістка заснула, то в кімнату прибігла нищечком недобра свекруха, позабірала всіх немовляток, повідносила їх у схову, а матері поклала в ліжку сімох щенят замість дітей. І був у тієї нелюдської баби вірний наймит, котрому вона доручила, взявши попереду з нього присягу, що він позаносить малих у ліс, там по-вбиває й закопає в землю, або потопить у річці. Наймит заприсягся, що все так зробить, як вона йому велить,

одніс у ліс безневинних діток, поклав під деревом і став лаштуватися їх повбивати. І тут його охопив великий страх перед згубою семи янголських душ, огорнуло його серце таким жахом, що він не наважився на таке неймовірне душоубство, а зоставив дітей на призволячого, сам же вернувся додому й сказав старій, що все зробив так, як вона йому наказувала.

Та Господь Милосердний не попустив малих діток на поталу, Він зглянувся над нещасними й послав їм богданного батька: то був богобоязний ченець, котрий жив у лісі, читав святе писмо і навчався мудрости. Він взяв діток до себе в келію, годував їх там мо-

локом оленячих маток, котрі так до нього звикли, що вже сім років, як самі приходили до ченця, щоб він їх доїв.

Як зла свекруха вже покрала й приховала від матері дітей, то ранком повела сина до його молодої жінки, показала йому цуценят і промовила: „Бачиш синочку, яких тобі дітей привела жінка — сімох цуценят!“ Син так запалав гнівом та помстою, що забув всю колишню любов свою до неї. Він не слухав ніяких виправдувань, звелів посадити

її в викопану серед двору яму, поставив поблизу над головою печи з водою й загадав прислузі, як хто там пратиме білизну, то щоб руки витирав об розкішне жінчине волосся. І нічим не велів нішим годувати, як тими недоїдками та побовтинами, що давались собакам.

І там в тій ямі мусіла бідна молодиця в нужді й страху жити сім довгих літ, і ніхто, ні єдина душа, не наважувалася бути до нею милосердною. З того важкого життя

зів'яло її прекрасне тіло, обшарпалася одежа і зосталася сама шкура на кістках.

Тим часом її дітки росли в лісі й виростили, вчилися там на волі стріляти пташок та годуватися їхнім м'ясом. І ось одного разу виїхав в той ліс батько-лицарь на полювання. Він побачив діток, як ті бігали між деревами й любенько собі гралися. Тут він помітив, що у кожного з них на шиї золотий ланцюжок. Дивно для самого себе він якось горнувся серцем до тих дітей і хотів хоч одного з них впіймати й побавитись з ним. Та ні одно не далось йому до рук — всі повтікали, мов сполохані пташки, й зникли в гущавині. Дома лицарь розповів за обідом своїй матері та всім приятелям і друзям, яка йому трапилася того дня пригода в лісі, яких він зустрів гарненьких діток там з золотими ланцюжками на шиях. Стара мати дуже перелякалась, хоч і не подала в тому знаку. Вона гукнула до себе свого вірного наймита й спитала: „Признайся, чи ти тоді, як я тобі звеліла, повбивав дітей, чи ні?“ Наймит признався, що не повбивав власною рукою, а поклав під деревом, де, на його думку, вони мусять швидко померти з голоду. Тоді стара звеліла йому негайно їхати в ліс, розшукати, де вони є, й повідбирати у них золоті ланцюжки, бо инак обом їм буде лихо.

Наймит, дуже наляканий наглою бідною, послухався і три дні никав по лісу, ніде не зустрічаючи дітей. Тільки на четвертий день побачив він всіх їх на березі річки: вони познімали з ший золоті ланцюжки, поклали з одежою на сухому, а самі, перекинувшись у лебедів, плавали й гралися на воді. Тільки дівчинка не змінила своєї людської постати; вона сиділа на мурожку й дивилася, як бавилися її братики, хлюпоставчись у річці. Наймит тихенько прокрався до того міста, де лежали золоті ланцюжки, забрав їх нищечком собі; хотів зняти з ший ще й у дівчинки,

та та втікла, мов сполохана серна, від нього, і він ніяк не міг її наздогнати.

Як приніс наймит всі шість ланцюжків старій, то вона послала їх негайно до золотаря, звелівши тому переробити все золото на келешок. Як хотів той золотарь расплавити ланцюжки та вилити з них келеха, то ніяк не міг того зробити: золото було таке чисте та добірне, що зубило об нього щербилося й огонь ніяк не брав. Ледве-ледве зміг розрубати тільки один ланцюжок. То він з нього зробив перстень, а всі інші зважив і по їх вазі взяв свого золота та й зробив келешок старій, а ланцюжки приховав у себе. Коли стара мала в руках перстень та келешок, то обидва сховала глибоко в свою скриню.

Всі ти лебедята тепер вже не могли вернути собі людської постати; вони були дуже тим засмучені й жалібно співали своїми тоненькими чарівними голосками тужливу пісню, котра дуже нагадувала плач маленьких діток. Кінець-кінцем вони ізнялися й полетіли на своїх крилечках високо-високо вгору під хмари й подивилися звідтіль, де-б то їм сісти та жити? Вони побачили зверху ясне прозоре й велике озеречко й спустилися на його глибоку воду. Те озеро огортало з усіх боків велику й високу гору, на одній скелі котрого стояв гарний лицарський замок. Скеля була така крута, а вода так оточувала щільно її з усіх боків, що до замку не було іншої стежки, як тільки вузеньких сходинок, висічених в каменю. І це був як раз замок того лицаря, котрий був ніким іншим, як їхнім рідним батьком. Вікна з найбільшої світлиці замка виходили проти озера, й біля них часто стояв сам пан-хазяїн. Він перший помітив,

як спустилися лебеді на воду й дуже дивувався красі цих лебедів, котрі ще ніколи не сідали тут. Він став кидати з вікна їм хліб і всяку їжу й звелів усій прислузі й наймитам, щоб ніхто не смів ні стріляти, ні ловити тих птахів і не робити ніякої їм шкоди, а навпаки — давати хліб, щоб принадити до себе, щоб призвичаїти їх та зробити свійськими. Цього наказу всі свято додержали й незабаром лебеді так звикли, що кожної доби в обідню пору підпливали до вікон і дожидали, коли їм даватимуть всяку їжу.

Бідна дівчинка, їх сестричка, хоч і зберігла людську постать, та була безпорадною сиротою й пішла прохати милостині до батьківського замку. Їй там давали ту їжу, що zostавалася після панського обіду, а вона нею ділилася з нещасною молодницею, котра стояла в ямі серед двору, бо бачила, як та часто плаче гіркими сльозами. Вони не знали нічого одна про другу. Крім того дівчинка кидала шматочки хліба вниз з високого берега на воду лебедятам, своїм любим братікам. Іноді вона спускалася по східцях вниз, і тоді кожного разу підпливали всі лебеді разом до неї, радо хлюпостались, тріпотіли крильцями, приязно їрготали й брали кришки хліба в неї просто з приполю. Вона часто брала їх до себе на руки, цілувала й жалувала, а як надіходив вечір, то верталась в двір замку й спала просто на землі коло тієї молодиці, що була в печері. Дівчинка зовсім не догадувалася, що то-ж її рідна ненька.

Всі люде, хто жив у замку й побіля нього, дивувалися, бачучи, як кожного разу дівчинка, сидячи поблизу нещасної молодиці, вмивалася невтішними сльозами, і всім їм дуже кидалося в вічі, як обидві вони, й дитина й жінка, дуже схожі одна на другу. Як ближче придивився до неї лицарь, господарь замку, то дуже заворушилося його серце жалощами та приязню до дівчини. Йому теж кинулася в вічі однакова врода обох нещасних, а крім того він помітив у неї на шиї золотий ланцюжок. Тоді він звелів гукнут

ту дівчинку до себе в господу й спитав її: „Моя люба дитино! Скажи мені, звідкиля ти прийшла? Хто твої батьки, і як це ти так приворожила до себе диких лебедів, що вони йдуть у тебе просто з приполу?“

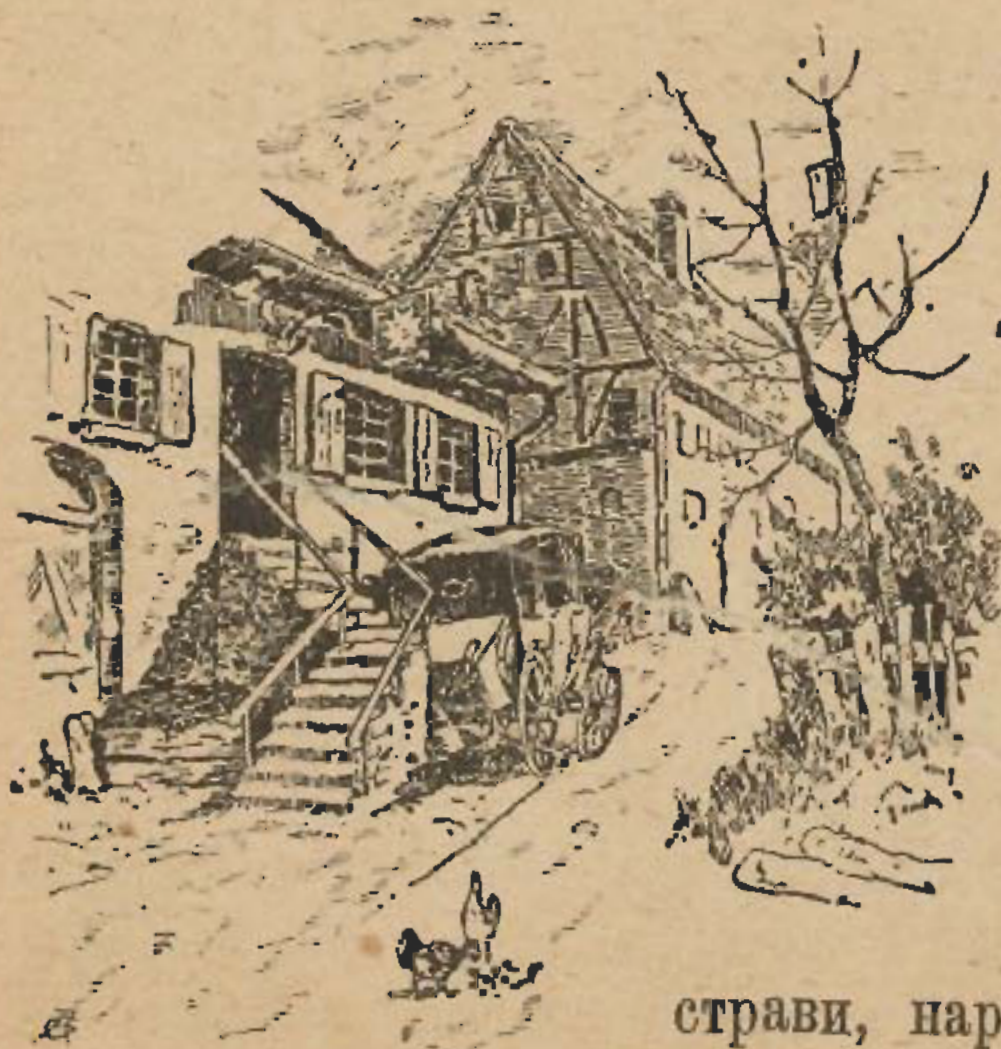
Бідна дитина тільки важенько зітхнула й промовила: „Дорогий паночку! Батьків своїх я зроду не бачила й не знаю, хто вони. Я не знаю чи й побачу їх коли до віку. А як ти питаєш за лебедів, та то мої братіки, котрих разом зі мною вигодував святий ченець в лісі оленячим молоком. Ми жили у нього й нам було добре, аж покиль не склалось лихо. Якось брати познімали з себе золоті ланцюжки, — бо без них вони робилися лебедами, — й хотіли побавитись, купаючись та плаваючи в річці. Тоді якась зла личина покрала ті ланцюжки, і вони вже не можуть вернути собі людської постати, а мусять зоставатися лебедами.“

Цю розмову дівчини з лицарем підслухала свекруха та її наймит, і дуже обидва перелякалися. Лицарь повірив дівчинці і задумався над тим, силкуючись дознатися, що то за справа. Думаючи, він пішов на гулянку з замку до озера. Тільки він вийшов, як зараз же стара звеліла наймитові взяти сокиру та зарубати дівчинку, сестричку лебедів. Той, знаючи, що й йому загрожує лихо, однакове зі старою, не вагаючись побіг з сокирою до бідної дитини на те місце берега, де вона раз-у-раз пестила своїх лебедів. Добігши, він уже замахнувся сокирою, аж там був на гулянці лицарь. Той все тее бачив і як раз своєчасно схопив її за руку й відібрав сокиру. З переляку робітник упав йому в ноги й признався чисто в усьому. Тоді лицарь пішов до своєї матері й погрозами примусив і її признатися. А признавшися, вона одімкнула свою скриню, вийняла звідтіль золотий перстень та келешок і віддала синові — це все, мовляв, що зосталося з ланцюжків. Негайно лицарь звелів гукнути до себе золотаря й суворо його спитав, як була справа з роботою цього келеха. Як золотареві так само

треба було сподіватися біди, то він відразу сказав правду й додав, що п'ять ланцюжків ще й досі у нього цілі й приховані. Лицарь звелів їх негайно принести, а потім віддав всі дівчинці. Тая одягла золоті ланцюжки на шії лебедям, і всі вони знову поперекидалися в людей, в гарних любих хлопчиків, а тільки шостому не вистачило й він мусів зоставатися лебедем.

Лицарь негайно звелів взяти свою бідну жінку з ями, привести в замок і гоїти її та вигодувати всякими найгарнішими стравами та дорогоцінними пользовитими корінцями, щоб поправити її здоров'я, і вона швидко зробилася знову красивою жінкою. А свою матір лицарь велів посадовити в ту саму яму, де його дружина мучилася й страждала сім довгих літ через свекрушину злобу та лукавство.

Трое весільних гостей.

В одному великому селі жили по сусідству трое псів приятелів, котрі були між собою у великій дружбі. У когось з тутешніх селян, у заможного хазяїна, заходилися справляти бучне весілля й покликали на свято мало не все село — малих і старих, навіть. Було там наварено й напечено силу всякої страви, нароблено всяких варенух та запіканок, і від тієї свіжої їжи пішов

по всьому селу такий запашний дух, що у псів у носі засвербіло. От вони збіглись до гурту й стали між собою радитися, як би то й їм потрапити на те весілля, бо може-ж там яка дешиця з істинного перепаде й на їхню собачу долю. Щоб не звернути на себе уваги й не поспувати всього заходу, порішили вони не йти всім укупі, а по одинці — попереду один, потім другий, а там і третій.

Пішов ото перший. Він проскочив у те місто, де па-трали осмаленого кабана, захопив з прожогу великий шматок м'яса й хотів з ним дати ходу, коли-ж його перейняли, м'ясо вирвали з зубів, а самого так виперішили дрюччям та паліччям, що сердешному мало печінок не повідбивали.

Отак вернувся він, бідолаха, голодний і битий додому до товариства, котре дожидалося від нього добрих звісток і зараз же стало питати: „Ну, як там? Чи пощастило?“

Собаці було соромно признатися, як то він ухопив шилом патоки, як замість шишок з весільного караваю з'їв він цілу копу добрих дрючків, а тому збрехав їм: „Дуже добре! Тільки там така метушня й гармідер, що перепадає кожному й солодке й гірке!“ Товариші подумали, те почувши, що мова йде про істинне, що приятель їх добре і вишив, і закусив на весіллі тими шматками, котрі падали з столів додому — звичайно всякі — й солодкі й гіркі, м'ясо, й хліб, і горчиця. Зараз вирядився другий пес і подався туди, стрибаючи з усіх сил, та й ускочив з прожогу просто в кухню. Там він ухопив те, що перше кинулося йому в вічі, й ладнався вже майнути на втьоки. Та попереду, ніж він управивсь знайти двері, як на нього линули цілий горщик

окропу, що саме парував на плиті. Горонаха вилетів в кухню, мов той пудель, котрого кинули в річку. Та хоч як йому щеміло попарене тіло, він на те не вважав і побіг назад до своїх. Як був він уже в тому дворі, де свої чатували, й зараз же спитали: — „А що, як тобі пощастило?“ — то він відповів весело: „Дуже добре! Ото тільки пам'ятайте: там така гарячка, що перепадає кожному й гаряче й холодне!“

То третій пес подумав собі: „Мабуть гості так попереживались, що вже не розбірають ні холодної, ні гарячої їжи!“ Не длячись він рішив бігти туди зараз же, щоб не

опізнитися до вечері, як даватимуть солодкі присмаки. Біг, як міг, швидче. Як заскочив він уже в саму хату, то якийсь невіглас причинив двері й притис йому хвоста до одвірка, а після дав такого прочухрана, що шерсть з нього летіла, мов з перини, і доти держав хвоста в опценьках, аж поки шкура з нього не злізла, і пес втік покаліченим.

„Ну, як тобі сподобалося на весіллі? — спитали його приятелі, кожен сміючись про себе. Бідний каліка сховав свого перенівеченого хвоста між ноги, щоб приятелям не було видно, й промовив: „Дуже добре! Там люде просто показалися. Кожному перепадає ціла купа присмак, і так вони до шерсті прилипають, що віддирати треба.“

І після довго ті пси згадували між собою та все хвалилися, яке то смашне було все на весіллі: і юшечка з петрушкою, і порося з хрінном, і солодкий каравай з шишками, і як то гарно пахтіло печене м'ясо.

Сміливий музика.

ув колись то один веселий музика, котрий вмів дуже добре грати на флейті. Він їздив по всьому світу, грав на флейті в різних селах та містах і тим заробляв собі на прожиток. Якось одного вечора зайшов він на хутір і заночував там, бо не можна було добратися до сусіднього села через нічну добу. Орендатор, котрий жив в тім хуторі, прийняв його дуже приязно і запрохав сідати з ним вечеряти, то музика в подяку після їжи зіграв йому кілька гарних пісень. Як уже багатенько програв він своїх арій, то підійшов до вікна та й став дивитися на околиці і тоді помітив зовсім недалечко від хутора при місячному сяйві старовинний замок. Замок був без догляду, і половина його веж та флігелів лежала руйновищем. „Що то за старовинний замок?

— спитав музика орендатора: і кому він належить?“ Орен- датор розказав музиці, що колись-то, багато-багато літ на- зад, жив там один граф, був дуже багатий, а проте неймо- вірно скнарий. Він дуже тис своїх крпаків, зроду нікому й шага не подав милостині і вмер кінець-кінцем, не зоставивши після себе наслідника, бо через скнарість ніколи не женився. На спадщину заявилися якісь далекі родичі й хотіли поко- ристуватися добром покійного скупердія, та не знайшли в усьому замку а ні шеляга ніде. От через таку пригоду люде стали говорити, що граф десь сховав скарб у землі і, мабуть, він там і досі лежить. Багато знаходилося охочих знайти той скарб, завзято ходили його шукати в замок, та ніхто звідтіль не вирвався не то що з грішми, а й з ду- шею не вернулись — всі погинули, кимсь подушені. То вже поліція заборонила зовсім ходити в той замок, а люде, кому не кортять гроші, то обминають замок десятою стежкою... Як почув отаке молодий музика, — а слухав він пана-оренда- тора дуже уважно, — то зараз же признався хазяїнові, що неодмінно хоче піти в той замок, що так його туди вабить, ніби не знати, як там цікаво побувати. „Я, — додав бравий парубок: небоязкий зроду і не знаю, що то за диво — жах.“ Вже як його не умовляв орендатор, як не благав, мало не навколяшки перед ним стаючи, щоб поберіг своє молоде життя та не потикався в той проклятуший замок, — ні, ніщо не помогло: музика стояв на своїому.

Прийшлося орендаторові дати своїому гостю в повода- тарі двох своїх робітників з двома лихтарями, і вони повели парубка до замку. Як дійшли до воріт, то з одним лихта- рем музика пустив додому людей, а другого забрав собі і весело пішов у двір, а потім по драбині в середину замку. Там він увійшов з драбини просто у велику світлицю. З неї йшло багато дверей у різні сусідні кімнати. Парубок відчи- нив якісь з них і зайшов в середину кімнати, сів собі лю- бенько в прабатьківське крісло, поставив на столі біля себе

лихтаря, та й почав вигравати на флейті. Орендатор не міг спати цілісеньку ніч, — так йому було шкода приятного й веселого парубка, — він кілька разів вставав з ліжка й підходив до вікна, визирав і прислухався. І кожного разу, чуючи, як той десь вигравав на флейті, він радів за свого гостя. Аж ось пробило одинадцять годин і флейта ушухла. Орендатор дуже злякався і вже думав, що, мабуть, або нечиста сила, або домовик, котрий жив в тому замку, скрутив шию гарному парубійці, вкоротив йому віку. Та справді було не так: музика перестав грати й одіслав на бік свою флейту не через переляк, а просто зголоднів, бо не так-то добре повечеряв у пана орендатора, і йому тепер схотілося чим небудь покрепити сили. Він став никати по хаті, знайшов на полиці макітерку з пшоном, на столі познаходив всякий посуд, глек з водою, солянку з сіллю й повну пляшку з вином. Не ддяючись парубійка злив пшоно, розіклав у грубці огонь, спарив окропу в горщику, засипав туди пшона й мав собі доброго куліша на вечерю. Як куліш упрівав, музика потрошку потягував винце з пляшки, весело настроївся й пограв трохи на флейті. Коли куліш був готовий, він виклав його в миску, що стояла тут же на столі, й заходився їсти, поки страва була тепла. Зирнувши на годинника, він побачив, що вже дванадцята година. І ось тоді розчинилися двері обома половинками одразу, і в кімнату ввійшло два чоловіка з марами на плечах. На марах стояла труна. Люде спинилися, зняли труну з мар, поставили її біля парубка, а самі зараз же пішли геть, не промовивши ні єдиного слова. Музика ніяк не злякався, навіть не покинув їсти кулешу. Як уже ті пішли, парубок жваво схопився з крісла, підскочив до труни, зняв віко й побачив там у середині старенького дідка, малого й у зморшках з великою сивою бородою й сивим волоссям на голові. Хлопець не злякався, витяг старого з труни і посадовив його біля груби. Як старий трохи нагрівся, видно було, що він ніби оживає. Музика тоді

став годувати старого теплим кулішем і так коло нього пацькав, мов мати коло рідної дитини. Дідок потрошку зовсім очу- няв і промовив парубкові: „Ходім зо мною!“ Сам пішов уперед, а музика взяв зі столу-лихтаря й пішов услід, не відстаючи й на ступінь. Вони йшли коридорами, а далі по крутій розваляній драбині спу- стилися вниз і наприкінці прийшли в яки- йсь глибокий сумний запліснявілий склеп.

Там долі лежала велика купа червінців. Дідок, пока- завши на купу, звелів парубкові: „Оцю купу грошей роз- діли на дві рівних частини, і щоб все було поділено, щоб нічого не було лишку, бо інак я тебе задушю!“

Парубок весело засміявся і не гаючись почав рахубу тих грошей, розкладаючи всю купу на дві рівних частини. Він роста- шувався на великому столі й став класти червінець за червінцем то туди, то сюди, і кінець-кінцем... зостався один шаг зайвий!...

Музика довго не вагався й не морочив собі тим голови, а витяг ножа, поклав його гостряком на шага, взяв того молотка, що лежав на столі, такнув добре по ножу й розрубав шага на дві рівних половинки. Як шаг був розтятий, то одну половину його він кинув до однієї купи, а другу — до другої. Старий дідок аж підскочив з радощів і весело промовив: „Спасенна твоя душа, парубче! От спасибі тобі: ти ж мене визволив! Уже цілу сотню літ я мушу отут сте- ретти свій скарб, що наскладав за життя через свою нанажер- ливу скнарість. На мене накладена була така кара, що доки не знайдеться така людина, котра зуміє розділити ці гроші на дві рівних половини, доти я мушу мучитись і поневі- рятись отут, коло цього льоху. Ще нікому досі не щастило, і я мусів усіх подушити своїма руками. То ото-ж одну купу грошей ти забереш собі, а другу роздаси бідним та вбогим людям на спомин моєї грішної душі. Чоловіче божий, ти

мене визволив! Бувай здоров!“ За цим словом химерний дідок зник не знати де. А парубок після того пішов в льоху, піднявся по драбині вгору, вернувся в свою кімнату й знову почав вигравати на флейті веселих пісень.

Орендатор дуже зрадів, як почув ту гру, й ранком, як тільки на світ благословилося, сам швиденько побіг до замку, бо в день безпечно міг туди ходити кожен. Там він мало не пригорнув парубка до свого серця, — так, бачте, радів. А музика розповів йому, яка то була з ним пригода

в ночі, спустився знову в льох, позабірав все золото й зробив все так, як велів йому дідок, то-б-то половину скарбу роздарував бідним та вбогим людям. Потім він звелів зовсім розібрати те руйновище замкове, а в короткому часі збудував на тому самому місці новий замок і жив там, як багата й щаслива людина.

Семеро гайворонів.

Хто того не знає, що в лісі трапляється багато всякого дива? Ото-ж не дивуйтеся, що одна молодиця знайшла там якось аж сімох хлопчиків одразу. І всі вони, їм нівроку, жили й росли, мов гриби. Ще через кілька літ знайшла та сама молодиця дівчинку собі. Чоловік її був дуже працювитий та додільний робітник, люде його

залюбки приймали на роботу, і йому було з чого годувати свою величеньку сімейку: жили, сказати, зовсім добре. Та тільки-ж прилучилася біда: вмер той чоловік дуже рано, як раз у літні свої роки. От тоді важко прийшлося вдові, опали її злидні, бо вже не могла вона заробити стільки, щоб прогодувати та вдягти усіх вісьмох дітей. А тут, як наче на лихо, хлопці як більшали, то всього їм давай більше, поробилися невігласами, стали неслухняними, просто біда якими. Бідна удова ледве-ледве могла зносити, і раз-у-раз було пробує всовістити хлопців, присилувати їх не робити на наругу. Вона-ж хотіла довести дітей до розуму, зробити з них путящих людей, вже й прозьбою й грозьбою захожувалася коло них, та ніщо ніяк не допомагало: хлопці як були розбішаками, то так і зоставалися ледащами. То вже як одного дня увірвався у вдови терпець до краю, вона й промовила: „Горе мені з вами, невігласами! А бодай ви стали гайворонням, та позалітали безвісти від мене, щоб я вас не бачила до віку!..“ І тільки то те вона промовила, як усі хлопці враз поперекидалися гайворонами, зашуміли крилами перед очима переляканої матері та сестрички, шугнули через віконечко на двір і дець зникли без сліду.

Тепер zostалися мати з дочкою самі вдвох. Жили вони тихо й щасливо, бо заробляли більш, чим їм обом треба було. Доня у вдови вдалася славна дівчина: слухняна, покірлива, працювита, а до того-ж іще на вроду люба та прегарна. Так минуло кілька літ. І матері, і доні стали згадуватися раз-у-раз сім братиків, обом бозна як хотілося їх побачити, і вони часто-густо розмовляли між собою про них і плакали: „— Що, як би вернулися хлопчики додому, та як би були з них гарні люде, то жили-б ми, заробляючи за роботу добру кешійчину, он-як добре та як би втішалися, дивлячись один на другого.“ З кожним днем у сестрички бажання побачити братиків зростало чим дужч і стало кінець-

кінцем непереможним, так що вона одного разу так сказала матері: „Мамочко люба! Пусти мене з дому, нехай я піду розшукаю братиків. Я їх умовлю, щоб вони покинули свої пагані звичаї, і вони будуть шанувати й доглядати твою старість.“ Мати на те відповіла: „Моя дитино! Ти — добра дочка, я не хочу тебе спиняти й одмовляти: йди й зроби гарне діло. Іди собі, мое серденько, в далекі світа й нехай

тобі щастить на все добре!“ Після того дала їй маленьке золоте колечко, котре доня посила, як ще була малою дитиною, тоді, як брати поперекидалися в гайворонів.

Дівчина зараз же надягла те колечко на рученьку і пішла далеко-далеко, де ліс синів та хмари гори пеленою крили. І ніде вона не натрапляла на слід хлопців. Аж ось надійшла вона до однієї дуже високої гори. А на тій горі, на самій маківці, стояла маненька хатинка. Сестричка сіла внизу, щоб відпочити, і стала придивлятися до тієї хатинки.

Вона їй здалася наче схожою на пташине кубельце, бо з надвору було таке сіре, ніби зліплене з камінчиків та болота, і наче нагадувало разом з тим людську оселю. То вона й подумала: „Чи не живуть там в тій хатинці мої братіки рідненькі?“ А як згодом побачила вона, як з віконечок вилетіло сім чорних гайворонів, то вже тоді їй надія знайти там братів дуже зросла. Жвавенько вона схопилася з міста й заходилася підніматися на гору. Коли-ж, лишенько! Стежка на ту гору була викладена якимись дивовижними блискучими та склизькими камінчиками. Тільки ото вона підійде на кілька ступнів вгору, так зараз же посклизнеться та й зсунеться вниз, а то й упаде додолу. Так те дівчину засмутило, що їй не сказати, і вона вже не знала, як то їй здряпатися на ту певблагану гору. Тоді вона глянула вгору, побачила дику качку й подумала: „Як би то було добре, коли-б мені її крила!“ Та й стала прохати: „Качечко-голубочко! Позич мені на часинку твої крилятка! — „З дорогою душею!“ — відповіла качка й дала. Тоді дівчина пришила собі до плечей ті крилятка, спробувала ними пометіти і... дивись ти, яке диво: знялася собі легенько й любісенько піднялася вгору. А як крильця втомлювалися, то бігла тоді ніженьками, сковзалася по камінцям трохи, а тоді знову летіла. І так за кілька заходів була вже на самій маківці біля бажаної мети. Крилятка вона вернула качечці, а сама швиденько зайшла в хатинку. Хатка була зовсім маленька. Там в ній стояло семеро малюсеньких столиків, семеро ослопчиків, сім ліжок і навіть сім штук віконечок, а на припічку стояло сім горщиків та мисочок, в котрих лежали печені пташки та спряжені яечка малих пташок.

Люба сестричка дуже знемоглася за далеку дорогу і дуже раділа, що тепер могтимо гаразд відпочити. Однак і їсти їй вельми хотилося. То вона взяла з кожного горщика й з кожної мисочки потрошку й тим покріпила сили, тоді

трошки полежала на кожному ліжку і, не счувшися, на останньому, як лягла, так і заснула, аж поки не прилетіли додому всі семеро гайворонів. Вони повлітали в кімнатку через сім віконечок, взяли з припічка свої горщики та мисочки й хотіли вечеряти, коли-ж помітили, що вже з того посуду хтось їв. Потім вони хотіли лягати спати і побачили, що хтось уже лежав у їхніх ліжках, а один братік счинив івалт: „Гляньте, тут на моєму ліжку спить якась дівчина!“ Всі гайворони швиденько позліталися до нього й побачили собі на вдивовижу, що таки справді в одному ліжку відпочиває якась панночка. То вони стали між собою радитись та міркувати. А один з них і каже: „А може-ж то, братіки, наша сестричка!“ То тоді всі загомоніли: „Ну так і є: це наша сестричка, це вона! Таке волоссячко, як у неї, такий роток, як у неї, і таке саме колечко вона тоді носила, тільки на великому пальчику, а зараз має його на самому маленькому!“ І вони дуже раділи і всі цілували свою сестричку. А дівчина так крішко спала, що навіть і не поворухнулася.

Вже геть-геть після того росплющила вона свої славні оченятка і побачила всіх сімох чорних гайворонів навколо себе на ліжку. То вона промовила: „Мої любі братіки, поздоров вас Боже! Слава Богу, що я вас таки знайшла. Мені довелося велику й важку подорож зробити, покиль я до вас добралася. Я хочу вернути вас додому, зняти з вас материн прокльон, як що ви вже стали в доброму розумі, коли ви стали додільними й слухняними і не будете більше зневажати вашу добру пеньку, будете разом з нами щільно працювати, будете шанувати й доглядати вашу стареньку матір.“ Як сестричка так говорила, то всі гайворони гірко

заплакали, кажучи: „О, люба сестричко! Ми будемо гарними й слухняними, ми ніколи не будемо дратувати й зневажати матір. Боже, скільки то ми зазнали лиха, живучи гайворонами! Попереду, як у нас ще не була збудована ця хатинка, ми натерпілись великої нужди, мерли з голоду, гинули з холоду, падали від втоми. Потім до нас прийшло каяття й мордувало нас день і ніч, бо ми мусіли їсти трупи засуджених шибенників і мусіли раз-у-раз згадувати, який страшний кінець дожидає великих грішників.“

Сестричка дуже раділа, аж плакала з утіхи, що її братіки покаялися й навернулися на добре. „О, — скрикнула вона: тепер все буде гаразд! Як ми вернемося додому та як мати почує, що ви вже стали путящими й совісними дітьми, то вона вам щиро простить, тоді ви знову зробитеся людьми.“

Як тепер стали гайворони лагодитися в дорогу, то принесли сестричці маленьку дерев'яну скриньку й сказали, відчиняючи віко: „Люба сестричко! Візьми собі всі оці, що тут лежать, дорогоцінні камінчики та гарні золоті перстні, котрі ми, літаючи по світах, потроху познаходили. Візьми їх собі в запасочку й віднеси додому, то вони нас, як будемо ми людьми, зроблять багатими. Як гайворони, то ми їх збирали тільки через те, що нам подобається, коли щось блищить.“

Сестричка так і зробила, як казали їй братіки, й дуже втішалася, дивлячись на гарні коштовні оздоби. На повороті додому гайворони на перемінку несли сестричку на своїх крилах, аж покиль не прибули до самої хатинки. Там вони всі злетілися на віконечко, благали матір подарувати їм їхню велику провину й присягалися, що будуть до віку слухняними й гарними дітьми. А як ще стала за них прохати та благати сестричка, то мати зовсім розм'якла душею й серцем і простила всіх своїх сімох синів. І тільки вона подарувала їм провину, як відразу вони всі перекинулися

в сімох гарних струнких парубків, котрі були один краще й показнійше другого. Дякуючи, вони пригортали й цілували свою добру матір і любу сестричку. А швидко після того всі подружилися й мали гарних молодих жінок; далі збудували собі великий та хороший будинок, бо, продавши свої дорогоцінності, вторгували за них дуже значну суму грошей. І в цьому великому будинкові одгуляли перш за все велике семеристе весілля.

Потім і сестричка одружилася з гарним бравим парубком, то братіки і її вблагали, щоб вона зі своїм чоловіком жила з усіма ними разом в тому будинку.

А вже що догожали старій матері, то й сказати не можна! Вона жила з ними, втішалася, дивлячись на лад та мир у сім'ях, і дожила до глибоких літ доглянута й ушанована дітьми.

Чоловік без серця.

Семеро братів та zostалися рано сиротами, і не було у них сестрички, то все, що треба було дома робити по господарству, — чи піч топити, чи обід варити, чи сорочки прати, — все вони самі мусіли собі зробити. От вони якось порадилися між собою гарненько й надумали поженитися. А як поблизу, де вони жили, не було зовсім дівчат, то найстарший сказав: „Ходім, браття, на чужину, розшукаємо там собі молодих. А найменчий з нас нехай дома сидить, доглядає хазяйства; за те ми йому приведемо з собою славу любу дівчиноньку. Найменчий був тим вдоволенний, а шестеро жваво та весело зібралися й подалися собі в далеку

дорогу. Проходячи лісом, йшли вони поуз невеличкої хатинки. Вона стояла зовсім самотньою серед гущавини, а біля порога тієї хибарочки стояв старий-престарий дідусь. Він гукнув на братів і спитав: „А гов, молоді хлоп'ята! А куди це ви так хутенько поспішаєте?“ — „Та хочемо, дідусю, знайти собі кожному по гарній дівчині, щоб одружитися, а ще-ж і своєму найменшому братові думка привести молоду,“ — відповіли брати. „Ай, мої хороші! — промовив далі старий: а я-ж тут живу однісенською душею, мов сирота, то приведіть і мені теж молоду невісту, та щоб була і гарна на вроду й славної вдачі!“ Брати нічого йому не сказали, пішли далі, а між собою говорили: „Чи бач! Отаке старе луб'я, сивий, як голуб, а закортіло молодої! Що-ж він з нею робитиме?“...

Незабаром після того прийшли брати в одне гарне місце, там зустріли сім сестричок чокурних та молодих, що вже кращих і бажати важко, взяли їх собі, як наречених, а найменчу засватали за того брата, котрий був дома. Як же-нихання скінчилося, так зараз же всі рушили додому через той самий ліс, котрим вони вперше йшли. Коли брати наблизились до самотньої хатинки, то побачили, що той дідок, котрий в ній жив, уже стояв на порозі, ніби їх дожидав. А як порівнялися з ним, то він гукнув: „Ей, хлоп'ята браві! Оце спасибі вам, що привели мені молоду, таку чокурну та любу!“ — „Ні, — відповіли йому брати: це не для тебе дівчина, а для нашого брата, котрий zostався дома, котрому ми її обіщали й котрому висватали!“

„Оя-як?!... промовив дідок: засватали вже? Еге, підждіть же, коли так. Ось я вас добре пошаную, таких сватів!“ Та взяв білу палицю, пробубовів якісь чарівні слова, доторкнувся до кожного брата й сестри, крім найменчої... і всі вони лягли на дорозі сірим каменем. А найменчу сестричку дідок повів до себе в хатинку і там звелів їй доглядати й прибірати все його господарство. Дівчина слу-

халася, робила діло залюбки, годила старому, та тільки все йому говорила, ніби боїться, що він скоро вмере і покине її сиротиною в глухому страшному лісі, де вона опиниться, як і він досі був, — одна однісенькою. Старий їй на те відповів: „Не лякайся, не бійся й не сподівайся, що я скоро вмеру. Бачиш, я не маю в грудях серця зовсім! А як би-б і вмер, то візьмеш тоді за дверима оту білу чарівну палицю, доторкнешся нею до сірого каміння, що лежить онде на стежці, та й визволиш всіх своїх сестер і їхніх женихів: вони всі оживуть, і тоді ти матимеш велике товариство, буде з тебе!“

„А де-ж то ділося твоє серце, як його немає в грудях?“ — спитала молода дівчина. „Тобі кортить усе знати? — спитав старий: ну, як тобі так хочеться зчати, то воно онде в тій подушці, що лежить на ліжку!“

То дівчина нарвала багато квіток, наробила букетів, нашла в них вінків і закрасила квітами все ліжко, щоб серце старого мало втіху. Старий посміявся з того й промовив: „Моя люба дитино! То я тільки так пошуткував. А справді моє серце знаходиться... знаходиться...“ — „Ну, то де-ж воно, те дивне твоє серце, любий таточку?“ — „... Воно сховане в одвірках оцих дверей!“

То молода наречена другого дня, як старий пішов з дому по своїх справах, гарненько причопурила двері, настромляла в одвірки розмаїтого шір'я, натикала квіток та клечання, а посеред дверей повісила великий вінок. Старий, як вернувся додому, то спитав її, на віщо то вона так зробила. А вона любенько відповіла: „То я так зробила, щоб тво-

йому серцеві було втішно!“ Старий знову засміявся й промовив: „Моя люба квіточко! Десь інде знаходиться мое серце, а не в цих дверях.“ То дівчина дуже засмутилася й сказала: „Ох, таточку! Ти маєш серце і можеш вмерти, і тоді я зостануся тут у лісі одна однісенькою на самоті.“ То старий ще раз сказав їй те, що вже два рази говорив, а вона все-ж таки наполягала, щоб дідок признався, де-ж таки, справді, сховане його серце. І так настирливо допитувалась, що старий не втерпів і признався: „Далеко-далеко одвідціль, серед густого лісу, в глушині, куди ніхто з людей не заходить, в стародавн церква, котра стоїть замкнена товстими залізними дверима й оточена широким рівчаком з водою, і куди нема ні єдиного переходу: ні місточка, ні кладочки. І в тій церкві під самим кумполем літає пташка, котра не п'є, не їсть і не вмірає, і ніхто не може її вшіймати. І доки вона живе, доти житиму й я, бо в тій пташці мое серце.“

Тоді дівчинонька ніби дуже журилася, що не може зробити ніякої втіхи серцеві старого. А сама нудьгувала день-у-день, бо була самотньою зранку до вечора, а старий тим часом швендяв десь по своїх справах.

І ось якось прибився до її хатинки молодий бравий юнак. Він привітався до дівчини, бо вона йому сподобалася. Як підійшов парубок близенько, то дівчина, котрій юнак теж припав до думки, стала розпитувати, звідкіль він, куди йде, й якій справі. — „Ох, серденько, — зітхнув подорожній: не поталанило мені дуже: Мав я шістьох братів-соколів; ото пішли вони з дому, щоб знайти собі невіст і мені обіщалися одну привести додому. Та як пішли, то й досі не вертаються. То я оце покинув хату й хазяйство й іду їх шукати по світах.“

„Ой, любий парубче, — скрикнула дівчина: то нема чого тобі далеко йти! Ось сідай, виши чарочку оковитої та поцолуднуй, а я тобі все чисто розкажу, яка тут їм пригодонька лучилася.“ Дала хлопцеві пити й їсти і розказала йому, як його брати приходили в її рідне місто; як висва-

тали за себе всіх її сестер, а її саму — за найменшого брата, котрий зостався дома; як вони всі верталися гуртом, — шість женихів та сім певіст, бо вона була найменована його, свого теперішнього гостя, нареченою; як на дорозі їх перестрів старий дідок і поперекидав всіх в сіре дике каміння, котре онде лежить на дорозі. Все чисто розказала дівчина парубкові і так вбивалась та плакала, що й не сказати. А далі розповіла йому ще й про те, що в її старого нема серця в грудях, а що воно десь далеко-далеко в одній давній кам'яній церкві, в грудях безсмертної пташки. На все це оповідання жених сказав: „Ну, то я піду в світа, пошукаю ту пташку, і як мені в тому Бог допоможе, то може знайду.“ „От би добре було, як би ти її знайшов та убив, бо тим ти визволиш всіх своїх братів і моїх сестричок і зробиш їх знову людьми.“ — Потім вона приховала свого молодого, бо вже вечоріло. А другого ранку, як старий знову кудись повіявся з дому, вона напакувала парубкові цілий клунок істивного й вишивки, побажала йому щастя й Божого благословення в розпочатому ділі й вирядила в дорогу.

Як парубок пройшов добрий шматок дороги, йому здалося, що вже час поснідати. Він роспакував свій клунок і так зрадів тому, що там було напаковано, що голосно гукнув, аж луна пішла лісом: „А гов! Отопер ми пороскушимо! А ну, хто хоче до гурту — призволься до мене гостем!“

Коли зараз же за плечима юнака почулося: „Му... у!“ А як він обернувся, то побачив здоровенного сірого бугая, котрий сказав йому: „Ти гукав до себе, то може я буду твоїм гостем!“ „А вже-ж, — закликав парубок: лягай ось тут, то ми вдвох любенько попоїмо!“ Бугай простягся на травиці біля парубка, снідав із ним разом, аж язиком губи собі облизував, бо так йому та їжа до смаку припала, а як наївся до схочу, то промовив: „Велика тобі дяка за хліб-сінь, а як буде тобі колись потреба, то гукни мене, свого

гостя, собі в допомогу; гукни в думці: того доволі, щоб я прийшов до тебе допомогти в біді." Потім піднявся на ноги, пішов у кущі й зник з очу. Парубок поскладав їжу знову в клунок, звалив його на плечі й почимчикував далі. А як підбилося сонечко добре вгору й стала хлопцева тінь зовсім куцою, як нагадав йому шлунок, що вже обідня пора, то він, пройшовши добрий десяток верст, сів на травичці в холодочку, розгорнув свого подорожнього мішка, повиймав звідтіль їстівне й питво й гукнув: „Шабаш! Час пополуднувати! Призвеляйся до кумпанії, хто хоче зо мною пообідати!" Тоді страшенно залопотіло й захрущало в кущах, і звідтіль вибіг великий вкластий дикий кабан. Він зарохкав — рох, рох, рох, — і сказав: „Сюди наче кликали на обід, чи що? Я не знаю, може то ти кликав, то чи не можна мені до кумпанії?"

„А як-же! Ось лягай ближче до їжи та наполягай на те, що тут є в торбині!" — промовив парубок. І вони попоїли добре вдвох, і обом обід прищав до смаку. По обіді кабан встав і сказав: „Дякую. Як тобі треба буде моєї помочі, то гукни кабана!" І після того подався в кущі, теліпаючи довгими вухами. Парубок ще пройшов кілька верст і вже далеченько зайшов у гліб лісу. Як стало смеркати, парубок зголоднів і подумав: „Ще маю де-що в запасі. Чи не повечеряти? Мені здається, що вже час." І розіслав знову свою скатертину, розіслав на ній їжу та що було з питва й вигукнув: „Хто має охоту зо мною повечеряти — заявляйся. Не можна ще сказати, щоб тут не було нічого!" Тоді зашуміло крилами над ним, і стало темно від тіні, ніби від хмари, і до хлопця став спускати з неба великий птах гриф, котрий промовив: „Я чув, як сюди гукали на вечерю. Чи не перепаде й мені тут чого з твоєї ласки?"

— „А чому-ж ні? Спускайся, бери, що тобі до вигоди. Що маю — милости прохаю, гостюй!" — відгукнувся юнак. Гриф спустився додолу, їв до повного вдоволення,

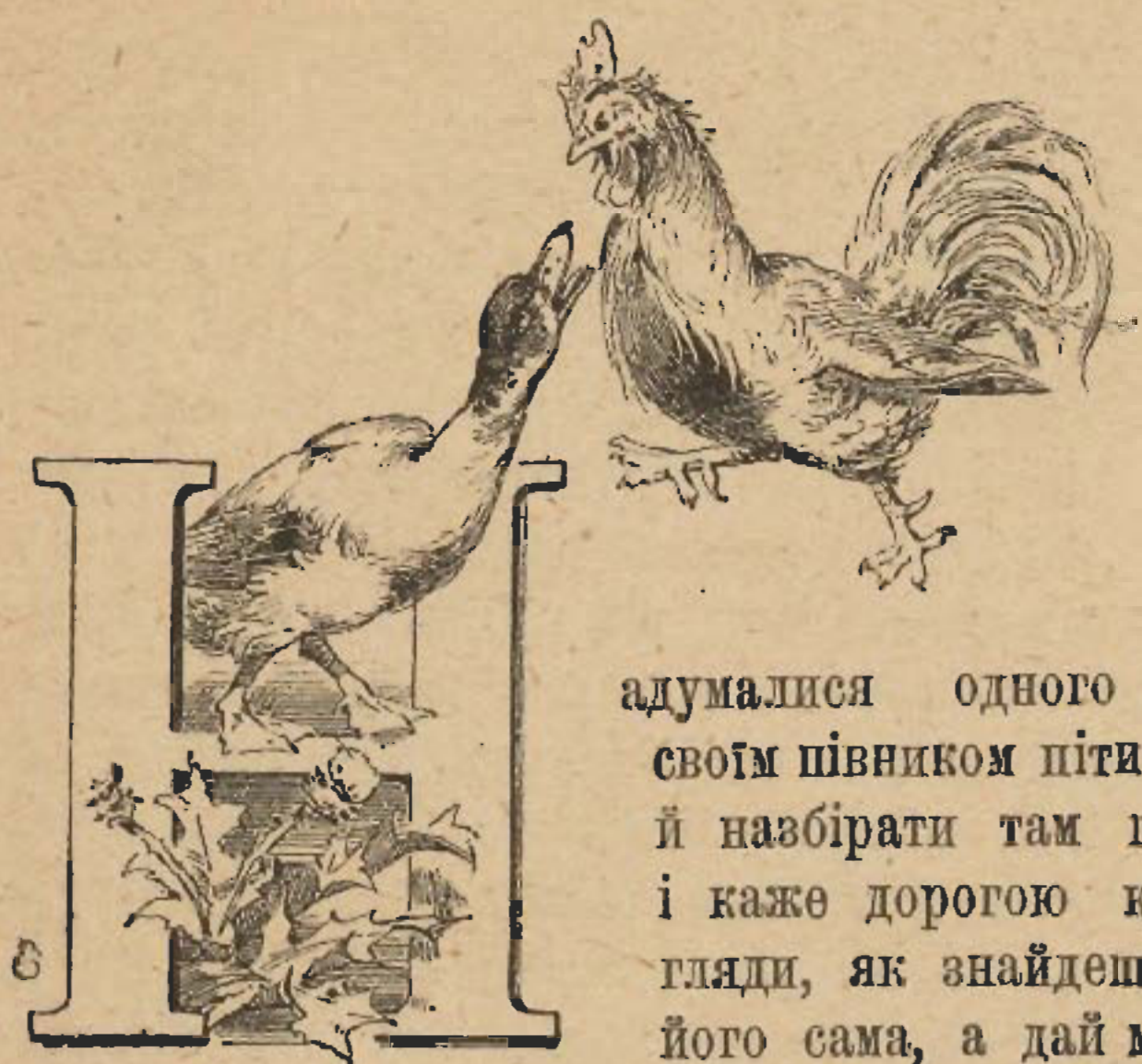
а потім, дякуючи, промовив: „Як треба буде тобі, то гукни!“ — знявся й полетів під хмари. „Овва, — подумав парубок: цей гість дуже швидкий! А він би міг мені показати стежку до старої церкви, бо сам я, мабуть, не знайду її до віку.“ Склався, спакувався й хотів перед сном ще трохи верст упорати. Як одійшов він зовсім небагато — гонів зо два. — то побачив несподіванно перед собою в гущавині церкву. За яку пару хвилин парубок був уже біля неї. Властиво опинився він біля широкого, залитого вщерть водою рівчака, котрий оточував з усіх боків ту церкву. Мосту або кладочки ніде не було знати. Юнак напсував собі затишний закуточок біля рівчаку, налагодив собі ліжко з трави і, як був дуже притомлений далекою ходнею, то ліг і враз крішко заснув. Ранком, як хотілося йому перейти через рівчак, він подумав про себе: „Дивись, колиб тут був бугай і добре йому схотілося-б пити, то він би за одним заходом висмоктав всю цю воду, а тоді я пройшов би по сухому до церкви.“ Тільки то він кінчив у думці таке своє бажання, як уже мов з-під землі уродився бугай і вже почав дудлити воду з рівчака. Отак незабаром опинився парубок біля залізних дверей церкви. Вона була добре збудована: товсті кам'яні мури, залізом куті двері, заґратовані віконця. То парубок, подивившись на все те, подумав: „Де-б то достати лома, або-що! Тут, мабуть, швидче дав би раду дикий кабан, ніж я.“ І дивись ти: зараз те прібіг з лісу кабан-иклан, кинувся на мури, почав під ними гребти та рити, заходився цеглу иклами довбати та крутити, мов свердлом, і потроху та помалу роздовбав так стіну, що вже можна було витягати цеглу. А згодом, то проробив таку діру, що вже й улізти в середину людині можна було. Тоді проскочив юнак в церкву й побачив там пташку, котра крутилася вгорі під кумполом.

Однак піймати її він не міг. То й промовив: „Що, як би тут та був гриф, він би її відразу схопив.“ Аж тут де не взявся гриф, схопив тую пташку з дідовим серцем і любовенько передав її до рук парубка, а сам вилетів і десь високо звик.

Маючи таку гарну здобич, поспішив юнак назад до своєї молодої, там розповів їй все, що йому прилучалося в дорозі й показав пташку. Дівчина його нагодувала й напоїла, звелила сховатися під ліжком старого разом зі здобутою пташкою, щоб старий нікого не побачив. Як вернувся дідок додому, то щось стогнав і нарікав, ніби нездужає. Казав, що, мабуть, чи не вшіймали пташки з його серцем. Це почув жених, лежачи під ліжком і подумав: „Хоч мені старий дідуган не зробив нічого влого, отже він зачарував і поробив камінням моїх братів та їх наречених, а крім того взяв собі мою молоду в неволю, а це не малий злочин“, — і здушив в руці пташку. Тоді старий застогнав і заквоктав: „Ой, горенько! Мене щось стисло за серце! Ой, лишенько! Мене смерть душить. Дитино моя люба, я вміраю!...“ І він упав з ослона додолу безпритомним. І попереду, чим побачив парубка на очі, сконав, бо хлопець тим часом зовсім задушив пташку, то те саме сталося і з старим чарівником. Тоді парубок виліз з-під ліжка, взяв у своєї молодої білу палицю й доторкнувся нею, як навчав старий, до кожного каміня. І диво: всі дванадцять камінюк відразу поперевертались в шістьох братів і шістьох сестер. Яка то була всім їм втіха та радість, як вони обнімали й цілували один одного! Дідок був мертвий. Його всі так тут і покинули, бо вже ніякі зілля й чари йому не могли дати помочі. А самі вернулися разом додому, одгуляли гуртом гучне семеристе весілля й щасливо жили спільно довгі літа.

Про ку- ріпку та півника.

адумалися одного дня куріпка зі своїм півником піти на горіхову гору й набірати там горішків. Півник і каже дорогою куріпочці: „Ти-ж гляди, як знайдеш горішок, не їж його сама, а дай мені половинку, бо інак він тобі в горлянці колом стане.“ А куріпка не послухалася, знайшла горішок і ввесь сама проковтнула. От зернятко й стало в неї упоперек горла, здушило її так, що й дихати не можна. Куріпка дуже перелякалася й крикнула: „Півнику! Півнику! Принеси мені швиденько ковток водички, бо інак я задушусь!“ Півник мерщій побіг до криниці й промовив: „Криничко, криничко! Дай мені трошки водички, щоб я дав ковточок своїй куріпочці. Вона бідна лежить онде на горіховій горі й задихається, от-от сконає!“ — „Попереду сходи до зарученої дівчини та принеси мені вінок з квіток!“ Тоді побіг півник до зарученої дівчини й став її благати: „Дівчино, дівчино! Дай мені вінок з квіток, щоб я дав його криничці. А криничка мені дасть за те водички, а я дам водичку своїй куріпочці, що онде на горіховій горі задушена конає.“ Коли-ж заручена дівчина сказала: „Попереду збігай до шевця та принеси мені мої черевички.“ А як прийшов півник до шевчика, то той йому сказав: „Попереду піди до свині та принеси смальцю!“

А свиня сказала: „Попереду йди до корови та принеси мені молока!“ А корова сказала: „Попереду піди на степ та принеси мені трави!“ Як пішов півник на степ, щоб попрохати травки, то степ був приятний, дав йому багато й трави й квіток. Півник дав все це швиденько корові, а та дала йому молока. За молоко він виміняв смалець, за смалець дав швець шкури й духом зробив черевички, а за черевички заручена дівчина охоче сплела з квіток великій вінок. Як спустив той вінок півник в криничку, то криничка відразу забила джерелом води й наточила в той питунчик, що півник мав при собі, прозорої й холодної водиченьки. Як можна швидче кинувся півник назад на горіхову гору до своєї куріпочки. Та як він до неї прийшов, то та бідолаха вже задушилась. Тоді горопаха півник кукурікнув від туги та болю так голосисто та жалісно, що всі звіри почули й позбігалися з цілої округи до нього, і всі плакали та тужили за славною курічкою. Шість мишок

зладнали возочка на колещатках, поклали на нього мертву куріпку, запряглися й потягли возка з гори вниз. Як отак вони всі, і півник, і мертва куріпка, і миші, і возок, посувалися шляхом, перестріла їх лисичка й спитала: „Що ти хочеш робити, півнику?“ — „Хочу поховати свою куріпку-небіжку!“ — „Те я тобі зроблю, дурню, сама!“ — промовила лисичка, злопала всю курку з м'ясом і кістками, бо та ще була трохи навіть тепла, і в той спосіб поховала небіжку в своєму череві. Півник дуже засмутився й крикнув: „То й я не хочу жити, а хочу вмерти, щоб бути разом з моєю любою курічкою!“ — „Так і буде!“ — сказала лисиця, задавила й злопала ще й півня, так що він просто пішов до

курішки. Тоді стали голосити миші за півником, а лисиця рішила, що їм не слід жити. То взяла та й перекинула возка. Миші були всі запряжені і не могли втікти. От візок як перекинувся через передню вісь, так і подушив усіх чотирьох мишок. Тоді прилетіла пташка сіла на липову гілочку й защебетала: „Лисиця повбивала мишок! Лисиця повбивала мишок!“

Старий чарівник та його діти.

Один старий чарівник, дуже шкодливий та лихий, заграбував двох гарнесеньких діточок — хлопчика й дівчинку, котрих він посадовив у свою печерю й звідтіль нікуди не випускав. Його печеря була серед лісу в глушині; в ній він ховав чорну книгу, по котрій вичитував і робив свої заговори й закльони, коли хотів вдіяти якісь чари.

Ту чорну книжку старий дуже добре ховав від усіх, щоб ніхто її не бачив, однак меткий хлопчик якось придивився до старого й вистежив схову, де лежала та книга. Як він те вже знав, то став нищечком, кожного разу, як не було в печері старого чарівника, брати ту книгу та читати й навчатися по ній всяким намовлянням та примовкам. За кроткий час він уже вмів дуже добре робити всякі дивні чарівництва.

Старий був до дітей дуже лихий, гнітив їх і дозволяв виходити з печері дуже рідко. Діти, звичайно, журилися за рідною оселею й все марили, як би то їм втікти з цієї важкої неволі.

Одного дня, як чарівник чогось нагло покинув печерю й подався геть, хлопчик сказав своїй сестричці: „Отепер, сестронько, слухний час! Зла личина десь далеко, і ми мо-

жемо легко втікти звідціль!" Так обое й зробили, вібрались і побігли, втікаючи увесь день від тієї печері.

Як вернувся чарівник додому і не знайшов там дітей, то зараз же розгорнув чорну книжку й вичи-

тав з неї, куди саме, в якому напрямі повтікали діти. Прочитавши, він не ддяючись зібрався в дорогу і за недовгий час став їх наздоганяти. Вже діти чули позад себе, як він гарчав та сичав, як лаявся й гнівався на них, і сестричка з жаху й переляку сврикнула: „Ой, братіку, любий: ми загинули! Зла личина ось-ось наздожене нас!" Тоді хлопчик заходився чарувати, як навчився з чорної дідової книги. Він промовив закльон та якесь примовдяння й перекинувся сам у великий став, а сестричка зробилася золотою рибкою, котра там у воді весело хлюпосталася, граючись на сонечку.

Як надбіг чарівник до ставка, то відразу побачив, що то таке є, і як перехитрували його діти. Він дуже гнівався й вигукував всяку лайку, а далі промовив собі в бороду: „Гаразд! Ось я ж вас обох вшймаю!" Вернувся, з усіх сил біжучи, додому до своєї печері і взяв звідтіль волок, щоб ним упіймати золоту рибку. Та поки він ходив, чи бігав до дому, хлопець тим часом з ставка перекинувся знову в людину і те саме зробив зі своєю сестричкою. Обое гарненько приховалися, переспали й відпочили вночі, а на ранок побігли далі й тікали цілий день.

Коли недобрий ворожбит прилетів зі своїм волоком до ставка, то нікого вже там не знайшов, крім широкого зеленого поля та болотяних кушіїв. Жаб там було доволі, а

рибки ніякої. Ох як же він тоді разлютився та казився, а далі кинув додолу волюка, а сам подався по сліду за дітьми. Дорогу він легко вгадував, бо в нього була в руці чарівна палочка, котра вмiла вгадувати правдиву стежку, де саме бігли діти. Надвечір чарівник уж став наздоганяти втікачів. Вони вже чули за собою його сопіння та хріпіння, й сестричка промовила до братіка: „Ой, братіку любий, ми

загинемо! Он зла личина вже нас наздоганяє й зовсім близько від нас!“

Тоді хлопчик знову проказав якийсь чарівний закльон та примовляння з тих, що їм навчився по чорній ворожбитовій книзі, й став сам церковкою, а сестричка його — гарною мальовничою святою иконою, і стояла на божниці в середині тієї самотньої церкви.

Як надбіг [ворожбит до самої каплички, то добре й відразу помітив, що то таке, і що його діти вже вдруге одурили й перехитрували. Він страшенно бігав навколо цер-

квиці, а в середину не наважувався, бо чарівникам дуже заборонено входити туди. Дід знав, що там його шпарко поб'є гнів Божий на місті.

„Як я тебе не можу вхопити в руки, то спалю вогнем, знищу й розвію попелом по вітру!“ — закричав чарівник і полетів назад до своєї печері за кресалом. Цілісеньку ніч вертався чарівник до печері, бо вона була далеченько, а діти знову з кащлиці й ікони поробились людьми, гарненько приховались і полягали спати. На третій ранок пішли вони далі й були в дорозі цілий день, аж поки ворожбит злітав додому й став знову їх наздоганяти.

Спершу він прожогом кинувся до церквиці, і просто гепнувся носом об кам'яну скелю, котра стояла тепер замість церквиці й котру не міг взяти ніякий вогонь. Ворожбит одскочив від скелі, мов опечений, побіг звідтіль, шукаючи сліду втікачів своїми чарівними намовляннями, знайшов їх стежку й погнався за ними далі. Надвечір став він до них наближатись, і сестричка втретє затремтіла з переляку, бо думала, що вони з братіком погинуть. А хлопчик знову промовив якийсь закльон, котрого він вивчив з чорної книги, і перекинувся в твердий ток. На току молотили люде жито, й одним ніби загубленим зернятком лежала тут на току дівчинка. Та як прибув туди лихий чарівник, то враз побачив, як його дурять втретє. Цього разу він не думав довго, а швидко перекинувся в півня, підбіг до снопа жита, став його розгрібати, щоб клюнути те зернятко, котре було сестричкою. Однак хлопчик швиденько проказав нове якесь примовляння, перекинувся в лисицю, кинувся на півня, і попереду, чим той вправився розгорнути снопа та знайти зачароване зернятко, він уже перекусив йому горлянку й одірвав голову. Там тоді й прийшов тому ворож-

битові кінець, як оцій казочці, а сестричка з братіком тепер уже могли нікого не боячись йти собі далі. Вони щасливо вернулися додому, там їх всі радо зустріли, і вони без пригод мали щасливу долю.

Шажок.

Один чужинець, проходячи по селу, зайшов у сільську хатину й застав всю сім'ю в зборі, — батька, матір і всіх дітей. Вони були зажурені, бо сумували за померлою дитиною, котру поховали кілька тижнів перед тим. То була славна люба дівчинка, і всім її було шкода. Ті люди покликали подорожнього, бо він приходився їм трохи родичем, сідати з ними за стіл та полуднувати разом з усіма. Той перехрестився й сів на лаві за столом, і саме тоді стало бити дванадцять годин. Як пробив останній дванадцятий удар, хатні двері легенько рипнули й сюди увійшла бліда, ніби прозора, дитинка. Вона нікому не вклонилася, не обернулась, не промовила а ні словечка, а престо пішла коливаючись, мов недужа, з хати в кімнату. Ніхто не промовив ні слова; чужинець теж не став говорити, хоч йому чогось стало дуже сумно, аж холод огорнув його плечі.

Всякі справи держали того далекого родича ще день з двоє в тому селі й у тих людей, де він спинився з першого разу. Та краще, як би він там не зоставався, бо й на другий день було те саме: прозора дитина увійшла в хату й коливаючись пройшла просто в кімнатку, наче й не помічаючи людей, котрі були в хаті й сиділи за столом. Те саме було й на третій день. Тоді чужинець не вдержався й спитав: „Скажіть бо мені, люде добрі, що то за дитина, котра, як проб'є дванадцять годин, так увійде в хату й пройде від порогу в кімнату?“

— „Я нічого не знаю про дитину, я її не бачив,“ — промовив на те батько, а мати почала плакати. Тоді чужинець підійшов до дверей кімнати, розчинив їх трохи й зазирнув у середину. Там він побачив дитину. Вона сиділа долі й силкувалася вигребти щось пальцями зі щілини межі дошками підлоги. Копирсала дуже ретельно і все зітхала та скніла: „Ой, лишенько! Деж мій шажок! Де шажок!“ Двери трохи рипнули, дитина вся ніби здригнулася з переляку й не знати де зникла.

Подорожній розказав тим людям, своїм родичам, що він там бачив і змаловав дитинчину постать. Тоді мати плачучи промовила: „Ах, Боже-ж мій, Боже, милосердний! Та це-ж наша дитиночка, тая, що перед чотирма тижнями ми її поховали на кладовищі! І чого-ж то їй нема спокою в домовині?“ То чужий чоловік порадив тим людям, щоб вони позривали дошки підлоги в тому місті, де сиділа дитина. А як те було зроблено, то знайшли під ними нещасного цвілого шажка. Це був той шажок, котрого колись дали дівчинці, щоб вона його кинула в церкві в карнавку. А дівчинка потаїла того шажка, думаючи, що як придбає вона ще й другого, то купить собі за копійку бублика. Та як гралася з тим шажком, то впустила його додому, а він і закотився в щілину між дошками в підлозі. От через те й не було дитині покою в домовині.

Як вийняли того шажка, то мати однесла його до церкви та й вкинула вже сама в церковну карнавку. То вже після того дитина більше не приходила шукати загубленого шажка.

Казка про Йолопову землю.

Ось послухайте, що я хочу розказати вам про дивний чудовий край, в котрий кожному закортило-б поїхати, як би то він знав, де той край знаходиться, і коли-б возили добрі пароплави. Тільки-ж шлях туди довгий і для малих і для ста-

рих, для всіх, кому зимою дуже жарко, а літом дуже холодно. Цей чарівний край зветься Йолоповим раєм; там всі хати вкриті маковиками, стіни складені з пампушок на сметані, двері зроблені з гречаників, а столи з папушників. Сволоки в хатах з ковбас, а крокви й бантини з запеченої свинини. Все, що тут у нас продають за карбованця, там можна купити за шага. Кожна хата там обгорожена лісою, котра має кілки з медових калачів, а замість лози виплетена жареними ковбасами та крушиками. Перелази зроблені з ковбиків, а хвірточки з паляниць. На кілках повішані глечики й макітерки з хріном, сметаною, маслом — що хто любить чи до ковбас, чи до паляниць зісти. Всі криниці з самої горілки, або запканки, спотикача, пива чи меду, солодкого церковного вина й шампанського. Кожен напиток сам рине в рот, аби який йолоп, то-б-то тамошній чоловік, приклав свої вуста до цямрини. Так що ті, хто до горілки та питва мають охоту, то нехай поспішають негайно в Йолопову землю. Там на вербах та на березах ростуть калачі та паляниці свіжі, мов з печі; під деревами біжать молошні річки з сметанними

берегами. В ті річки скочуютьс'я, а то й просто з дерев падають, калачі й пампушки просто в молоко або сметану, і там так розмокають, мов добре пережовані: це для тих, хто любить їсти та лінується жувати. Тут багато всякого дива й добра і для жінок, і для діток, і для робітника, і для наймички! Ей, Гапко! Параско! Хомо, або ти, Паньку! Чи не хочете помандрувати в цей край? Хотіли-б піти на молодий беріг в холодок березок за пампушками та бубликами? Ну, то не забудьте взяти, йшовши, великого ополоника для сметани.

Риба в ріках Йолопової землі плаває зверху і вже готова — спечена чи спряжена, присолена, борошенцем притрушена, олією приправлена. Підпливає до самого берега і не втікає: виймай і їж! Коли-ж инший такий ледачий, що не хоче нахилятись, трудити спини, то-б-то справдішній йолоп, то йому доволі промовити: паць, паць, паць... і риба вискочить з води й сама піде доброму йолопові в руки, так що йому

не треба нахилятись над водою.

По всьому ви самі вже збагнете, що пташва там літає жарена та спряжена: качки, кури, гуски, індики, голуби, рябчики, все, що хочеш, так і гуде в повітрі і лежить просто в роззявлений рот кожному йолопові, котрий лінується переїмати та ловити за ноги присмажену птицю. Поросят там запечених і варених до хрину видимо-невидимо: бігають цілісенький рік на всіх перехрестях, по всіх дворах та вулицях, і в кожного з них в стегні стремлять ніж і веделка,

щоб ними, хто схоче, міг собі одкряяти шматок по виодобі. Голандські сири ростуть там, мов каміння в полі — великі й малі; а замість каміння в Йолоповій землі валяються долі великі пироги з усякою начинкою: або з м'ясом, або з ягідями, чи яблуками. Літом, як падає дощ, то капотить самий чистий солодкий мед; просто можно бігати висолопивши язика, ловити краплі меду й лизати до схочу. Зімою, думаете іде сніг? — чистий пісок-цукор; а як падає град, то з великих цукерок, перемішаних з грецькими горіхами, пряниками, винними ягідями, насінням, ізюмом і всякими иншими солодощами.

В Йолоповій землі коні не гублять кизяків, а кладуть крашанкі, великі й багато: і повні кошики, цілі куни. Так що там можна за шага купити цілу тищу крашанок! А гроші можна просто трусити з дерева, як сливи. Кожен може яке хоче дерево трусити й збирати гроші, звичайно великі, а дрібні покидати на місті.

В тій країні трапляються великі ліси та гаї; в тих гаях росте на кущах та деревах всяка всячина з одежі: сорочки, панчохи, рукавиці, штани, свитки, смушеві шапки, керей всіх колірив — чорні, зелені, червоні (для вільного козацтва), блакитні, жовті. Кому треба нової одежі, той іде собі в гай, збирає в припіл груддя та каміння й збиває собі, яка йому довподоби одежина. В чагарниках росте жіноча одежа з шовку, оксамиту, едвабу, батісту, бежу, барезу, тафти, нанкіну, то-що. Трава на степах з самих стьожок всяких колірив. На реп'яхах там ростуть брошки, ігнуси, добре намисто, золоті ланцюжки, каблучки. На соснах замість шишок висять золоті й срібні годинники, хрестяки на гарних ланцюжках, браслети. На барбарису росте добре намисто — з коралів; на шеншині — перли, на пасльоні — ізумруди. На горосі в великих стрючках ростуть чоботи й черевики, колоші й гамаші; в гарбузах виростають наймоднійші жіночі капелюхи й чоловічі брилі солом'яні, шов-

кові й усякі інші уже разом з стьожками, страусовим пір'ям, з колібрі, квітками, то-що.

Всяких розваг в Йолоповій землі дуже багато, щоб щасливі люде не нудились. Кому тут довго не щастить в грі, той нехай чимчикує до йолопів: там йому поталанить: чи в стрілянні в мету, чи в орлянку, чи, навіть, навкулачки. Тут у нас инший цілий вік стріляє й ніяк не влучить в свою ціль, а там він неодмінно влучить чи

зблизьку, чи здаля: здаля, то ще ліпше! Там не життя, а масниця всім лінгузам, лежобокам, всім, хто любить спати до обід. Хто через лодарство тут убожіє й старців водить, той там чудово житиме без журби й клопоту. За кожную годину сну там платять карбованця, а за кожне позіхання по срібному полтиннику. Хто програє в грі, тому вертають гроші, сиплючи їх просто

в кешеню. Всім п'яницям там дають у шинках горілку й вино дарма, а за кожну вишиту черку оковитої й келех меду, чи пива — дають злот всім: однако чи жінкам, чи чоловікам. Хто ліпше роздрятує когось, або набридне й надозолить иншому, то бере за те обов'язково червінця. Там ніхто нічого не робить дарма, і той, хто бреше, як цуцик, той за кожну брехеньку бере по карбованцю, а ви ж знаєте, що брехати — не ціпом махати!

Хто охоче робить, робить добро й не коїть лиха й шкоди, то всі йолопи ятраться проти такого й кінець-кінцем виганяють з Йолопового раю геть. А хто дурноверхий, нічого не тямить, в кого не стає всіх клепок в голові, того там шанують, мов стовбового дворянина. Хто нічого не вміє, як тільки спати, жерти, пити, стрибати та грати, той признається в іграфи. Тому, котрого після виборів загальним, рівним, безпосереднім і таємним голосуванням признають в державі першим лобурем і ледащом, тому підносять королівську корону, той панує над усім краєм і має велику шану й величезні доходи.

Тепер ви, панове, вже знаєте, що то за край — Йолопова земля і які там дива й звичаї. То як кому хочеться туди поїхати, зробити в той щасливий рай подорож, або-ж і на віки там зостатися жити, а він сам не знає туди стежки, то нехай спитає сліпого. А як ще поговорить про ту саму справу з ним, то й те не буде зайвим: бо й цей останній не наговорить йому брехні, не напутить на неправдивий шлях. Це недоходя-минаючи, де рябі ворота, а новий собака.

Тільки треба пам'ятати, що навколо цілого Йолопового краю насипаний величезний вал, мов китайська стіна, увесь з гречаної каші з вишкварками. Як хто дійде до того валу й схоче переступити державний кордон, то мусить пробити собі стежку наскрізь через кашу, виївши її так, як черв'як

проточує собі хід в яблуці чи груші! І те саме мусять кожен зробити вдруге, коли схоче вернутися з Йолопового раю в свою землю.

Білосніжка.

К олись жила одна королева, у котрої не було зовсім дітей, а їй хотілося хоч однісеньке мати. Раз серед зими сиділа вона коло віконечка, котрого рями були зроблені з дорогоцінного чорного дерева, й в'язала. А на дворі тим часом став падати густий сніг. Задумавшись, королева не счувшись нахромилась на голку й поранила собі пальця. З ранки викотились три краплини крові і впали на білий сніг. А королева знову подумала про дитинку: „Ах, — зітхнула вона: коли-б я мала дитинку таку білу як сніг, таку рожеву як кров і таку чорноволосу й чорноброву, як це дерево рями!“ І незабаром після того уродилася в неї дівчинка, справді, така біла як сніг, така рожева як кров і така чорноброва й чорноволоса, як чорне дорогоцінне дерево. Королева дуже раділа, назвала ту дівчину Білосніжкою і щось швидко після того вмерла.

Через рік після того вдовець-король одружився вдруге, бо не хотів бути самотним. Він взяв собі другу дружину, дуже гарну та струнку, тільки ж недоброї вдачі: гордовиту, зарозумілу. Вона вважала себе кращою на всьому світі. А до того їй було подароване чарівне зеркальце, котре, коли вона ставала перед ним, дивилася в нього на себе й питала:

„Щиру правду мені, зеркальце, скажи,
Хто найкраща на все царство — назови?“

То воно казало:

„Ти, королево, сама краща на все царство.“

А зеркальце ніколи не підлещувалось, а казало щиру правду, як кожне зеркало.

А тим часом Білосніжка, каролевина пачурка, підростала й стала найкращою принцесою, яку можна собі уявити: була багато краща, ніж сама королева. Як було їй сім років, то королева одного разу спитала зеркальце:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи, —
Хто найкраща на все царство — покажи!“

то зеркальце відповідало вже не так, як попереду, а ось як:

„Пані-королево! правда, — гарна ви, та проти вас
Білосніжка краще більш чим в сотні раз.“

То королева, таке почувши, дуже злякалася, так, ніби ніж у серці в неї повернувся. З того часу, як бачила вона де Білосніжку, то в неї серце переверталось в грудях, так вона зненавидила дівчинку. Та заздрість і зненависть в її серці вже не давали королеві відпочинку ні в день, ні в ночі. Тоді вона гукнула до себе одного мисливця-сердюка й сказала: „Одведи цю дівчину, Білосніжку, в ліс, там її вбий і принеси мені, як посвідку того, її легені та печінку.“ Сердюк послухався й одвів дівчинку в глухий ліс. Як вийняв він там свого ножа, щоб проколоти ним безневинне серденько бідної Білосніжки, то вона почала пла-

кати та благати, щоб він не вбивав її, а залишив би живою, бо вона ж безневинна. Сльози та благання безневинної дитини зворушили глибоко серце егереві, й він подумав про себе: „На віщо приймати мені на душу важкий гріх за вбивство безневинної дитини? Ні, нехай вона собі біжить. Дикі звірі скоро її розірвуть на дрібні шматочки і за те відповідатиме перед Страшим Судом королева.“ Як раз тут нагодився молодий олень, то серюк заколов його списом, вийняв з нього легені та печінку й одніс їх лихий королеві. Та забрала тее м'ясо, зварила в солоній воді, ще й на маслі, з'їла його й думала, що тепер вона найкраща на всьому світі.

Тим часом бідна дитинка опинилася в дикому глухому лісі однісенькою душею. Їй було дуже страшно. Вперше вона бігла через дике гостре каміння, по колючих тернах, вперше зустрічала диких звірів. А ті дивились на неї й бігли собі в кущі, не роблячи їй ніякої шкоди. Вона бігла цілий день і прийшла до семи гір. Над вечір побачила царівна серед лісу малюпусеньку хатинку й зайшла в середину, щоб там відпочити. В тій хатинці все було дуже маленьке, і все чистюсеньке та гарнюсеньке. Серед кімнатки стояв столик, застелений білою скатертиною з сьома маленькими мисочками, з сьома ложечками, сьома з ножиками та веделочками й сьома чарочками. По-при стінах стояло сім ліжок одно поруч другого; всі чопурненько застелені білосніжними простиралами. Білосніжка була така зголодніла, що з'їла по трошку з кожної тарілочки, а з кожної чарочки випила по краплинці вина. Після того, як вона була дуже стромленою, спробувала лягти спати в постіль; коли-ж одно ліжко було дуже вузке, друге — довге, третє — вузке, так, що тільки сьоме прийшлося їй як раз по мірі. В ньому вона, помолвившись Богові, примостилась і швиденько та солоденько заснула собі.

Як уже зовсім стало темно на дворі, прийшли в хатинку її хазяїни. Їх були семеро. І всі — карлики, рудокопи.

Вони засвітили кожен свого каганчика, і як стало в кімнатці світло, тоді карлики побачили, що хтось у них був у хатинці. Перший з них промовив: „Хто сидів на моєму ослончику?“ Другий: „Хто їв з моєї мисочки?“ Третій: „Хто вломив мою лусточку хліба?“ Четвертий: „Хто брав мій кулешик?“ П'ятий: „Хто стромляв у їжу мою веделочку?“ Шостий: „Хто різав моїм ножем?“ Сьомий: „Хто пив з моєї чарочки?“ Потім стали озиратись на всі боки та заглядати

в куточки й знайшли на сьомому ліжку Білосніжку: вона любісенько собі лежала й кріпко там спала. Вони дуже тим втішалися, не розбудили дитини, й та спала собі гарненько на подушечці. Сьомий карлик, у якого не було свого ліжка, снав з товаришами, з кожним по одній годинці, то як раз і ніч минула.

Як розвиднялось, прокинулася Білосніжка віді сну, а як побачила сімох карликів, то дуже злякалася. Та вони були до

неї дуже приязні та ласкаві, умовляли дитину, щоб не лякалась їх, і зараз же спитали: „А як тебе зовуть?“ — „Мене звуть Білосніжкою,“ — відповіла вона і розказала їм чисто все, що з нею трапилось. Після того карлики сказали Білосніжці: „Як що хочеш ти доглядати наше господарство, варити страву, стелити постелі, прати, шити й в'язати, як хочеш все держати чистенько та лагідненько, то можеш зостатися у нас жити.“ Білосніжка зосталася у них і доглядала все їхнє

хазяйствечко. Карлики що ранку йшли в гори і там шукали всякий рудяк та золото глибоко в землі, а смерком верталися додому, вечеряли й лягали спати в свої сім ліжок. А коли зоставались дома на цілий день, то сідали з Білосніжкою серед лісу в холодочку й слухали, що розказувала вона їм про королівський замок.

А королева раділа, що тепер вже безперечно вона на все царство сама краща на вроду. От вона підійшла до свого чарівного зеркала й спитала його:

„Щиру правду мені, зеркальце, скажи,
Хто найкращий на все царство — покажи!“

А зеркальце їй відповіло:

„Пані-королево! Ви найкраща тут, нема чого казати . . .
Та живе у хатці з карликами в горах
Краля Білосніжка, мов та ясна зоря,
То вона гарнійша проти всіх і вас у сотні крат!“

Це знову був ніж у серце королеві. І вона знову почала день і ніч думати та вигадувати, як би то їй звести бідну царівну зі світу. І ось що вона кінець-кінцем вигадала: вимастила собі лице темним коліром, одяглася пере-

купкою, набрала краму і такою вираженою пішла через сім гір до семи карликів, постукала в двері їхньої хатинки й голосно загукала: „Гарний крам поцінно й дешево!“ Білосніжку карлики попережали, щоб була вона обережною з чужими людьми й стереглася лихої королеви, тому царівна попереду визирнула через віконечко, а вже тоді подивилася на крам: на сережки, намистечко, гребінчики, різнобарвні шовкові стьожки, що так і блищали на сонці й грали на легкому вітрі. „Це — совісна молодиця, її можна впустити в хату,“ — подумала Білосніжка й познімала заціпки з дверей. Вона купила собі стьожок та шнурочка на шию. Перекупка набилась показати, як саме треба одягти шнурочок на груди, і так швидко й так туго обкрутила їй шию, що бідній Білосніжці дух урвався, і вона мертвою впала додолу. „Ну, оце тобі дарунок за велику красу,“ — промовила сама собі лиха цариця й вернулась додому.

Як смерклося, то вернулись додому всі семеро карликів і побачили любу Білосніжку долі задушеною шворкою. Вони підняли її з землі вгору, зараз же розрізали шворочку на шматочки і дали їй в побілілі уста кілька краплинок лікарства. Тоді Білосніжка почала потрошку дихати і помалу-малу зовсім опам'яталась. Коли довідались карлики, як все тут скоїлось, то сказали: „Та стара перекупка — ніхто инший, як лиха королева. Будь, Білосніжко, обережною; нікого не впускай у хатку, як застаєшся дома самою!“

А лиха молодиця, як вернулася після паганого діла додому, то зараз же кинулася до свого чарівного зеркала й спитала:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

То зеркальце їй відповідало:

„Пані-королево! Ви найкраща тут, — нема чого казати, —
Та живе у хатці з карликами в горах
Краля Білосніжка, мов та ясна зоря,
То вона гарнійша проти всіх і вас у сотні крат!“

Як почувла таку відповідь королева, то так кров і кинулася їй до серця. Вона знову думала день і ніч, як би їй звести зі світу Білосніжку. І як зналася в чарівництві, то зробила отрутного гребінчика. Потім передяглася знову вже зовсім іншою старою бабусею й пішла через сім гір до хатини семи карликів, постукалася в двері й гукнула: „Гарний крам, хороший крам поцінно й дешево!“ Білосніжка визирнула з віконечка й промовила: „Я нікого не можу до себе пускати.“ — „Та подивитися-ж тобі можна на гребінчик?“ — спитала бабуса й витягла отрутного гребінчика, що так і блищав золотом. Дівчинці сподобався гребінчик, вона й цього разу дала себе обдурити, одімкнула двері й впустила стару в хату. Як уже вони сторгувалися, то стара їй сказала: — „Дай же я тобі покажу, як ним треба розчісуватись і як носити на голові.“ Та тільки доторкнувся гребінець до волосся, як уже отрута зробила своє страшне діло, і Білосніжка впала безпритомною додолу. „Ну, — промовила лиха королева: тепер тобі вже не встати!“ — і подалася додому.

На щастя діло було надвечір і карлики швидко вернулися додому. Як побачили вони Білосніжку на долівці безпритомною, то стали пильно оглядати дівчину, знайшли отрутного гребінчика й витягли його з волосся. Тільки те вони зробили, як зараз же почала Білосніжка вертатися до пам'яті й розказала карликам, як все трапилось. То вони ще раз стали їй попередати бути обережною й нікогісенько аж ніяк не впускати в хату.

А королева, як вернулася до палацу, зараз же побігла до зеркала й спитала його:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

То зеркальце й цього разу відповіло, як і попередку:

„Пані-королево! Ви найкраща тут, — нема чого казати, —
Та живе у хатці з карликами в горах
Крала Білосніжка, мов та ясна зоря,
То вона гарнійша проти всіх і вас у сотні крат!“

Як сказало зеркальце таку мову, то королева вся затремтіла й задріжала від гніву, бо всі її лукаві заходи пішли за водою. Вона [поклалася, що Білосніжка повинна вмерти, хоч би-б їй прийшлося самій загинути. Після того зробила отрутне яблучко, — білесеньке з червоненьким бочком. Як було яблучко готове, перемалювала собі королева обличчя, вдяглася простою селянкою, набрала повний кошик яблуків і пішла через сім гір до хатинки семи карликів. Ідучи гукала: „Яблучки! Гарні яблучки дешево!“ Білосніжка визирнула через віконечко й сказала: „Ідіть собі геть, я нікого в хату не впушу і нічого не куплю.“ — „По мені, люба панночко, то бай-дуже, — відповіла селянка: бо свої яблучки я й без тебе продам. А ось оце я тобі подарую.“ — „Ні, — зріклася Білосніжка: я нічого не можу брати.“ — „Може ти боїшся отрути? — спитала стара: то давись, я одну половинку з'їм сама, а другу червоненьку з'їж ти. Ах, яке смашне! Ти такого ще зроду не коштувала.“ І вкусила з одного боку. А яблучко було так хитро зроблене, що тільки червоненький бік був отроений. Білосніжці закортіло покоштувати яблучка. Вона простягла рученку через віко-

нечко й взяла отроену половинку. Та ледве вкусила маленький шматочок, як попав він їй до уст, то зараз же звалилася додолу мертвою. Королева глянула на неї страшним поглядом, зареготалася на кутві й промовила: „Цього разу тобі вже не піднятися, ледащо!“ А як прибігла додому, то зараз же стала питати своє зеркальце:

„Щиру правду, зеркальце, мені скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

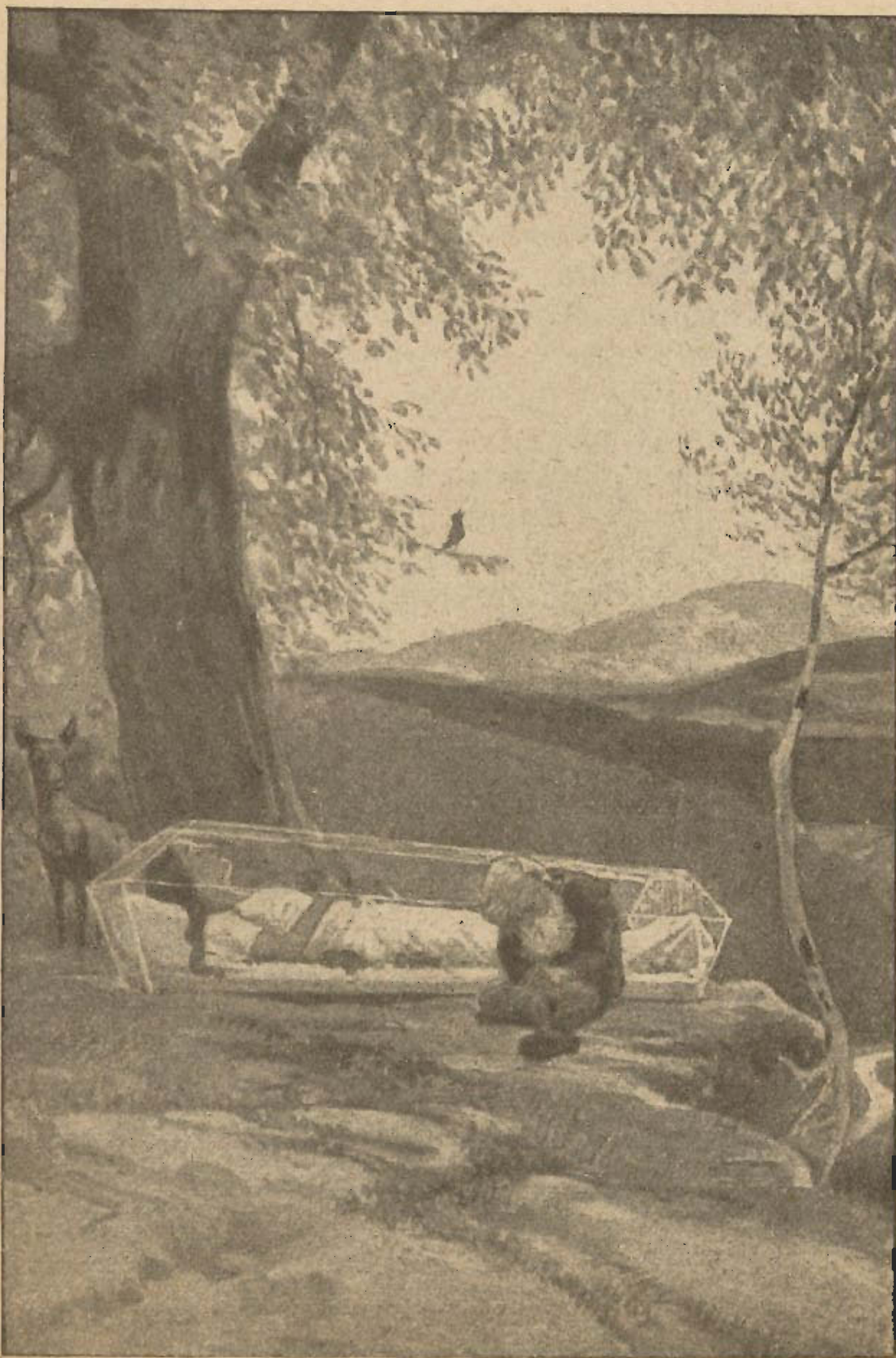
То зеркальце таки сказало по її впадоби:

„Пані-королево! Ви найкраща на все царство.“

Тоді васпокоїлося заздре серце королеви, як що тільки може заспокоїтись завидюща душа вбивця.

Як же-ж злякались карлики, коли, вернувшись увечорі додому, знайшли Білосніжку долі мертвою. Даремно шукали вони, з чого їй приключилось лихо, даремно силкувалися допомогти їй своїми чудовими ліками, — ніщо не допомгло: люба дитина була мертвою й не верталась до життя. Засмучені карлики поклали тіло любої дитини на мари, посідали навколо мертвої і плакали три дні підряд. Не хотіли її ховати, бо-ж вона була такою свіжою, мов жива, мов заснула. Карлики не схотили класти її в сиру холодну землю, а зробили для неї чудову скляну труну, поклали туди Білосніжку й написали золотими буквами: Білосніжка — королівська дочка. Потім однесли труну на одну з семи гір, і один з них раз-у-раз заставався при покійниці й стеріг її. Тоді прилітали сюди пташки й голосили над труною Білосніжки: попереду прилетіла сова, потім гайворон, а далі голубка.

Так лежала Білосніжка в труні багато років, застаючись нетлінною й свіжою: біла як сніг, рожева як кров і чорнява-чорноброва мов чорнее дерево. Якось прилучилось, що в тих семи горах заблудивсь один королевич і прибивсь до хатинки карликів. Він побачив на горі скляну труну і прочитав, що було написано на віці: Білосніжка-королівська дочка. Він став прохати карликів, щоб

Так лежала Білосніжка в труні довго-довго, . . . (Стор. 146).

дали йому труну. Він хотів її купити у них. А карлики відповіли: „Ми не продамо труни з нашою Білосніжкою ні за які скарби. Нам не треба нічого твого, у нас свого багато.“ Тоді він знову попрохав: „То подаруйте мені її, бо я не можу жити без Білосніжки. Я її буду шанувати й доглядати. Вона буде стояти в моїй найкращій кімнаті. Я дуже вас прохаю зглянутись на моє бажання.“ Карлики зглянулись на королевича й подарували йому труну з Білосніжкою. Королевич звелів своїм слугам понести її на плечах до себе в замок, а сам ішов слідом за труною. І тут таке прилучилось диво: проносили труну, то зачепилися десь за корчу й так трусонули ношею, що мало не впустили її додолу. І тоді від того торсання випав отой шматочок отроеного яблущка, що проковтнула Білосніжка, з горла геть. (Бо Білосніжка одкусивши шматочок яблука одразу впала, не вправившись його проковтнути.) Білосніжка росплющила оченята й стала живою. Королевич негайно звелів спустити труну додолу, зняв віко й вийняв на руках Білосніжку. Вона розповіла йому, що з нею трапилось, і тільки тепер королевич справді покохав її дружче всього на світі і засватав. Він повіз її в замок свого батька-короля, а як прибули вони в туди, то зараз же стали лаштувати бучне та пишне весілля.

На це свято Білосніжка покликала всіх, навіть свою лиху мачуху. Були там і славні добрі карлики. Королева прибралася й причопурилася в своє чудове вбрання, підійшла до зеркалаця й спитала:

„Щиру правду, зеркалаце, мені скажи,
Хто найкраща на все царство — покажи!“

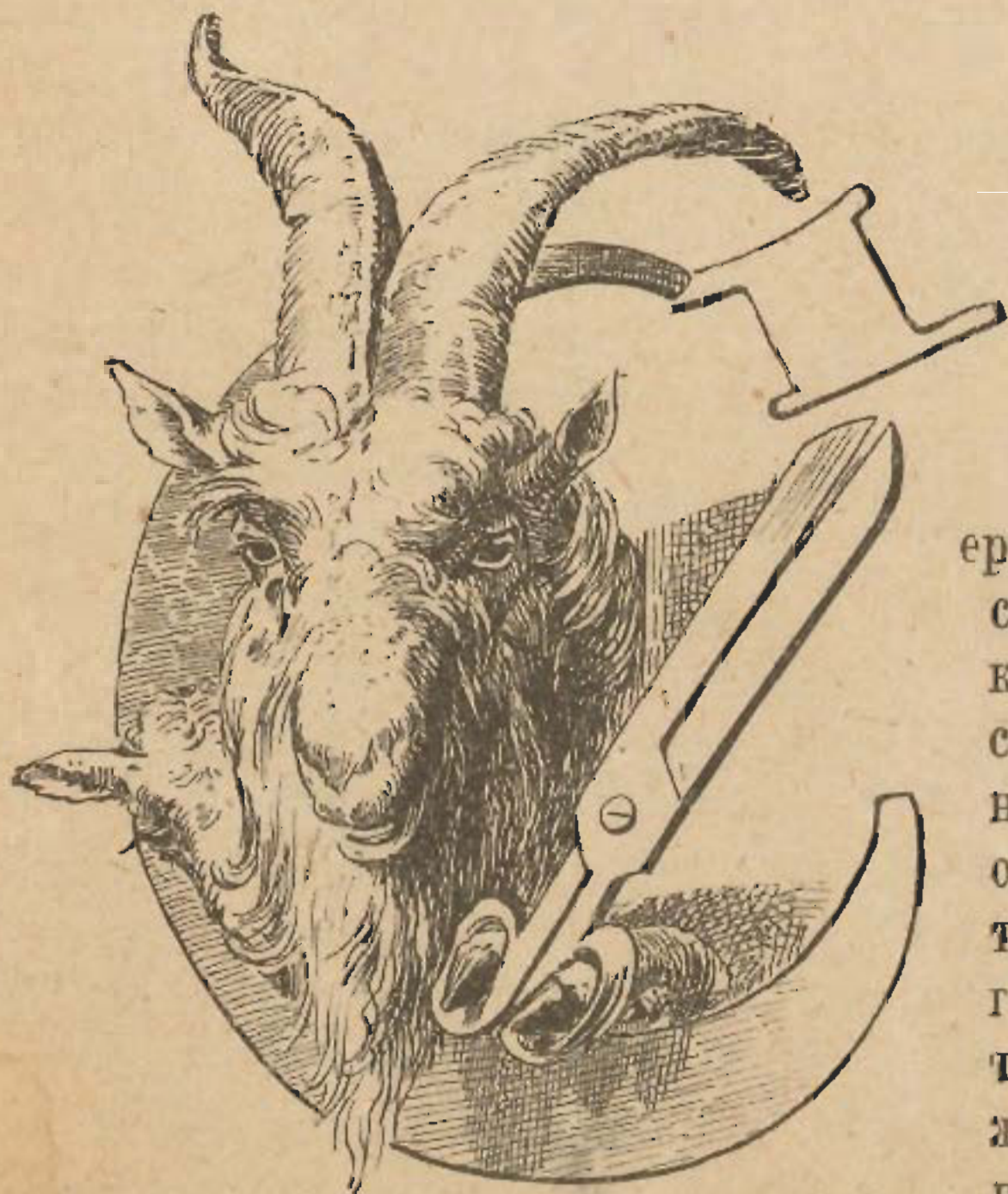
То зеркалаце відповіло:

„Пані-Королево! Ви найкраща тут, нема чого казати, —
Отже молоденька Королева — краще вас у сотні крат.“

Тоді лиха мачуха не знала, що вже їй робити. Її мордували завидки, а серце огорнулось неймовірним страхом.

Попереду вона думала не іти на весілля. Коли-ж заздрість не давала їй покою, гнала подивитись на кращу її молоду королеву. І як прийшла вона до весільного зала, то її стріла сама Білосніжка, — найкраща королівська невіста, яка тільки коли була на світі, — і мачуха з переляку та жаху раднійша була провалитись крізь землю.

Та Білосніжка була не тільки самою кращою на дівочу вроду, а так само мала славне благородне серце. Вона не схотіла помститися за мачушин злочин. Коли-ж те зробив отрутний гад: він чисто згриз серце лихої королеви. І цей гад був — заздрість.

Семеро козенят.

Перед густого лісу жила собі колись стара коза, і було в неї семеро малих козенят. От як ішла вона одного разу в гай, то сказала їм: „Ви-ж глядіть, мої любі діточки, добре бережіться вовка. Не пускайте його в хату,

бо всі загинете навіки.“ А після пішла собі з дому.

Трохи перегода хтось став шкрябатись у двері й гукнув: „Любі дітки! Одчиніте двері! Ваша ненька вже з лісу вер-

нулась!" Та всі семеро козенят одразу poznали по товстому голосу, що то зовсім не їх мати, й озвались: „У нашої неньки завсім не такий товстий голос!" І не пустили до себе. Ще трохи перегода знову став хтось шкряботіть у двері й гукати тоненьким та тихеньким голосом: „Одчиніте двері, мої любі діточки! Ваша ненька-рідненька з лісу вернулась!"

А малеча зазирнула в щілинку в дверях, побачила вовчі чорні лапи та й вигукнула: „У нашої неньки не такі чорні лапи!" І не впустили вовка.

От вовк, бо то він і був, як почув тее, зараз же побіг до млина і там встромив лапи в борошно, так що вони стали білими. А тоді знову вернувся до дверей, протяг лапи через щілину в дверях і гукнув тоненьким голоском: „Любі дітки! Одчиніте мені двері! Ваша ненька-рідненька з лісу вернулась!"

Козенята, як побачили білі лапи та почули тоненький голосок, то подумали, що то справді їхня ненька вернулась, і швиденько одщенили їй двері. Аж у хату вскочив вовчище. Ох і змякалися-ж тоді козенята: в мент розбіглись ховатись по закутках. Одно кинулося під ліжку, друге під стіл, те під піч, инше під стілець, котре присіло за великим глечиком з молоком, а одно забилося аж у шаховку годинника. Та вовк всіх їх порозшукував і поглитав живцем. Після того пішов собі геть із хати в садок, там простягся в холодочку під деревом і став засинати.

Як вернулася стара коза з лісу додому, то знайшла хатні двері настіж расчиненими, а хату — порожнею. Побачила вона лихо, кинулась шукати всюди малих діток, та ніяк ніде не могла їх знайти. Як уже вона їх не шукала, як не гукала, — ніхто гласу не подав. То вже тоді пішла вона в сад, де ще й досі лежав під деревом вовк і спав. Та так кріпко хропів, що всі гілочки на деревах ходором ходили. Як наблизилася до нього коза, то примітила, що

в його череві щось наче ворухиться. Стара дуже зраділа, бо подумала, що то її дітки там ще живі барабаються. От вона хутенько збігала до хати, винесла звідтіль великі ножниці й распанахала вовкові увесь живіт уподовж. Тільки те вона зробила, як з вовчикового черева один по другому повистрибували всі семеро козенят, і всі-ж вони були живісенькі й цілісенькі! Після того стара швиденько принесла сім великих камінюк, запхала їх вовкові в черево і знову зашила.

Коли вовк, виспавшись до схочу, прокинувся, то дуже йому схотілося пити, і він пішов до криниці, щоб вдовольнити

спрагу. А як ішов, то ва кожним ступнем каміння в череві товклося й гуркотило. От вовк, тее чуючи, сам собі й промовив :

„Що то в мене в животі
Так лящить, лопоче?
Наче-ж ів я ковенят,
А камінь грюкоче?!“

А як прийшов вовк до криниці й нахилився, щоб напиться, то каміння перекинуло його через цямрину, от вовк і втопився. А стара коза разом з усіма своїми козенятами з радощів стали стрибати круг криниці.

Золота Марья та смолова Марья.

Ото жила собі колись удова, й було в неї дві дочки, одна рідна, а друга пачурка. Обох звали Марьями. Рідна дочка та вдалася осоружною й лежнюватою, а пачурка, їй нівроку, то була й на вроду чопурна, й вдачею втішна, й працьовита. Коли-ж раз-у-раз їй дошкікали та надозолювали і мати і сестричка, бо тим обом нічим не можна було догодити. Проте пачурка не ремствувала, була до людей приязною, щиро робила діло та поралась коло печі. А як уже через міру скривдять її мачуха та сестра, то сховається, бувало, в свою кімнатку і ото там нищечком, щоб ніхто не бачив, поплаче. Утре сльози й вже знову вона весела й призна, і сама себе умовляє : „Ось годі, Марье, журитись! Тобі Бог поможе!“ І так заходить ся щиро коло ділечка, що все крум неї і світиться й блищить — таке чисте. От же ніяк не могла догодити своїй мачусі: тій все здавалося, що пачурка мало робить. Одного дня стара таке сказала їй : „Слухай, Марье. Нема мені з тебе

користі: ти мало робиш, а їсти багато. Ні батко, ні мати тобі не покинули худоби, все ти з мене тягнеш, а я не маю спромоги тебе далі годувати. Ось іди собі в люде та наймися десь у панів служити.“ Потім спекла на олії гречаника, налила в глечик води й дала все те бідній Марьї та з тимі вирядила бідну сироту за ворота.

Дуже боліло серденько в Марьї, бачучи отаку мачушину неласку, а проте весело пішла собі вона ланами й лугами, бо думала: „Байдуже, не журись Марье! Як підеш до когось у найми, то мабуть чужі люде будуть до тебе приязнійші, ніж своя мати!“ А як зголодніла, то сіла собі просто на травичку, достала з клучочка гречаника, пополуднувала ним та святою водичкою запила з глечика. Кругом пташки щебечуть, позлітались до неї, подзьобали гречані кришки, а після дівчина наточила в руку водички й дала їм пити просто з жмені. І тоді якось непомітно гречаник зробився папушником, а вода — солодким медом. Жваво й весело встала Марья з травиці й пішла далі, аж поки не почало смеркати. Уже був пізній вечір, як побачила Марья перед собою дивно збудовану хату: там було аж двоє воріт, одні чорні, мов смолою вимазані, а другі — блискучі, неначе широкого золота. То вона увійшла в двір через менч пишні ворота, через смолові, і стала стукатися в двері. До неї вийшов з хати якийсь страшний дядько й сердито спитав дівчину, чого їй тут треба. Бідна Марья тремтячи стала йому говорити: „Та це я, дядечку, хотіла вас прохати, чи не пустили б ви мене, як що ваша ласка, переночувати у вас в хаті.“ А той пробубонів: „То вже заходь!“ Пішла дівчина за ним, а сама ще дужче затрусилася, як побачила та почула, що в хаті повно кішок та собачні, і всі вони гарчать та виють. І крім цього дикого Турчина (це так прозивався той дядько), то не було ні живої душі на увесь хутір. Як увійшли в хату, то Турчин забубонів до Марьї: „З ким ти, небого, спатимеш? Чи зі мною, чи з котами та псами?“ А Марья сказала:

„З котами та собаками!“ Аж довелося їй завсім поруч старого лягти: він дав їй гарну, чисту постіль, так що дівчина добре та солодко виспалась, як ніколи досі.

Ранком знову загув Турчин: „А з ким ти, небого, хочеш свідати, — чи зі мною, чи з котами та псами?“ Вона на те: — „З котами та собаками!“ Аж довелося їй з дядьком їсти паляницю з сметаною, а запивати солодкими вершками. Як уже хотіла Марья рушати далі в дорогу, то Турчин знову забубонів: „А якими ворітьми ти хочеш виходити, — чи золотими, чи смоловими?“ А вона йому: „Через смолові піду!“ Аж довелось їй проходити попід золотими ворітьми. А як проходила, то Турчин зліз на ворота і так ними трусонув зверху, що на Марью посипалися рясно, мов гряд, золоті червінці, і чисто всю її обліпили. Тепер вона пішла вже додому до батьківської хати. Тільки вступила в двір, де звичайно раз-у-раз греблися кури, як всі вони в підльотом кинулися до неї на зустріч, а півень що духу закричав: „Кукуріку! Ось іде наша золота Марья! Кукуріку!“

А мачуха збігла по східцях з ганочок та так любенько стала кланятись та пацькати перед роззолоченою дівчиною, мов би то була яка королівна, що зробила старій велику ласку своїми одвідинами. А Марья до неї: „Та що це ви, мамо, невже не познали мене? Се-ж я — Марья!“

Тут до гурту підступила й сестра і була так само, як і мати, здивовована та вражена. І обидві аж горіли заздрими очима. То вже довелося Марї розказати їм, як то їй пощастило придбати собі такого скарбу.

Тепер мачуха була, мов шовкова, і куди ліпше поводитися з пачуркою. І люде стали дуже шанувати й любити дівчину. А незабаром трапився їй гарний парубок, що побрався із нею, забрав молоду дружину до себе додому, і жили вони на новому хазяйстві люблячись та добро дбаючи.

А друга Марья ніяк не могла собі ради дати: такі завидки її серце брали, що вона кінець-кінцем не витерпіла й надумалася і собі піти в люде та вернутись до матері в золоті. Виряжаючи доню в дорогу, мати напекла їй повен кошик пирогів та пундиків і дала цілий глек чистих вершків. Як сіла та десь на шляху полуднувати, то й до неї позлітались божі пташки, щоб поживитись якою крихоткою. Коли-ж зась! Ця Марья натюкала на них і всіх геть порозгонила. Тоді її пироги поробились гречаниками, а вершки — водою. Смерком дійшла вона до воріт Турчина. Дівка пишна була, пішла просто через золоті ворота й стала стукатися в двері. Турчин і їй одчинив двері й спитав, як звичайно, чого їй треба. А вона буркнула йому: „Видимо, чого — хочу переночувати!“ Старий впустив дівчину в хату, сказавши — „Заходь!“ — а потім пробубонів до неї, питаючи: „А з ким ти хочеш спати: чи зо мною, чи з кішками та собаками?“ Марья була швидка на відповідь: „З вами, з вами, пане Турчине!“ Коли-ж Турчин одвів її в ту хатину, де ночували коти та пси, й там замкнув дівчину. На ранок Марья вийшла з кімнати вся подряпана та понівечена котами та псами. А Турчин тільки буркнув: „А з ким би ти хотіла снідати, — чи зі мною, чи може з котами та псами?“ — „Авже-ж з вами!“ — сказала Марья. Аж довелося їй снідати з котами та собаками. Як поснідала, то встала, щоб додому йти. І цього разу спитав її Турчин: „Якими-ж ти ворітьми хочеш виходити, — чи золотими, чи смоловими?“ А вона: „Звичайно, золотими!“ Коли-ж золоті були на засові й замкнуті. Треба було проходити по-під смоловими. А Турчин стеребився на ті ворота й так ними

затрусив, що вони аж ушулами здрігнулися, і на Марью посипалась зверху смола та закапотів дьоготь, і так її всю з голови до п'ят обляпав, що вона мов головешка чорною стала.

Паленіючи гнівом прибігла Марья додому, і була чорна як квач з мазниці, то півень їй на зустріч на всю горлянку крикнув: „Кукуріку! Ось іде смолова Марья! Кукуріку!“ А рідна мати, побачивши таке страховіття, аж одвернулася й не хотіла з такою дочкою показуватися на люде.

Тяжко її покарав Турчин, щоб не була дуже ласою до золота.

Замазурочка.

Колись жили собі чоловік та жінка, і було у них дві дочки, та третя — пачурка, бо той чоловік поховав першу свою дружину. Батько дуже любив свою першу доню, і було за що, бо вдалася вона гарною й слухняною дитиною. А от мачусі та сестрам не припала вона до вподоби, і вони знущалися над нею. День-у-день доводилось їй поратись коло хатнього діла: рано встати, води внести, в печі підпалити, куховарити, прати й білити. А як прийде ніч, то спати просто на голій долівці. Іноді бідне дівчатко, щоб не так було йому твердо так холодно спати, то заб'ється під припічок, розгорне теплу золу, та й засне там. Звичайно, після такого спання вставала вона вся в золі та повілі, а від праці, то була раз-у-раз перегижена. То мачуха та сестри на глум і наругу продражнили її — Замазурочкою.

Якось їхав батько на великий ярмарок і спитав дочок, що їм привезти в подарунок. От одна схотіла гарної празникової одежі, друга забажала доброго намиста та камінчи-

ків-самоцвітів, а Замазурочка попрохала в батька зелену калинову гілочку. Старий кожній догодив. То сестри повбіралися та запишалися, а Замазурочка посадила калинову гілочку на могилі своєї матінки і що дня її покивала гіркими слізми. Гілочка прийнялася й дуже швидко виросла рясним кущем, і кожного разу, як дівчина плакала на ма-

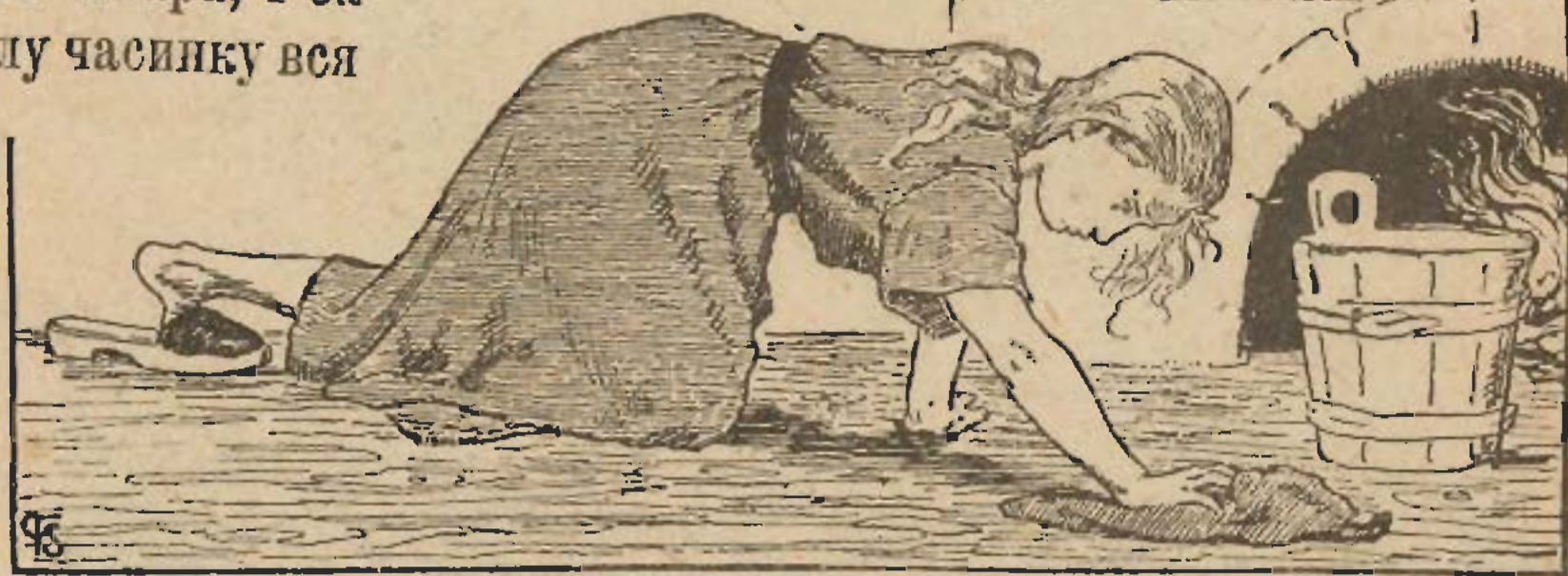

териній могилі, то прилітала туди маленька пташка і приязно та спочутливо дивилася на сирітку.

Сталося так, що надумав король спорудити бенкет і закликав на своє свято всіх панночок своєї держави, щоб вибрав зпоміж них його син собі наречену. Обидві сестри причопурилися не знати як пишно, а Замазурочка мусіла рос-

чісувати їм волосся та заплітати довгі коси. А що сиритці може теж хотілося потанцювати на святі, то про те ніхто не згадав... Коли ж дівчина сама стала проситися піти з ними, то з неї посміялися, сказавши, що нехай вона і гадку забуде про танки, бо в неї нівщо вдягнутись і нівщо взутись. А лиха мачуха схопила кошик з чечевицею, кинула його у завічок і звеліла: „Ось що, Замазурко, попереду зароби, полузай оцю чечевицю, а тоді підеш з нами, як що вправишся з ділом за дві години.“

Бідна дитина взяла кошик і пішла в сад на могилу матері. Там вона гукнула до себе пташку з калинового кущика та голубок і попрохала їх лузати чечевицю: добре зернятко в макітерку, а червиве на поживу. Тут в один мент наліталася голубів та всяких пташок ціла хмара, і за малу часинку вся

чечевиця була полузана. Та коли славна дівчина радіючи внесла в хату полузану чечевицю, то лиха мачуха кинула їй в завічок ще два кошики чечевиці, щоб ще й ці були полузані за дві години. Вмилася сльозами бідна Замазурочка, знову скликала пташок на поміч і знову робота була швидко готова. Тільки ж мачуха не ддержала свого слова, а ще поглумилася, кажучи, що нема

в неї ні одежини, ні черевиків. А такою, як вона є, не бачити їй ніколи бенкету, хоч би в королевича й усіх інших була охота танцювати з такою ганчіркою-замазурою. Потім обидві сестри пишно рушили до замку, а засмучену Замазурочку покинули дома. Пішла бідна дитина в садочок, сіла під кущиком калини й тяжко заплакала. Тоді прилетіла до неї пташка й защебетала:

„Моя доню кохана! Скажи-ж бо мені,
Чого тобі бажається: я все дам тобі!“

Замазурочка припала до кущика й сказала:

„Ой, калино-зеленая, угорни мене!
Ой, калино-червоная, завітчай мене!
Одежою розкішною, дорогою, барвистою одягни мене!“

Тоді з кущика впало гарне вбраня, чудові панчохи й черевички і все инше. Замазурочка швиденько вдяглася й пішла на бал. Ах, яка-ж то була гарнюсенька панночка, така чарівна, що ніхто такої ще не бачив, навіть сестри її не poznали. А королевич увесь вечір танцював тільки з нею й ні з якою иншою панною не хотів і дуже намагався одвести її додому. Замазурочка того не дозволила, нищечком зникла, вернулася на могилку й склала всю одежу під каминою, а сама лягла під припічок у попіл. Так було й удруге: знову ніхто не впізнав Замазурочки, як вона прийшла в розкішній одежі на танок. Знову тільки з нею танцював королевич і не хотів од неї й на ступінь одійти. За третім разом несподіванно загубила Замазурочка свого маленького золотого черевичка. Королевич найшов, дуже дивувався його красі й прилюдно сказав і навіть звелів повідомити всіх підданих: Тільки та дівчина буде йому дружиною, котрій якраз прийдеться по нозі цей черевочок. І сам поїхав з хати до хати робити спробу.

Даремно приміряли обидві сестри маленького черевичка, їхні ноги видимо були більші. Тоді королевич считав

батька, що здається-ж у нього три дочки? Старий відповів: „Правда, принце, є ще маленька Замазурочка.“ А мачуха й собі ветряла зараз же: „На неї нема чого дивитись.“ Коли ж королевич схотів подивитись Замазурочка помилася, причопурилася і вийшла до принця. І дарма, що була в закурений попелом одежі, а враз затьмила своєю красою сестер. А як приміряла черевичка, то він їй прийшовся якраз саме добре. Королевич тоді впізнав Замазурочку й промовив: „Це-ж моя люба тавцюристка, це-ж моя кохана наречена!“ Потім взяв за рученьку, одвіз до замку й звелів лаштувати пишше весілля.

Як вели Замазурочку до церкви, то на ній була роззолочена одежа й золота коронка на головці. А завидючі сестри йшли поруч, одна праворуч, а друга ліворуч. Аж ось прилетіла пташка з калинового кущика й дзьобнула кожній в око, так що вони посліпли на одно око. Потім, як вели молоду з церкви, то знову прилетіла пташка й видзьобнула кожній сестрі по другому окові.

За їх ненавидність та заздрість довелося обом сестрам до віку зостатися сліпими.

